VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011 Kateřina Kolská

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta národohospodářská

Hlavní specializace: Ekonomika a správa životního prostředí

Hodnocení rozvoje obcí v regionu Národního parku České Švýcarsko za pomoci indikátorů sociální, environmentální a ekonomické dimenze rozvoje

diplomová práce

Vypracovala: Kateřina Kolská

Vedoucí diplomové práce: Ing. Erik Geuss

Rok: 2011

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci „*Hodnocení rozvoje obcí v regionu Národního parku České Švýcarsko za pomoci indikátorů sociální, environmentální a ekonomické dimenze rozvoje*“ vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Kateřina Kolská

V Praze, dne 15. 12. 2010

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala Ing. Eriku Geussovi za odborné vedení diplomové práce a RNDr. Viktoru Třebickému, PhD. z Týmové iniciativy pro místní rozvoj za cenné rady a vstřícnou spolupráci. Poděkování patří také zástupcům všech hodnocených obcí, pracovníkům Českého statistického úřadu, CENIA, České informační agentury životního prostředí, Úřadu práce Děčín a Správy Národního parku České Švýcarsko za poskytnutí dat a odpovědi na četné dotazy. V neposlední řadě děkuji své rodině, přátelům a kolegům za podporu po dobu psaní této diplomové práce.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je zhodnotit rozvoj regionu Národního parku České Švýcarsko na základě rozvoje sociální, ekonomické i environmentální dimenze. S již několik desítek let trvající světovou debatou o udržitelném rozvoji jde ruku v ruce diskuze nástrojů, kterými by bylo možné implementaci tohoto konceptu do praxe hodnotit. Bylo vyvinuto nespočetné množství indikátorů na světové, národní i lokální úrovni. Diskutovány budou především lokální indikátory rozvoje s tím, že v praktické části bude aplikována sada indikátorů nejvhodnější pro malé obce.

Teoretická část diplomové práce je věnována vymezení pojmu, historii, principům a dalším souvislostem udržitelného rozvoje. Navazuje kapitola o indikátorech udržitelného rozvoje. Teoretický základ tvorby indikátorů je doplněn o shrnutí existujících indikátorů, zejména na lokální úrovni.

V praktické části je představen region Národního parku České Švýcarsko. Patří sem devět obcí, jejichž katastrální území leží zčásti v národním parku. Pro zhodnocení rozvoje obcí je na základě předem stanovených kriterií vybrána sada indikátorů vhodná pro malé obce.

Abstract

The aim of this master thesis is to evaluate the development of the region of National park Czech Switzerland on the basis of the development of social, economic and environmental dimension. The debate about sustainable development which has been held world-wide for many years is connected to discussion of the instruments which would be able to evaluate implementation of sustainability concept. Many indicators were already evolved on world-wide, national and local level. Mainly local indicators will be discussed and a set of indicators suitable for small municipalities will be applied.

The theoretical part of the thesis is devoted to definition, history, principles and other implications of sustainable development. Next chapter is addressed on the indicators of development. Theoretical base of development of indicators is amended with a summary of existing indicators, especially on the local level in the thesis.

The region of the National park Czech Switzerland is introduced in the practical part of the thesis. Nine municipalities whose cadastral territory is partially located on the territory of national park belong to the region. For the evaluation of their development a set of indicators was chosen on the basis of predefined criteria.

Klíčová slova

udržitelný rozvoj, hodnocení udržitelného rozvoje, indikátory, chráněná území, rozvoj území

Key words

sustainable development, sustainable development assessment, indicators, protected areas, spatial development

JEL classification

O29, 044, Q01, Q56, Q58, R58

Obsah

Seznam použitých zkratek 8
Úvod 9
1 Udržitelný rozvoj 11
1.1 Definice a vymezení pojmu 11
1.2 Historie a základní dokumenty 14
1.3 Principy udržitelného rozvoje 15
1.4 Dimenze udržitelného rozvoje 16
1.5 Kapitálový přístup 18
1.6 Silná a slabá udržitelnost 19
1.7 Limity environmentální dimenze 21
2 Udržitelný rozvoj na místní úrovni 22
3 Indikátory rozvoje 25
3.1 Historický vývoj a současnost na světové úrovni 25
3.2 Příklady konkrétních indikátorů 26
3.3 Indikátory, jejich význam a kritéria použitelnosti 27
3.4 Tvorba indikátorů a jejich sad 28
3.5 Typy indikátorů 30
3.6 Prezentování a hodnocení indikátorů 31
3.7 Problémy a kritika 33
4 Indikátory rozvoje na místní úrovni 33
4.1 Globální a Evropské projekty 34
4.2 Národní úroveň 39
5 Použití vybrané sady indikátorů pro zhodnocení rozvoje regionu Národního parku České Švýcarsko 44
5.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu 45
6 Region Národního parku České Švýcarsko 60
6.1 Národní park České Švýcarsko 62
7 Dříve realizované výzkumy 66
8 Indikátory rozvoje jednotlivých obcí 66
8.1 Doubice 67
8.2 Hřensko 69
8.3 Chřibská 71
8.4 Janov 73

8.5 Jetřichovice 75
8.6 Krásná Lípa 77
8.7 Růžová 79
8.8 Srbská Kamenice 80
8.9 Staré Křečany 82
8.10 Benchmarking 83
8.11 Shrnutí výsledků indikátorové sady 94
9 Závěr 95
10 Literatura 98
11 Internetové zdroje 102
12 Přílohy 105
Příloha 1 Definice udržitelného rozvoje 105
Příloha 2 Agenda 21 105
Příloha 3 Principy udržitelného rozvoje: 107
Příloha 4 Planetární meze 110
Příloha 5 Indikátory udržitelného rozvoje 110
Příloha 7 Metoda zjišťování dat pro výpočet míry třídění odpadů 113
Příloha 8 Region Národního parku České Švýcarsko 113
Příloha 9 Indikátorové sady jednotlivých obcí 115
Příloha 10 Struktura podnikatelů podle hlavní činnosti ve vybraných obcích 124
Příloha 11 Struktura nezaměstnanosti podle délky ve vybraných obcích 125
Příloha 11 Struktura nezaměstnanosti podle délky ve vybraných obcích 125
Příloha 12 Benchmarking 126

Seznam použitých zkratek

ARIS	Automatizovaný rozpočtový informační systém
ČOV	čistírna odpadních vod
ČSÚ	Český statistický úřad
HDI	Index lidského rozvoje
IUCN	Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů
MA21	Místní Agenda 21
MF	Ministerstvo financí
MOS	Městská a obecní statistika
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
RES	Registr ekonomických subjektů
UNCED	Konference OSN o životním prostředí a rozvoji
UNEP	Program OSN pro životní prostředí
UR	udržitelný rozvoj
WWF	Světový fond na ochranu přírody
ŽP	životní prostředí

Úvod

Region Národního parku České Švýcarsko je tvořen devíti obcemi o velikosti od sto do čtyř tisíc obyvatel. Region se rozkládá na severu České republiky, při státní hranici se SRN. Společnou charakteristikou obcí regionu je, že část jejich katastrálního území spadá od roku 2000 do Národního parku České Švýcarsko. Právě existence chráněného území je teoretickým a v mnoha případech i reálným impulsem ke střetu jednotlivých oblastí rozvoje regionu, zejména ekonomické a environmentální. Dílčí cíl této práce vychází ze snahy najít vhodný nástroj k hodnocení rozvoje malých obcí se zahrnutím všech dimenzí rozvoje. Teoretickým základem pro hodnocení byl zvolen koncept udržitelného rozvoje.

Jedná se o koncept, který je předmětem celosvětové diskuze již několik desítek let, stoprocentní shoda na jeho definici ani základních pravidlech však doposud neexistuje. Přesto je koncept udržitelného rozvoje aplikován na všech úrovních rozhodování ve společnosti, zakotven v právních předpisech i strategických dokumentech a prosazován mnoha vládami, sdruženími i jednotlivci.

Předmětem této práce není rozhodnout o celkové správnosti nebo aplikovatelnosti konceptu udržitelného rozvoje, ale představit jeho možná pojetí především na místní úrovni, využít jeho základních myšlenek k hodnocení rozvoje zvoleného regionu a nástrojů hodnocení, které na jeho principech vznikly. Těmito nástroji jsou četné sady indikátorů rozvoje.

Dílčím cílem diplomové práce je analyzovat existující sady indikátorů rozvoje vytvořené pro místní úroveň rozhodování a zvolit sadu vhodnou pro malé obce vybraného regionu jak z hlediska vypovídací hodnoty, tak i finanční a časové náročnosti sběru dat a jejich dostupnosti. Hypotézou vztahující se k dílčímu cíli je: Je možné najít takovou sadu indikátorů rozvoje, která by reflektovala koncept udržitelného rozvoje a byla zároveň vhodná pro obce do pěti tisíc obyvatel, tedy obce zvoleného regionu.

Hlavním cílem diplomové práce je pak samotné hodnocení rozvoje regionu Národního parku České Švýcarsko ve všech dimenzích vycházejících z konceptu udržitelného rozvoje. Hypotézy zní:

- V regionu převažuje sektor služeb, ekonomický rozvoj je spojen s cestovním ruchem.
- Vzhledem k venkovskému charakteru regionu dochází k emigraci obyvatel a stárnutí obyvatelstva.
- V regionu environmentální ukazatele dosahují nadprůměrných hodnot vzhledem k přísnějšímu režimu ochrany přírody a krajiny

V diplomové práci se dále pokusím odpovědět na otázky, zda je rozvoj regionu srovnatelný s rozvojem celého okresu, kraje a v České republiky a zda je rozvoj obcí regionu spíše jednotný nebo se každá rozvíjí individuálně vzhledem ke své velikosti, poloze a charakteru.

Diplomová práce je rozdělena do tří částí, jež od obecného úvodu přecházejí až k aplikaci získaných poznatků. První kapitola je věnována vzniku konceptu udržitelného rozvoje, jeho definici, dimenzím, principům a dalším souvislostem. Úvod do problematiky je zakončen kapitolou o možnostech aplikace konceptu na místní úrovni rozvoje, zejména o Místní Agendě 21.

Další kapitola představuje indikátory udržitelného rozvoje jako nástroj k měření pokroku v implementaci konceptu do praxe. Je zde zmíněn historický vývoj využití indikátorů, současná situace na světové úrovni a také způsoby tvorby indikátorů a kritéria jejich použitelnosti. Stěžejní částí této kapitoly je analýza stávajících indikátorových sad vytvořených pro hodnocení rozvoje na místní úrovni, na základě které je vybrána sada indikátorů rozvoje pro hodnocení rozvoje obcí regionu Národního parku České Švýcarsko.

Plynule navazuje třetí, praktická, část práce. Zde je nejprve detailně představena vybraná sada indikátorů rozvoje pro malé obce a to jak po obsahové, tak metodické stránce. Popis každého z indikátorů zahrnuje vlastní zkušenost z jeho reálné aplikace.

Následující kapitola se v úvodu věnuje základnímu představení regionu Národního parku České Švýcarsko. Na něj navazují podkapitoly s krátkým popisem jednotlivých obcí, vlastním výpočtem indikátorů rozvoje a stručným komentářem, který dále rozvíjí vybrané indikátory.

V poslední kapitole diplomové práce je proveden benchmarking podle jednotlivých indikátorů sady. Jsou - li k dispozici potřebná data, je vývoj indikátoru srovnáván s úrovní okresní, krajskou a celostátní. V opačném případě jde pouze o srovnání obcí mezi sebou.

Následuje shrnutí slabých a silných oblastí rozvoje regionu.

V teoretické části práce je čerpáno jak z české literatury (např. Moldan, Jeníček, Remtová, Hampl), tak ze zahraničních zdrojů (např. Spreng et al.., Markandya, Munasinghe). Z internetových zdrojů jsou to pak webové stránky Ministerstva životního prostředí, CENIA, České informační agentury životního prostředí nebo TIMUR, Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj.

Představení vybrané sady indikátorů vychází z manuálu vytvořeného organizací TIMUR. V praktické části je dále čerpáno z odborných studií Českého Švýcarska o.p.s., webových stránek jednotlivých obcí, databází a materiálů ČSÚ (Registru ekonomických subjektů, Městské a obecní statistiky a dalších), Informačního systému odpadového hospodářství

(CENIA), Automatizovaného rozpočtového informačního systému (ARIS, MF) a další informace jsou zjišťovány přímo na obecních či městských úřadech.

1 Udržitelný rozvoj

1.1 Definice a vymezení pojmu

Ačkoliv má pojem udržitelný rozvoj původ již v dokumentu *Světová strategie ochrany životního prostředí* (World Strategy on Conservation, WSC) vypracovaném IUCN, UNEP a WWF v roce 1980[1], jako jeho první definice se nejčastěji uvádí ta, kterou v roce 1987 použila Světová komise pro životní prostředí a rozvoj (World Commission on Environment and Development, WCED) ve své zprávě *Naše společná budoucnost*. Udržitelný rozvoj je tedy celosvětově znám jako *„takový rozvoj, při němž bude současná generace uspokojovat své potřeby tak, aby neomezila možnosti příštích generací uspokojovat jejich potřeby“*[2]. Tato definice byla v průběhu let různě doplňována, vykládána a pozměňována. Někdy bývá používána definice rozšířená o dodatek: *„…a aniž by se to dělo na úkor jiných národů“*[3] (např. MŽP ČR).

Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí chápe trvale udržitelný rozvoj jako *„takový rozvoj společnosti, který současným a budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“* [4]. Evropský parlament používá definici následující: *„Udržitelný rozvoj znamená zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti pro současné a příští generace.“*

Mnoho autorů považuje výše uvedené definice za nedostatečné, příliš teoretické nebo jiným způsobem nevyhovující. Setkáváme se proto s velkým množstvím dalších definic, z nichž se podívejme alespoň na malý vzorek:

- Peter Bartelmus z Wuppertalského Institutu pro klima, životní prostředí a energii[5] chápe UR jako *„soustavu rozvojových programů, které zajišťují uspokojení lidských potřeb a přitom z dlouhodobého hlediska neohrožují kapacitu přírodních zdrojů, standardy kvality životního prostředí a sociální spravedlnost“*[6]

[1] Markandya et al., 2002
[2] Jeníček, 2001
[3] MŽP ČR
[4] Ibid.
[5] Wuppertal Institute for Climate, Environment and Energy
[6] Bartelmus, 1994

- Ekologická ekonomie definuje UR jako vztah mezi dynamickými ekonomickými systémy a většími ekologickými systémy, ve kterém může lidský život pokračovat natrvalo, resp. na neurčitou dobu, lidé (jednotlivci) mohou prosperovat a lidské kultury se mohou rozvíjet, ale ve kterém se efekty lidské činnosti pohybují v takových mezích, aby nepoškodily diversitu, komplexitu a funkce ekologických systému umožňujících a podporujících život (Costanza et al., 1991)[7]
- Udržitelný rozvoj znamená, že jsou dodržovány podmínky nezbytné pro rovný přístup ke zdrojové základně pro všechny generace (Pearce et al., 1990)[8]

Udržitelný rozvoj je konceptem založeným na antropocentrismu. Jde o hodnotový přístup, kde *„centrem zájmu, hodnocení, posuzování, etiky je člověk a hodnota přírody je posuzována ve vztahu k naplňování jeho různorodých potřeb“*[9].

Utváření lidských hodnot ovlivňuje velké množství skutečností. Hodnoty jsou formovány nejen historií, tradicemi, přírodními podmínkami či demografickými charakteristikami, ale i momentální ekonomickou situací, bohatstvím státu či politickým systémem.[10] Uvažujeme – li na úrovni jedince, nesmíme zapomenout také na osobnost jedince a mezilidské vztahy, které při utváření hodnot hrají velkou roli.

Ve druhé polovině sedmdesátých let 20. století přišel americký sociolog Ronald Inglehart s tvrzením, že význam materiálního zajištění a bezpečí ustupuje do pozadí postmateriálním hodnotám, jako je kvalita života. Podle Inglehartova výzkumu[11] mají lidé s postmateriálními hodnotami vyšší příjem, vzdělání i status. Důležitost postmateriálních hodnot ve společnosti tedy závisí na její ekonomické rozvinutosti.

Koncept udržitelného rozvoje mezi postmateriální hodnoty bezpochyby patří. Jeho chápání tedy (skrze utváření lidských hodnot) závisí především na situaci obyvatel regionu či státu. Určitá pružnost či obecnost definic udržitelného rozvoje, která je velmi často kritizována, umožňuje konkrétním státům, komunitám či jednotlivým projektům zahrnutí vlastních cílů, ambicí a zájmů.

Článek publikovaný v roce 2005 v časopise Environment: Science and Policy for Sustainable development je pokusem o shrnutí všech možných definic udržitelného rozvoje. Autoři tohoto článku uvádějí, že vyjádřit, co vlastně je udržitelný rozvoj, je možné zaprvé definicemi, dále prostřednictvím jeho cílů nebo sad indikátorů a naposledy pomocí

[7] Citováno v Rao, 2000
[8] Citováno v Mawhinney,2002
[9] Ekologie a environmentalistika, 2010
[10] Moldan, 2003
[11] Bartoš, 2010

hodnot. Autoři mapují a analyzují každý z těchto způsobů, jako příklad se podívejme na definice udržitelného rozvoje (Příloha 1, Tabulka 40). Dvě hlavní oblasti, které se v definicích objevují, jsou: to, co by mělo být zachováno, tj. měly by to být předmětem udržitelnosti a na druhé straně skutečnosti, které mají být předmětem rozvoje. Udržitelnost je důležitá ve třech hlavních kategoriích, jimiž jsou příroda, systémy podpory života a společenství (komunitní vazby). Naopak rozvoj se týká lidí, ekonomiky a společnosti. Mezi kategoriemi udržitelnosti a rozvoje se objevují různé vazby, jež můžeme zjednodušit na převážně, pouze, a, nebo a ale. Důležitým prvkem definic je časové vymezení udržitelného rozvoje, kterým je nejčastěji „nyní a v budoucnu“. Dále se můžeme setkat s horizontem 25 let, tedy jedné generace či s nekonečným časovým horizontem vyjádřeným slovem navždy.[12] Udržitelný rozvoj ale v žádném případě nechápejme jako ideální stav, ale nepřetržitý proces zlepšování a plnění cílů ve všech jeho dimenzích.

Z výše uvedených definic vyplývají dva velmi důležité pojmy: inter- a intra- generační spravedlnost. Intragenerační spravedlnost je požadavkem na snižování nerovností v rámci jedné generace. Chudoba na jedné straně a bohatství na druhé jsou považovány za extrémy, které oba vedou k degradaci životního prostředí. Nedostatek prostředků obyvatel nejchudších zemí vede k čerpání přírodních zdrojů, při kterém hraje roli pouze užitek ve velmi krátkém období. Příkladem může být neudržitelné kácení stromů jako paliva pro každodenní potřebu. Na druhé straně pomyslné osy leží vysoká spotřeba, kterou doprovází vysoké nároky na přírodní zdroje a akumulace odpadních látek v ekosystémech.[13]

Intergenerační spravedlnost operuje s požadavkem na zachování rovných možností pro budoucí generace.[14] Základní myšlenkou je, že žádná generace není vlastníkem přírodních zdrojů a služeb a současná generace je pouze jakýmsi správcem planety Země, jež ji zdědil od generací minulých a má povinnost předat ji generacím budoucím tak, aby jim bylo umožněno dosažení minimálně stejné úrovně blahobytu. Takový morální závazek znamená v praxi posunutí časového horizontu při hodnocení efektivnosti.

S myšlenkou mezigenerační spravedlnosti zásadně nesouhlasí zastánci ekonomie veřejné volby a ekonomie vlastnických práv, kteří mluví o nutnosti přiřazení soukromých vlastnických práv přírodním statkům a jejich zapojení do existujících trhů. Detailně o této problematice pojednává například článek T. E. Borchedinga Alokace přírodních zdrojů a mezigenerační spravedlnost[15].

[12] Kates et al., 2005
[13] Beder, 2000
[14] Ibid.
[15] Čamrová, 2007

1.2 Historie a základní dokumenty

Nehledě na to, kterou z definic považujeme za nejvhodnější, můžeme říci, že koncept udržitelného rozvoje vznikl jako odpověď na zdánlivě nepřekonatelný rozpor mezi hospodářským rozvojem a ochranou životního prostředí. Zavedení pojmu udržitelný rozvoj je ve vývoji vztahu člověka k životnímu prostředí považován za přelomový. Mělo by jít o počátek nové éry ve vztahu k životnímu prostředí, který přinese změnu hodnot i etického postoje člověka.[16]

Jak již bylo uvedeno v první kapitole, pojem trvale udržitelný rozvoj se poprvé objevil ve *Světové strategii ochrany životního prostředí* v roce 1980 a následně byl v roce 1987 Světovou komisí pro životní prostředí a rozvoj definován v dokumentu *Naše společná budoucnost.* Světová komise pro životní prostředí a rozvoj vznikla na základě rozhodnutí Valného shromáždění OSN v roce 1983. Její předsedkyní byla jmenována Gro Harlem Brundtland, někdejší premiérka norské vlády, podle které je Komise často označována jako Brundtland Commission. Minimálně polovina členů komise měla pocházet z rozvojových zemí.[17]

Strategický plán, jak implementovat principy udržitelného rozvoje do praxe vznikl o několik let později pod názvem Agenda 21. Tento dokument byl vytvořen v roce 1992 v brazilském Rio de Janeiru na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (United Nations Conference on Environment and Development, UNCED), která bývá označována také jako „Summit země". Výsledkem jednání bylo přijetí hned několika dokumentů globálního významu. V prosinci roku 1992 byla v reakci na výsledky konference vytvořena Komise udržitelného rozvoje, která monitoruje a hodnotí implementaci principů udržitelného rozvoje na místní, národní, regionální i mezinárodní úrovni.[18]

Agenda 21 obsahuje 4 tematické sekce rozdělené do celkem 40 kapitol s návrhy konkrétních činností pro prosazení UR v praxi v rámci jednotlivých témat. (Příloha 2)

Mezi nejdůležitějšími požadavky Agendy 21, bez kterých není možné udržitelného rozvoje dosáhnout, se objevuje odstranění chudoby, která má mimo svého sociálního a ekonomického charakteru také zásadní vliv na znečištění životního prostředí. Zdůrazňována je také změna spotřebních návyků, zejména ve vyspělých zemích. Globálně se pak jedná o liberalizaci mezinárodního obchodu. Vysoké požadavky jsou kladeny na jednotlivé vlády, především zařazení strategií udržitelného rozvoje do národních

[16] Remtová, 1996
[17] Ibid.
[18] UNITED NATIONS, *Agenda 21*. 1992

dokumentů, managementu přírodních zdrojů či odpadů a vytvoření specifických národních programů. U typů organizací vyjmenovaných v sekci 3 Agendy 21 by mělo dojít k posílení jejich role ve společnosti a účasti v rozhodovacích procesech.[19]

V roce 1993 byl v návaznosti na Agendu 21 jmenován Výbor OSN pro trvale udržitelný rozvoj.

Také členské státy OECD stanovily udržitelný rozvoj za svou prioritu a to na zasedání Rady OECD v Paříži v roce 1998 a později na ministerském zasedání v roce 2001[20].

V roce 2000 proběhl zároveň s 55. zasedáním Valného shromáždění OSN v New Yorku tzv. Summit tisíciletí. Sešlo se zde nejvíce vysokých představitelů států v historii OSN. Výsledkem Summitu je Deklarace tisíciletí, která definuje Rozvojové cíle tisíciletí[21].

Na Celosvětové konferenci OSN o udržitelném rozvoji v roce 2002 v Johannesburgu (World Summit on Sustainable Development, WSSD) byla přijata *Johannesburská deklarace o udržitelném rozvoji*. Deklarace potvrzuje předchozí závazky, které byli ve snaze dosáhnout udržitelného rozvoje přijaty. Jako již dříve je kladen důraz na společnou odpovědnost vůči budoucím generacím, změnu hodnot ve společnosti a nutnost spolupráce na všech úrovních. Implementační plán, který deklaraci doplňuje, je opět určitým návrhem realizace udržitelného rozvoje.

1.3 Principy udržitelného rozvoje

Světová komise definovala ve zprávě *Naše společná budoucnost* následující principy udržitelného rozvoje:[22]:

1. Oživení hospodářského růstu
2. Změna kvality růstu
3. Zajištění udržitelné úrovně populace
4. Uspokojení základních lidských potřeb
5. Ochrana a obohacování základny přírodních zdrojů
6. Nová orientace techniky a odstraňování rizika
7. Integrace ekonomických a ekologických aspektů při rozhodování

[19] Remtová, 1996
[20] Moldan, 2006
[21] Více na http://www.un.org/millenniumgoals/
[22] Jeníček, 2006. Popis jednotlivých principů viz Příloha 3

8. Reforma mezinárodních ekonomických vztahů a posilování mezinárodní spolupráce

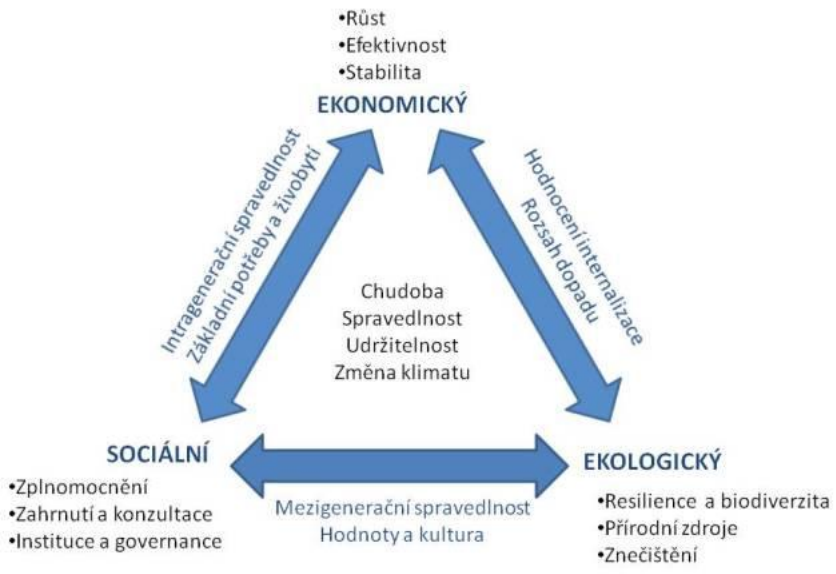
Tyto principy následovalo 27 principů[23] udržitelného rozvoje definovaných v roce 1992 Chartou země. Také Evropská Unie přijala v roce 1995 za své podobné principy, tentokrát jich bylo 12.

1.4 Dimenze udržitelného rozvoje

Ke stanovení dimenzí, nebo také pilířů, udržitelného rozvoje přistupují autoři různě. Základní členění, které se v literatuře objevuje, počítá se třemi pilíři udržitelného rozvoje: sociálním, environmentálním a ekonomickým.

Munasinghe představil již na Summitu Země v Rio de Janeiro v roce 1992 znázornění těchto tří pilířů neboli dimenzí udržitelného rozvoje prostřednictvím tzv. trojúhelníku udržitelného rozvoje (Obrázek 1). Každá z dimenzí na vrcholech trojúhelníku reprezentuje systém s hnacími silami a cíly. Strany reprezentují vzájemné interakce dimenzí udržitelného rozvoje. Umístění chudoby, spravedlnosti, udržitelnosti a změny klimatu uprostřed trojúhelníku zdůrazňuje jejich vazbu na všechny dimenze rozvoje.[24]

Obrázek 1 Trojúhelník udržitelného rozvoje[25]

Rovnováha mezi těmito dimenzemi byla opět zdůrazňována na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu v roce 2002. Dimenze rozvoje, symbolicky též vyjádřené jako lidé, planeta, prosperita, v podstatě kopírují tři základní cíle udržitelného rozvoje:

[23] Více viz Moldan, 1996, str. 11 - 14
[24] Bâc, 2008
[25] The Encyclopedia of Earth, upraveno

• sociální rozvoj, který respektuje potřeby všech,

• účinná ochrana životního prostředí a šetrné využívání přírodních zdrojů a

• udržení stabilní úrovně ekonomického růstu a zaměstnanosti.[26]

Cílem udržitelného rozvoje je pak vyváženost těchto cílů, resp. pilířů udržitelného rozvoje.

Systém tří pilířů používá například americká organizace Sustainable Measures, která pomáhá obcím zavádět indikátory rozvoje. Její česká obdoba TIMUR (Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj) počítá navíc s dimenzí institucionální, tedy správou věcí veřejných. Institucionální dimenze byla během poslední doby uznána mnoha autory jako rovnocenná třem základním dimenzím udržitelného rozvoje, uvádí ji i Kumar Das ve své knize *Sustainable development*. S hlavními principy udržitelného rozvoje spojuje dimenzi environmentální, ekonomickou a sociální. Institucionální dimenze se podle něho zaměřuje na politické a kapacitní záležitosti. Důležitost je připisována účasti občanů a jejich skupin na rozhodování, přístupu k informacím, transparentnosti všech činností i řešení sporů atd.

Rynda, 1995 mluví o širším pojetí této dimenze jako „*prostředí a mechanismy veřejné politiky a nejobecněji vytvoření otevřené liberální občanské společnosti, založené na bohaté rozmanitosti jejích členů a aktérů, na principech subsidiarity a participace. Podmínkou i prostředkem udržitelnosti na horizontální úrovni je znovuvytváření a rozvoj místní soběstačnosti*“[27].

Další přístup, který se v oblasti udržitelného rozvoje uplatňuje, je členění na ekologickou, ekonomickou, lidskou a technologickou dimenzi. Technologická dimenze se projevuje přechodem k tzv. čistším technologiím. Jedná se o energeticky efektivnější technologie s minimálním množstvím vypouštěných emisí a vyprodukovaných odpadů.

Technologie prostupují třemi základními dimenzemi udržitelného rozvoje, promítají se v určité míře do každé z nich a jsou příčinou jejich změn. Technologie, které daná společnost využívá, mají dopad její ekonomický rozvoj (např. produktivitu práce), sociální dimenzi (např. bezpečnost práce) i na životní prostředí (např. znečištění ovzduší, vody či půdy látkami vypouštěnými z provozů). Technologie tedy nebudeme v této práci považovat za samostatnou dimenzi, nýbrž za součást všech základních dimenzí udržitelného rozvoje.

[26] Strategie udržitelného rozvoje ČR
[27] Rynda, 1995

Environmentální dimenze v sobě obsahuje služby, jež ekosystémy lidské společnosti poskytují. Dvořák a kol., 2007 v této souvislosti mluví o funkcích přírody, které dále dělí na ekonomické a ekologické. Ekologické funkce zahrnují funkci životodárnou a tzv. amenity (přírodní statky a krásy), do ekonomických funkcí pak kromě využívání přírodních zdrojů a asimilace vyprodukovaných odpadů patří poskytnutí prostoru pro lidské činnosti. Substituční vztah ekologických a ekonomických funkcí přírody může být považován za jeden z impulsů vzniku koncepce udržitelného rozvoje.

Udržitelnost z environmentálního hlediska je možné definovat jako míru, do které mohou být jmenované funkce přírody využívány, aniž by byly ohroženy ty nezbytně důležité pro život. Znalost ekosystémů a jejich reakcí na lidskou činnost je však stále natolik nízká, že je velmi těžké takovou míru určit.[28]

Udržitelnost také vyjadřuje tvrzení, že ekonomický růst by měl pokračovat pouze do té doby, kdy jeho pozitivní dopad na prosperitu a blahobyt člověka převyšuje jeho negativní dopady na životní prostředí. S rozvojem metod oceňování životního prostředí se možnosti porovnávání užitků a nákladů lidských aktivit rozšiřují.

1.5 Kapitálový přístup

Stále častěji je v odborných kruzích diskutován kapitálový přístup k udržitelnému rozvoji, který namísto dimenzí rozvoje definuje druhy kapitálu a jejich vztahy.

Environmentální služby, které člověk využívá k uspokojování svých potřeb, nazýváme kapitálem přírodním. Tento termín byl nejprve používán pouze pro složky ekosystémů, které byly člověkem přímo využívány, především zásoba neobnovitelných zdrojů. Koncept udržitelného rozvoje však přírodní kapitál chápe také jako zdroje obnovitelné, půdu a mnoho dalších složek ekosystémů bez ohledu na to, zda jsou přímo využívány v produkčním procesu nebo jsou součástí ekologických systémů podporujících život na zemi, a tím také nepřímo ovlivňují ekonomickou i sociální oblast lidské společnosti.[29]

V rámci sociální dimenze mluvíme o kapitálu sociálním. Sociální kapitál chápeme v nejužší podobě jako horizontální vztahy a dohody mezi lidmi. Ty vytvářejí sociální sítě a jejich pravidla, jež mají vliv na lidskou produktivitu a blahobyt. Takto definoval sociální kapitál Robert Putnam (politolog a profesor Harvardské Univerzity). Coleman (1999) rozšířil pojetí sociálního kapitálu o vertikální dohody a chování uvnitř a mezi

[28] Markandya et al., 2002
[29] Goodwin, 2006

organizacemi. Horizontální vztahy považuje za důležité z hlediska vytváření identity a vzájemnosti, vertikální pak pro tok informací a zdrojů.

Definici sociálního kapitálu můžeme ještě rozšířit o politické, společenské a právní prostředí, které umožňuje vznik norem a ovlivňuje společenské uspořádání. Spadá sem například soudnictví, vlády, politické režimy, právní systém atd. Tyto systémy ve velké míře ovlivňují formování a fungování společnosti a zároveň jsou závislé na její stabilitě a podpoře.[30] Jako shrnutí je možné použít definici používanou OECD, která říká: „*Jde o sítě, sdílené normy, hodnoty a porozumění, které jsou podpůrnou silou kooperací uvnitř a mezi socio-ekonomickými skupinami*“[31].

Na pomezí sociální a ekonomické dimenze rozvoje definujeme kapitál lidský, jehož vliv na ekonomický rozvoj je velmi důležitý. Lidský kapitál je výrobním vstupem, stejně jako kapitál člověkem vytvořený a souhrnně je nazýváme kapitálem umělým. Hlavními dvěma složkami lidského kapitálu je vzdělání a zdraví. K měření lidského kapitálu často slouží investice do těchto dvou oblastí. Výsledné efekty investic jsou přímé, u investic do vzdělání například dosažená mzda, a nepřímé, například vyšší angažovanost v řešení sociálních a environmentálních problémů.[32]

Člověkem vytvořený kapitál představuje produkční kapacitu dané ekonomiky. Zahrnuje statky vyrobené člověkem, jež vstupují dále do produkční procesu nebo jsou určeny ke spotřebě. Je možné rozlišit kapitál hmotné povahy a kapitál finanční.

Všechny čtyři druhy kapitálu jsou navzájem velmi provázány. Klíčovou vlastností je možnost jejich vzájemné substituce.

1.6 Silná a slabá udržitelnost

Podle přístupu k možnosti substituce mezi jednotlivými druhy kapitálu lze mluvit o udržitelnosti slabé a silné. Zastánci slabé udržitelnosti považují za nejdůležitější podmínku udržitelnosti zachování množství celkových zásob kapitálu. Celková zásoba kapitálu by tedy měla zůstat konstantní. Zároveň může docházet k substituci jednotlivých druhů kapitálu.[33] To znamená, že například přírodní kapitál, k jehož ztrátě dochází díky degradaci životního prostředí či vytěžení zdrojů, lze substituovat kapitálem umělým tak, aby se v souhrnu zásoba kapitálu nezmenšovala.

[30] Markandya et al., 2002
[31] Citováno v Czesaný, 2008
[32] Czesaný, 2008
[33] Markandya et al., 2002

Slabá udržitelnost vychází z teorie růstu a akumulace kapitálu.[34] Oproti tradiční neoklasické ekonomii chápe přírodní kapitál jako výrobní faktor a tedy přímý zdroj blahobytu a namísto maximalizace současné hodnoty staví neklesající užitek v každém období.[35] Z řad ekonomů se slabá udržitelnost nejvíce blíží názorům Solowa a Hartwicka.[36] Podle těchto autorů mluvíme také o Solow-Hartwickově udržitelnosti. Základním požadavkem je, aby celkové čisté investice do kapitálu byly větší nebo rovny nule.[37]

Možnost substituce kapitálů nepřipouští ani zastánci udržitelnosti silné. Silná udržitelnost vychází z ekonomiky ustáleného stavu (steady-state economy), jejímiž představiteli byl Pearce a Daly. Kumulace efektů nepřetržitého kvantitativního růstu vede k takovým změnám přírodního kapitálu, resp. jeho ztrátám, které jsou nelineární a nenávratné (například ztráta biodiverzity či bioakumulace toxinů). Schopnost ekosystémů absorbovat narušení, aniž by došlo ke změně jejich struktury, tedy tzv. resilience je klíčovým aspektem zachování služeb ekosystémů podporujících život.[38]

Podmínkou silné udržitelnosti je stanovení takové minimální úrovně pro zachování přírodního kapitálu, aby zůstaly zachovány přírodní zdroje a služby klíčové pro život, nazývané kritickým přírodním kapitálem. Tato podmínka je známá jako pravidlo nesnižujících se zásob přírodního kapitálu. Tyto zásoby mohou být využívány, avšak jen do té míry, aby neztratily svou reprodukční schopnost.[39]

Daly (1991) stanovil tři základní pravidla dosažení silné udržitelnosti:[40]

- Neobnovitelné zdroje mohou být využívány pouze tak dlouho a v takové míře, kdy mohou být substituovány zdroji obnovitelnými.
- Obnovitelné zdroje mohou být vyčerpávány pouze tak dlouho a v takové míře, aby byla zajištěna možnost jejich obnovy.
- Emise a produkce odpadů nesmí překročit úroveň asimilační hodnoty přírody.

Radikálnější forma silné udržitelnosti předpokládá nemožnost substituce v rámci přírodního kapitálu, např. mezi neobnovitelnými a obnovitelnými zdroji.[41]

[34] Dvořák a kol., 2007
[35] Ščasný, Kopecký, Cudlínová, 2000
[36] Dvořák a kol., 2007
[37] Více viz Dvořák a kol., 2007
[38] Rao, 2000
[39] Dvořák, 2007, Ščasný, Kopecký, Cudlínová, 2000
[40] Dvořák, 2007
[41] Ibid.

1.7 Limity environmentální dimenze

Koncept udržitelného rozvoje se opírá o teorie, které říkají, že kapacita planety Země, resp. životního prostředí je omezená. Některé teorie se zaměřují na vyčerpatelnost zdrojů, jiné mluví o kapacitě životního prostředí jako systému. Hlavní idea je však stejná – environmentální dimenze má dané fyzické limity, jež zároveň determinují možnosti rozvoje dimenzí zbývajících.

Pesimistický scénář nastínili v roce 1972 společně 4 vědci[42] v knize Meze růstu, zprávě Římského klubu. Vzhledem k exponenciálnímu charakteru světového růstu, zvyšující se degradaci životního prostředí a rychlejšímu čerpání zdrojů s růstem spotřeby, označili autoři na základě počítačového modelu tento růst za nepřijatelný. V případě jeho pokračování dokonce předpověděli kolaps celé naší společnosti. Jako jediné řešení viděli zastavení hospodářského růstu, tedy růst nulový, a omezení růstu populace.

To samozřejmě vyvolalo okamžitou reakci odpůrců státních regulací. Z části ekonomické akademické obce vzešla navíc velmi silná kritika samotného modelu[43], který byl pro předpovědi použit, jeho předpokladů i použitých dat.[44]

I přes své nedostatky a kritiku zaznamenaly *Meze růstu* obrovský úspěch a jsou v různé podobě součástí světové diskuze dodnes. V knize se poprvé objevují důležité myšlenky směřující k formulaci konceptu udržitelného rozvoje. Jeden ze závěrů celého modelu mluví o nemožnosti dílčích řešení problémů lidstva, což předestírá myšlenku rovnováhy všech dimenzí rozvoje. Kromě možnosti vyčerpání zdrojů zapojují autoři do svých úvah poprvé otázku degradace životního prostředí na neúnosnou úroveň. Upozorňují na potřebu rozšířit naše uvažování jak geograficky, tak i časově. Ze závěrů, že současná generace žije na vypůjčený čas, vyplývá myšlenka intergenerační spravedlnosti.

Dalším pojmem, se kterým se můžeme v těchto souvislostech setkat, je tzv. kapacita únosnosti (z anglického carrying capacity). Ta je definována jako počet lidí, jejichž potřeby mohou být uspokojovány v rámci omezenosti zdrojů a bez degradace přírodního, sociálního, kulturního a ekonomického prostředí pro současné i budoucí generace neboli maximální únosná zátěž životního prostředí. Koncept lze použít v celosvětovém

[42] D. H. Meadows, D. L. Meadows, W. W. Behrens a J. Randers
[43] Poukazují zejména na malthusiánský základ modelu, přičemž Malthusovo pojetí vzácnosti bylo již dávno zapomenuto vzhledem k jeho nedostatkům. Malthus při svých propočtech vůbec nepočítal s měnícími se náklady na dobývání zdrojů ani s technologickým pokrokem a celkovou zásobou zdrojů. (Hampl, 2004)
[44] Hampl, 2004

i regionálním měřítku. Kapacita únosnosti není pevně dána, může se zvyšovat například s vývojem technologií nebo snižovat se zhoršujícím se stavem životního prostředí. [45]

Podobně, v měřítku celé planety Země, uvažují autoři konceptu tzv. planetárních mezí (z anglického Planetary boundaries). Planetární meze určují bezpečný prostor pro činnost člověka, který vylučuje riziko ohrožení funkčnosti biogeofyzikálních systémů. Tým vědců definoval devět planetárních systémů, které jsou pro existenci člověka nezbytně důležité[46]. Prozatím byly stanoveny meze u sedmi z devíti systémů, které byly podle dosavadních výsledků již překročeny v oblasti biodiverzity, klimatické změny a cyklu dusíku (Příloha 4, Obrázek 5). Kritické ohrožení bylo zaznamenáno rovněž u okyselování oceánů, cyklu fosforu, užívání sladké vody, změny a využití území a stratosférické ozonové vrstvy. Vzhledem k nejistotě a neznalosti v mnoha oblastech, se však prozatím jedná o hrubé odhady těchto limitů. Výpočty nebyly dosud provedeny pro chemické znečištění a zátěž aerosoly.[47]

Všechny uvedené teorie se shodují v tom, že životní prostředí, ekosystém či planeta Země mají svou kapacitu, jejíž hranice není možné překročit na úkor nenávratných změn s důsledky nejen pro kvalitu lidského život, ale i pro život samotný.

Rovnováha dimenzí udržitelného rozvoje je tedy determinována faktem, že environmentální dimenze svými limity určuje dimenze ostatní, tj. sociální i ekonomický systém společnosti musí plně respektovat systém environmentální. Tento názor koresponduje s přesvědčením zastánců silné udržitelnosti a je podpořen i některými definicemi udržitelného rozvoje[48].

2 Udržitelný rozvoj na místní úrovni

Při formulaci zprávy Naše společná budoucnost vycházela Světová komise pro životní prostředí a rozvoj mimo jiné z výsledků veřejných slyšení pořádaných v mnoha městech světa. Přestože výsledné principy uvedené v kapitole 1.3 jsou poměrně obecné a v této podobě aplikovatelné spíše na globální či národní úrovni, je vidět, že byly vytvořeny základě reflexe úrovně místní.

[45] Carrying capacity network, citováno 2010

[46] Tyto systémy pokrývají globální biogeochemické cykly dusíku, fosforu, uhlíku a vody, biofyzické vlastnosti, které mají vliv na samoregulační schopnosti planety (biodiverzita, půdní systémy), a dva jevy spojené s antropogenní změnou (chemické znečištění, zatížení aerosoly).

[47] Rockström et al., 2009

[48] Například Ivan Rynda z Centra pro otázky životního prostředí rozumí udržitelným rozvojem „*uspokojování sociálních, materiálních a duchovních potřeb lidí při plném respektování objektivních environmentálních limitů.“* (Petržílek, 2010)

Ve městech a obcích je nutné podporovat všechny dimenze rozvoje a pracovat s jejich vzájemnou provázaností. Vždy je třeba uvažovat limity životního prostředí a to nejen místně, ale i v globálních souvislostech. U všech opatření by měly být zvažovány jejich dopady v dlouhodobé perspektivě, aby bylo možné předejít vzniku problémů.

Velice důležitým aspektem udržitelného rozvoje na místní úrovni je vzdělávání všech zájmových skupin v této oblasti a umožnění účasti veřejnosti na rozhodování. Tyto dva požadavky udržitelného rozvoje jsou navzájem velmi provázané a neměly by být aplikovány jeden bez druhého.

V případě, že se město či obec rozhodne přihlásit se ke konceptu udržitelnosti a aplikovat jeho principy ve svém rozvoji, má možnost postupovat buď individuálně (například stanovením vlastních cílů a sady indikátorů, jejichž naplňování bude sledovat jejich) nebo se může zapojit do jednoho z centrálně provozovaných systémů, z nichž nejrozšířenější je Místní Agenda 21. Systém sdružující více obcí umožňuje nejen srovnání výsledků, ale zároveň vždy poskytuje nějakou formu poradenství (různé metodiky a návody atd.). Přesto by měl zohledňovat místní podmínky měst a obcí.

Místní Agenda 21 (dále jen MA21) je dobrovolným nástrojem místních samospráv, který napomáhá zavádění principů udržitelného rozvoje do praxe v kontextu charakteristik a problémů konkrétních měst, obcí či celých regionů. MA21 je v podstatě praktickou aplikací Agendy 21 na místní úrovni.

Důležitou součástí MA21 je spolupráce místní samosprávy s neziskovými organizacemi, podnikateli a občany, případně dalšími zájmovými skupinami obyvatel, jež má kromě zapojení občanů do správy poskytnout prostor pro výměnu informací a předání zkušeností. Od zapojení občanů a jejich skupin do práce na MA21 si její zastánci slibují i zvýšení informovanosti domácností o udržitelném rozvoji.[49] MA21 je příkladem tzv. bottom – up přístupu k implementaci principů udržitelného rozvoje.

Impuls pro vytváření místních agend přišel již v roce 1992 na summitu v Rio de Janeiru. Kapitola 28 *Agendy 21* s názvem Iniciativy místních úřadů na podporu Agendy 21 obsahuje následující tvrzení: *„Protože jsou (úřady) úrovní správy nejbližší lidem, sehrávají důležitou roli ve výchově, mobilizaci při reakci na podněty veřejnosti a napomáhají tak dosažení udržitelného rozvoje.“*[50] Jako první reagoval neziskový sektor, který se dodnes

[49] CENIA
[50] Agenda 21, citováno na www.mzp.cz

snaží o zapojení místních samospráv do MA21 a dalších programů směřujících k implementaci principů udržitelnosti.

V České republice začalo zavádění místních agend podporovat Ministerstvo životního prostředí. Ministerstvo zdůrazňuje důležitost veřejné správy v procesu MA21, jelikož právě ta vyzývá ostatní ke spolupráci a vytváří k této spolupráci podmínky. Nicméně, iniciátorem procesu MA21 může být kdokoliv. Projekty MA21 byly od poloviny 90. let Ministerstvem životního prostředí podporovány také finančně v rámci podpory projektů občanských sdružení.[51]

„V roce 1994 vznikla v ČR Národní síť zdravých měst, která později převzala jeden z modelů místní Agendy 21 jako jednoho z hlavních nástrojů "dobré správy".“[52] V současné době sdružuje Národní síť zdravých měst 40 nejpokročilejších realizátorů MA21 v ČR.

V roce 1999 se MA21 stala poprvé součástí Státní politiky životního prostředí. Přes všechny tyto kroky se procesy místních agend v ČR rozvíjely velmi pomalu. V rámci programu *Širší podpora místních Agend 21 v ČR s využitím britských zkušeností* byly uskutečněny pilotní projekty v Kladně, okrese Děčín a CHKO Poodří.

Odborným pracovištěm na podporu místních agend je od konce devadesátých let Český ekologický ústav, ČEÚ – dnešní CENIA, Česká informační agentura životního prostředí.[53] Ve spolupráci Národní sítě zdravých měst a Ministerstva životního prostředí vznikla v roce 2003 Pracovní skupina pro MA21, jejímž cílem je běžné používání MA21 jako nástroje veřejné správy.

Stav implementace MA21 v konkrétních městech je hodnocen pomocí Kritérií MA21, jejichž sledování je možné ve veřejně přístupné databázi spravované CENIA. Kritéria jsou od roku 2010 přizpůsobena použití pro všechny typy místních samospráv[54] a v budoucnu by měla sloužit také ministerstvům pro orientaci při udělování podpor Místním agendám 21. [55] Kritéria jsou členěna celkem do pěti kategorií podle úrovně realizace procesu MA21 v dané municipalitě. Zařazení do příslušné kategorie znamená splnění všech kriterií této kategorie. Základní kategorie od A – nejvyšší do D – nejnižší doplňuje tzv. nultá kategorie „Zájemci“.

[51] Diskusní portál k místní Agendě 21 a místní Akci 21
[52] Ibid.
[53] Diskusní portál k místní Agendě 21 a místní Akci 21
[54] malá obec, obec, statutární město s městskými obvody nebo městskými částmi, mikroregion, kraj, ostatní
[55] Diskusní portál k místní Agendě 21 a místní Akci 21

V současné době[56] je v České republice v MA21 registrováno 147 municipalit, z nichž 98 spadá do kategorie Zájemci, 23 do kategorie D, 19 do kategorie C a 7 do kategorie B. Nejvíce municipalit je typu obec, na druhém místě pak malá obec. Podle krajů je nejvíce zastoupen kraj Vysočina. [57]

3 Indikátory rozvoje

Následující kapitola nejprve nastíní historický vývoj používání indikátorů v oblasti udržitelného rozvoje, především na úrovni globální. Dále se bude zabývat indikátory samotnými, jejich tvorbou, použitím a interpretací.

3.1 Historický vývoj a současnost na světové úrovni

Nástrojem, který by hodnotil rozvoj společnosti z hlediska udržitelnosti, se staly indikátory udržitelného rozvoje. Tyto indikátory jsou rozvíjeny již po několik desítek let a často navazují na indikátory z oblasti sociální a ekonomické, které jsou sledovány již mnohem déle, ale často opomíjejí vazby jednotlivých oblastí rozvoje a jsou vyhodnocovány samostatně, bez širšího kontextu. Velká pozornost je v posledních dekádách věnována indikátorům životního prostředí, které se do popředí zájmu dostaly po Stockholmské konferenci v roce 1972. V návaznosti na konferenci zřídila OSN Program pro životní prostředí známý jako UNEP (United Nations Environmental Program). V rámci tohoto programu jsou prostřednictvím systému GEMS (Global Environmental Monitoring Systém) ve spolupráci s dalšími světovými organizacemi[58] sledovány údaje o stavu životního prostředí včetně například zásob zdrojů.[59]

Další významnou událostí, která stimulovala vývoj a používání indikátorů udržitelného rozvoje bylo vydání Agendy 21 na konferenci UNCED v Rio de Janeiru (1992). V kapitolách 8 a 40 Agendy 21 se objevuje požadavek na vytvoření indikátorů jako podkladu pro rozhodování od lokální až po mezinárodní úroveň. Tvorby i vyhodnocování indikátorů by se měla účastnit veřejnost. Agenda 21 zároveň kritizuje některé ze stávajících indikátorů. [60]

Agenda 21 vedla mimo jiné ke vzniku Komise OSN pro trvale udržitelný rozvoj (UNCSD), která v roce 1995 započala pracovní program v oblasti indikátorů udržitelného rozvoje. Pracovní program směřoval k vytvoření jednotných indikátorů, které by mohly být

[56] Ke 2.1.2011
[57] CENIA
[58] WHO, WMO, FAO a některé nevládní organzace jako IUCN a WWF
[59] Moldan, 1996
[60] Ščasný, Kopecký, Cudlínová, 2000

sledovány ve všech zemích. Práce vyvrcholily sestavením metodických listů 134 indikátorů udržitelného rozvoje uspořádaných podle rámce hnací síla – stav – odpověď.[61] Podle Ščasného a kol., 2000 však jejich testování odhalilo nedostatečné studium vazeb mezi dimenzemi udržitelného rozvoje.

Dalšími organizacemi, které se sledováním údajů a tvorbou či hodnocením indikátorů zabývají, jsou Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic Cooperation and Development, OECD), EUROSTAT, Evropská Agentura životního prostředí (European Environmental Agency, EEA) či některé neziskové organizace jako například Mezinárodní svaz ochrany přírody (International Union for Conservation of Nature**,** IUCN), Světový fond na ochranu přírody (World Wild Fund for Nature, WWF) či Světový ústav zdrojů (World Resource Institute, WRI).

OECD se v roce 2001 přihlásila k udržitelnému rozvoji jako svému cíli[62] a začala se zabývat i vývojem příslušných indikátorů. OECD dlouhodobě, již od roku 1974, sleduje základní set indikátorů (Core Set of Indicators), v jehož rámci je v posledních letech věnována zvýšená pozornost indikátorům udržitelného rozvoje. Odvětvové indikátory OECD (Sectoral Indicators) pak slouží k integraci řešení environmentálních problémů do politik jednotlivých odvětví.[63]

Z iniciativ neziskových organizací zmiňme například indikátor Living Planet Index založený na konceptu ekologické stopy, který vytvořila a sleduje WWF.

Indikátory udržitelného rozvoje nebyly doposud sjednoceny tak, aby probíhalo jejich sledování a srovnávání na mezinárodní úrovni. Otázkou je, zda je to vůbec možné. Podle Moldana, 2006 záleží stejně jako u chápání koncepce udržitelného rozvoje i u jeho indikátorů na konkrétní situaci, především místním a časovém kontextu. Země s odlišnými geografickými a přírodními podmínkami či různé zájmové skupiny, například podnikatelé a představitelé místní samosprávy, budou pravděpodobně poptávat a využívat odlišné informace.[64]

3.2 Příklady konkrétních indikátorů

Hrubý domácí produkt, zkráceně HDP, představuje obecně přijímaný a používaný indikátor hospodářského rozvoje, bývá však také často kritizován pro svoji nedostatečnou

[61] Moldan, 1996
[62] Moldan, 2006
[63] Ščasný, Kopecký, Cudlínová, 2000
[64] Moldan, 2006

vypovídací hodnotu, zejména kvůli nezahrnutí spotřeby přírodních zdrojů, degradace životního prostředí či šedé ekonomiky.

Index lidského rozvoje (Human development index, HDI), který je již téměř dvě desetiletí sledován v rámci Rozvojového programu OSN, je souhrnným indikátorem sociální dimenze rozvoje. HDI agreguje tři složky: lidské zdraví, úroveň vzdělanosti a hmotnou životní úroveň. Pokrytí všech oblastí lidského rozvoje není vyčerpávající, přesto HDI poskytuje alespoň základní obraz o lidském vývoji jednotlivých zemí a je obecně akceptovaný.[65]

Míru dosažení udržitelnosti v oblasti životního prostředí má za cíl zachytit Index environmentální udržitelnosti (Environmental sustainability index, ESI). Tento index je sestavován Světovým ekonomickým fórem a zahrnuje celkem 68 proměnných seskupených ve 20 stěžejních indikátorech, jež jsou nakonec agregovány do samotného indexu.[66]

Souhrnný index udržitelného rozvoje je například Index blahobytu (Wellbeing index, WI), který „agreguje 36 indikátorů, pokrývajících oblasti jako je zdraví, demografický vývoj, ekonomická výkonnost, vzdělávání, rozvoj telekomunikací, svoboda jednotlivce, bezpečnost obyvatelstva a sociální spravedlivost do sub-indexu kvality lidského života, a 51 indikátorů z oblastí využití území, biodiverzity, kvality vod, kvality ovzduší, globálního klimatického systému, spotřeby energie a spotřeby přírodních zdrojů do sub-indexu ekosystémového zdraví. Tyto dva sub-indexy jsou poté agregovány do celkového indexu blahobytu“[67]

Rozvojové cíle tisíciletí (Millenium Development Goals, MDGs) stanovené OSN zahrnují rovněž cíle ze všech oblastí udržitelnosti. Indikátory vybrané pro sledování plnění jednotlivých cílů tedy můžeme také považovat za skupinu indikátorů udržitelného rozvoje.

3.3 Indikátory, jejich význam a kritéria použitelnosti

Indikátor je proměnná, jenž obsahuje informaci o stavu či vývoji určitého jevu. Jde o ukazatel „*vývoje určitého jevu získaný průběžným sledováním, zaznamenáváním a vyhodnocováním souboru přesně stanovených údajů*“[68]. Indikátor se vždy vztahuje k subjektu, s nímž může být v přímém nebo nepřímém vztahu. Požadovanou informaci je tedy přímo naměřená hodnota (např. čas na hodinách) nebo ji z naměřené hodnoty zjistíme

[65] Moldan et al., 2005
[66] Moldan et al., 2005
[67] Prescott-Allen, 2001
[68] TIMUR, 2005

na základě předchozí zkušenosti, poznatků a podle nich definovaných vztahů (např. míru znečištění vodních toků určíme podle obsahu znečišťujících látek, až určitá zkušenost nám řekne, zda je znečištění značné či nikoliv).[69]

Indikátory udržitelného rozvoje jsou kvantitativní informace, které vypovídají o jevu souvisejícím s jednou dimenzí udržitelného rozvoje či jejich vztahy. Jednou z hlavních rolí indikátorů je fungování jako nástroj pro zlepšení komunikace mezi mnoha stakeholdery v otázce udržitelného rozvoje. Mohou jimi být například vědci a orgány s rozhodovací pravomocí. [70]

V závislosti na tom, kdo informaci přijímá, mohou indikátory sloužit: [71]

- ke sledování, popisu a vysvětlení trendů v určitém jevu a identifikaci limitujících faktorů rozvoje
- jako nástroj ke vzdělávání veřejnosti
- jako podklady pro rozhodování
- k ex post hodnocení přijatých opatření.

Informace obsažená v indikátoru by při jeho správném použití v komunikaci měla vést ke změně chování takovým směrem, aby bylo dosaženo požadovaného cíle. Příkladem může být podřízení činnosti dosažení co nejvyššího růstu HDP nebo v oblasti sociální tvorba politik a další opatření pro snížení nezaměstnanosti.

Indikátory udržitelného rozvoje by měly reflektovat nejen stav, vývoj a trendy v jednotlivých jeho dimenzích, ale také vztahy a vzájemnou závislost těchto dimenzí. Moldan, 2006 také připomíná důležitost interpretace a zasazení indikátorů do širšího kontextu, bez něhož je jejich vypovídací schopnost velmi mizivá.

Použitelnost indikátorů závisí na tom, zda splňují základní kritéria. Prof. Moldan ve své knize Indikátory udržitelného rozvoje uvažuje celkem 14 kriterií jako je významnost, měřitelnost, správnost a další.[72] (Příloha 5)

3.4 Tvorba indikátorů a jejich sad

Tvorba indikátorů je procesem, který může probíhat několika způsoby. Prvním z nich je bottom-up přístup, jehož základem je tzv. informační pyramida (Příloha 5, Obrázek 6). Na

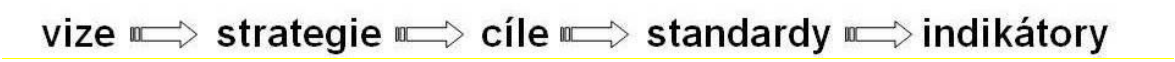
[69] Spreng, Wils, 1996
[70] Ibid..
[71] Ibid.
[72] Moldan, 1996

jejím nejnižším stupni leží primární data, která jsou dále analyzována a prověřována. Podle významnosti v otázce udržitelného rozvoje přechází analyzovaná data v indikátory. Na vrcholu pyramidy stojí souhrnné indexy, které ještě dále agregují indikátory samotné. Napříč celou pyramidou probíhá prověřování a zjednodušování informací, na jehož výsledek mohou působit různé externí faktory a zájmy. Informační pyramida ale ve skutečnosti nezačíná u primárních dat, ale již u jejich sběru. Nastavení jednotných pravidel je zde nutností.[73]

Na místní úrovni se mluví v souvislosti s bottom-up přístupem o indikátorech orientovaných na obyvatele, z anglického citizen oriented. Do tvorby či výběru indikátorů tímto způsobem jsou v praxi zapojeni místní obyvatelé a jejich zájmové skupiny. Tvorba indikátorů probíhá na základě kvalitativního výzkumu v daném místě a přímého zapojení občanů. Kontakt výzkumníků s komunitou umožňuje promítnout místní podmínky do celého procesu. Na druhou stranu zde existuje riziko nepřesného či nedůvěryhodného hodnocení udržitelnosti rozvoje na základě subjektivních hodnot a zájmů. Kritizována bývá také nedostatečná odbornost tohoto přístupu.[74] Hlavním záměrem tohoto přístupu je ale především dialog občanů a jejich zastupitelstev. Indikátory vznikající popsaným způsoben nazýváme také indikátory specifické, jelikož jsou vázány na danou komunitu nebo region.[75]

Naproti tomu top - down přístup k tvorbě indikátorů začíná vždy určitou vizí. Na základě této vize vzniká strategie. Proces pokračuje stanovením základních kvalitativních cílů a standardů. Rozdíl mezi nimi a reálným stavem ukazují indikátory[76] (Obrázek 2). Proces od vize až po indikátory však probíhá tzv. shora dolů, je veden experty a výzkumníky v dané oblasti rozvoje, kteří používají prověřené metody a nástroje. Vznikají tak indikátory, které nazýváme expertními. Top-down nebo také expertní přístup může snadno opomenout místní kontext.[77] Je spíše používán k tvorbě indikátorů určených pro hodnocení rozvoje na globální a národní úrovni, ale najdeme ho i na úrovni místní.

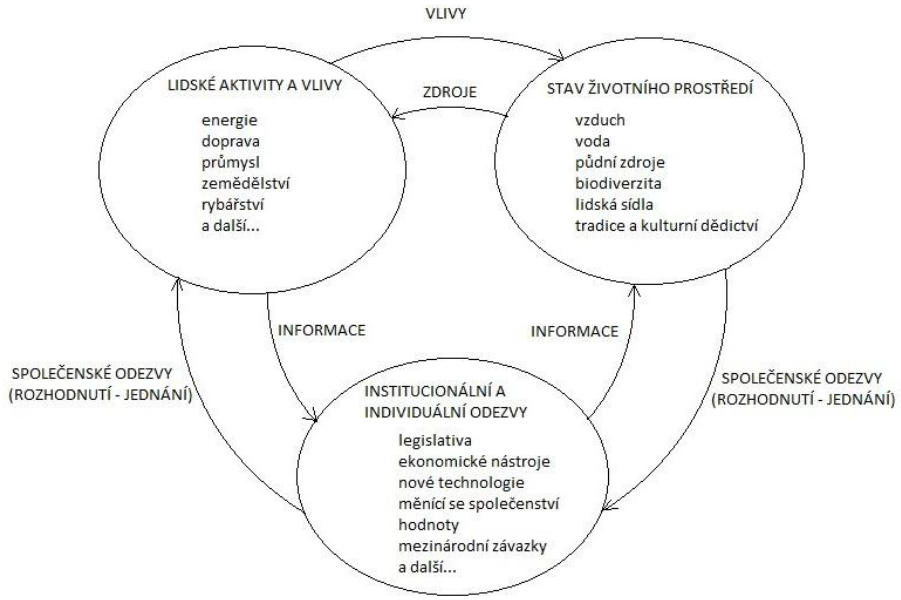
Obrázek 2 Top-down přístup[78]

[73] Spreng, Wils, 1996
[74] Reed, Fraser, Dougill, 2006
[75] Třebický, Hřebík, 2007
[76] Spreng, Wils, 1996
[77] Reed, Fraser, Dougill, 2006
[78] Spreng, Wils, 1996, upraveno

Jako třetí přístup k tvorbě indikátorů je uváděn tzv. causal chain systém používaný například OECD. Indikátory jsou zde rozřazeny do rámců podle toho, jaké místo zaujímají v řetězci příčin a následků. Tento řetězec je definován jako vliv-stav-odezva (pressure-state-response)[79]. Přístup causal chain se soustřeďuje na rozlišení obsahu indikátoru, porozumění kauzalitě v systému a sledování této kauzality.[80] Jedná se ale spíše o způsob uspořádání indikátorů, které mohou být tvořeny top-down i bottom-up metodami.

Obrázek 3 Schéma vliv-stav-odezva, OECD[81]

3.5 Typy indikátorů

Důležitou vlastností indikátorů je míra jejich agregace a zařazení do rámců. Rámce mohou být určeny geograficky, podle oboru lidské činnosti nebo se jedná o formální rámce typu vliv-stav-odezva zmiňovaném v předchozí kapitole. Tento rámec byl mnohokrát dále modifikován, mimo základní tři kategorie se tedy můžeme setkat s rozšířením o hnací sílu, efekt, expozici či zahrnutí konkrétních akcí do kategorie odezva (Příloha 5, Obrázek 5).

Indikátory jsou obvykle používány ke sledování výsledků plánovacích a rozhodovacích procesů, ke kontrole plnění přijatých cílů i jako podklady pro další rozhodování a plánování. Rozlišujeme několik typů indikátorů – agregované, programové a titulkové indikátory. Agregované indikátory, nazývané zjednodušeně indexy, v sobě zahrnují větší množství ukazatelů, které společně reprezentují jeden tematický okruh. Výsledný indikátor hodnotí všechny relevantní procesy tohoto okruhu napříč oblastmi rozvoje. Příkladem jsou

[79] Případně hnací síla-efekt-expozice-aktivita nebo vliv-stav-efekt-odezva atd. (Moldan, 1996)
[80] Spreng, Wils, 1996
[81] OECD, 2003, upraveno

Index lidského rozvoje HDI a Index environmentální udržitelnosti zmiňované v předchozí kapitole. Nevýhodou takovýchto indexů je náročnost jejich výpočtu a riziko zatížení chybami.

Jak již jejich název napovídá, programové indikátory jsou vázány na konkrétní programy, respektive jejich strategické cíle. Indikátory sledují míru naplňování těchto cílů.

Titulkové indikátory jsou vhodné pro prezentaci dané skutečnosti nebo problému veřejnosti, médiím i politikům. Mělo by jít o srozumitelné indikátory reprezentující všechny oblasti rozvoje, které dohromady tvoří sadu titulkových indikátorů. Používají se ke sledování změn, hodnocení trendů i benchmarkingu. [82]

3.6 Prezentování a hodnocení indikátorů

Indikátory udržitelného rozvoje nemají význam samy o sobě, bez kontextu a správné interpretace. Pravděpodobně nejčastěji používaným způsobem prezentace a hodnocení indikátorů udržitelného rozvoje na všech úrovních je tzv. složkový přístup. Indikátory jsou rozděleny podle příslušnosti k dimenzi udržitelného rozvoje na ekonomické, environmentální a sociální nebo podle rámců používaných OECD vliv-stav-odezva. Takové dělení je poměrně logické, model vliv-stav-odezva navíc postihuje potřebné souvislosti sledovaných jevů. Prakticky jsou indikátory prezentovány pomocí grafů a tabulek s komentářem.

Nedostatkem tohoto přístupu je jeho nesrozumitelnost pro širokou veřejnost, jež je v dnešní době navyklá na maximální zjednodušení informace. Složkový přístup je tedy vhodný spíše pro odbornou veřejnost a zainteresované skupiny obyvatel jako jsou například neziskové organizace. Ve snaze zaujmout co nejširší skupinu občanů vyvíjejí zejména města nové způsoby, jak hodnocení sledovaných indikátorů jednoduše a srozumitelně prezentovat široké veřejnosti.

Jedním z méně klasických přístupů je Matice cílů a indikátorů. Jde o použití maticové tabulky, jež umožňuje prezentovat vazbu mezi cíli z koncepčních dokumentů měst či států a indikátory, které sledují naplňování těchto cílů. Výsledná matice tak v komunikaci nahrazuje složité a rozsáhlé dokumenty.

Poměrně lehce srozumitelnou metodou je hodnocení a prezentace indikátorů pomocí škál. Pro každý indikátor je stanovena škála o předem zvoleném počtu stupňů. Převedení indikátorů na škály zjednodušuje informaci, umožňuje porovnat výsledky a vytvořit

[82] Třebický, Hřebík, 2007

souhrnný index rozvoje dané oblasti. Převedení indikátoru na škály musí mít jednotná pravidla. Prezentace jeho výsledků nabízí mnoho možností. Příkladem je metoda nazvaná Kompas nebo Kompasový index. V této metodě, vytvořené soukromou konzultační firmou v USA, je používána škála od 0 do 100. Výsledek, který je prezentován veřejnosti, má podobu kompasu, jehož světové strany znázorňují oblasti udržitelného rozvoje – přírodu, společnost, ekonomiku a kvalitu života – a v jehož středu je zobrazen souhrnný index, ten integruje informace ze všech těchto oblastí.

Také česká nezisková organizace TIMUR používá pro hodnocení indikátorů metodu založenou na přiřazení škál jednotlivým indikátorům. Tato metoda, nazvaná Barometr udržitelnosti měst, využívá pětistupňovou škálu od 1 do 5, kde 5 znamená nejlepší výsledek a 1 nejhorší.

Mezi další metody hodnocení a prezentace indikátorů patří například Přístrojová deska, pro niž byl vytvořen specifický software a kde jsou indikátory prezentovány pomocí grafického znázornění, které připomíná přístrojovou desku. Využívání nejrůznějších grafických symbolů pro prezentaci indikátorů udržitelného rozvoje je poměrně oblíbené.[83]

Hodnocení indikátorů se odvíjí od toho, zda jsme schopni stanovit cílovou hodnotu indikátoru. Pokud ne, je třeba využít benchmarking.

V prvním případě se dosažená hodnota indikátoru vztahuje k cílové hodnotě v daném časovém období. Zdaleka ne vždy platí, že cíl je stanoven na základě vědeckých poznatků. Často je výsledkem vyjednávání různých společenských skupin a představuje kompromis nejrůznějších zájmů. Cíle na globální a národní úrovni mohou být součástí mezinárodních smluv, národních předpisů či programových prohlášení. Jde například o Rozvojové cíle tisíciletí OSN apod. Na místní úrovni stanovuje cíle zastupitelstvo nebo vychází z jednání s obyvateli obce, například v rámci MA21.

Nemožnost určit cílovou hodnotu indikátorů může být dána nedostatečnou znalostí dané oblasti udržitelného rozvoje, nedosažením konsensu zájmových skupin či nepřijatelností stanovování cílů v dané oblasti v demokratické společnosti. Metoda benchmarkingu umožňuje využití indikátorů rozvoje bez stanovení cíle a to na základě srovnání hodnocených subjektů (států, měst či obcí) mezi sebou.

[83] Kosíková a kol., 2006

3.7 Problémy a kritika

Nástroje, kterými měříme udržitelnost rozvoje, jsou součástí celého společenského systému. Ten funguje podle dohodnutých pravidel jako je například výběr vzorku, jeho manipulace a dělení, metody zaznamenávání a práce s daty a podobně. Tato pravidla jsou podle Fostera, 2006 nezbytná pro objektivitu výsledku, na druhou stranu tato objektivita závisí na lidském úsudku. S rozhodnutím o použití určité metody či dokonce při její tvorbě a utváření dalších pravidel vstupuje do hry sociální a politický kontext. Situace a zkušenost člověka se proto promítá do skutečnosti, kterou se pomocí kvantifikace snažíme popsat. Jedna a tatáž skutečnost pak může být popsána velmi různě v závislosti na zkušenosti jednotlivých stakeholderů. Foster zdůrazňuje, že tato podmíněnost, kterou považuje za nevyhnutelnou, sice indikuje neurčitost výsledku, ale ne jeho nepřesnost. Do výsledku se však vždy promítne sociální zkušenost a hodnoty jedinců či skupin stakeholderů.[84]

Problém, který popisuje Foster, 2006, je zásadním i na úrovni sběru dat pro jednotlivé indikátory. Moldan, 2006 používá jako příklad emise skleníkových plynů sledované v souvislosti se změnou klimatu. Existuje mnoho možností, jak tento ukazatel vyjádřit, ať již jako okamžité či kumulativní emise za různá období, emise za jednotlivé státy, emise vztažené na plochu, na obyvatele nebo na jednotku ekonomického výkonu. Při interpretaci těchto dat různými zájmovými skupinami může snadno dojít k situaci, kdy budou výsledky měření jednoho jevu vypadat naprosto odlišně.[85] Jasně danými pravidly by se mělo předcházet nesrovnatelnosti výsledků, stejně jako možnosti neúplné či zkreslené interpretace výsledků za účelem posílení názoru či zájmu určité skupiny.

Z praktického hlediska vyplývá, že je velmi obtížné porovnat mnohdy vysoké náklady na sběr dat pro výpočet indikátorů s konečným užitkem z těchto indikátorů, který je těžké, ne-li nemožné, finančně ohodnotit.

4 Indikátory rozvoje na místní úrovni

Tato kapitola se zabývá analýzou indikátorových sad udržitelného rozvoje určených pro využití na místní úrovni rozhodování, tedy místními samosprávami. Indikátorovou sadou obecně rozumíme skupinu indikátorů vybraných pro globální, národní nebo světovou úroveň, případně přímo pro konkrétní území. V sadě indikátorů udržitelného rozvoje by pak měly být rovnoměrně zastoupeny indikátory všech dimenzí udržitelného rozvoje. V případě akcentovaní významu jednoho z pilířů rozvoje, vznikají i sady monotematické, zejména v oblasti životního prostředí.

[84] Foster, 2008
[85] Moldan, 2006

Na místní úrovni je důležitá relevantnost a užitečnost sady a zjistitelnost potřebných dat na této úrovni. Cíle vyhodnocování sad indikátorů na místní úrovni závisí na konkrétním případu, obecně mohou být výsledky využity zastupitelstvem pro rozhodování, kontrolu plnění cílů či vyhodnocení dopadů minulých opatření. Podobně slouží vhodně zvolené indikátory samotným obyvatelům obce. Třetí cílovou skupinou jsou potenciální obyvatelé, podnikatelé či investoři dané obce, jimž poskytuje sada indikátorů obrázek o hlavních charakteristikách obce.

Mnoho indikátorových sad pro místní úroveň vzniká v rámci několikaletých projektů, v rámci nichž jsou sady testovány ve skupině partnerských měst, ať již globálně či v rámci kontinentu nebo státu. Po skončení projektu však může nastat situace, kdy nejsou indikátory dále sledovány a celá iniciativa s vyčerpáním finančních prostředků lehce zaniká. Podobný scénář naznačují roky neaktualizované webové stránky mnoha projektů. Klíčovou roli pro pokračování projektů, ale i pro prvotní implementaci indikátorů, hraje politická vůle v obcích a městech.

Členění uvedených projektů v této kapitole vychází z úrovně, na které sady indikátorů vznikaly. Cílem je vybrat sadu indikátorů nejvhodnější pro hodnocení rozvoje zvoleného regionu – obcí ležících na území Národního parku České Švýcarsko.

Pro výběr této sady byla stanovena následující kriteria:

1. Zahrnutí indikátorů ze všech oblastí rozvoje
2. Vhodnost sady pro podmínky ČR
3. Relevantnost indikátorů pro obecní úroveň
4. Dostupnost dat v podmínkách ČR
5. Dostupnost metodiky sběru dat a výpočtu indikátorů

4.1 Globální a Evropské projekty

CEROI

Na celosvětové úrovni prozatím vznikali především indikátory určené pro hodnocení rozvoje na úrovni globální, kontinentální nebo národní. Jedním z mála příkladů snahy o zavedení jednotné sady indikátorů pro města kdekoliv na světě je program Zprávy o stavu městského prostředí na internetu (Cities Environment Reports on the Internet,

CEROI)[86]. Tento program vznikl již v roce 1996 a svým cílem, jímž je zprostředkování přístupu k informacím o životním prostředí pro rozhodování místních samospráv i za účelem všeobecné osvěty v oblasti udržitelnosti, navazuje na 40. kapitolu Agendy 21 a Aarhuskou úmluvu.

Program poskytuje městům a jejich samosprávám nástroj pro monitorování životního prostředí, sociálního i ekonomického rozvoje ve městech a pro prezentaci výsledků v podobě sady indikátorů a softwaru pro snadnou prezentaci získaných dat. Systém uplatňuje příčinně-následkový přístup, jehož základem je rámec vliv-stav-odezva. Hlavní sadu indikátorů používaných ve Zprávách, která se skládá z 29 indikátorů, je možné rozšířit na podrobnější sadu o 99 indikátorech.[87]

Pilotní fáze programu CEROI proběhla v letech 1998-1999 ve 25 světových městech, po níž následovala od roku 2000 fáze implementační. Tato fáze počítala s rozšířením základny měst a prohloubením analýz městského životního prostředí. Seznam participujících měst na oficiálním webu CEROI však po poslední aktualizaci v roce 2002 obsahuje stále pouze 25 měst, jejichž weby byly naposledy aktualizovány během pilotní fáze. Tato situace nasvědčuje tomu, že implementační fáze nebyla dokončena a ani města, která se programu účastnila v pilotní fázi, Zprávy o stavu životního prostředí dále nepublikují.[88]

Vyhodnocení sady indikátorů CEROI pro potřeby diplomové práce:

1. Název projektu v anglickém jazyce může působit poněkud matoucím dojmem, jelikož základní sada indikátorů pokrývá všechny oblasti udržitelného rozvoje, ne jen oblast životního prostředí.
2. Sada indikátorů byla vytvořena pro všechny státy světa, její použití v ČR je možné. Pouze některé indikátory jsou v podmínkách ČR méně relevantní.
3. Sada indikátorů CEROI je vhodná pro větší sídla.
4. Data jsou dostupná spíše pro města. Na obecní úrovni je předpokládána absence některých údajů.
5. Popis indikátorů je dostupný na webových stránkách projektu CEROI[89].

[86] Slovem Environment zde pravděpodobně není myšleno životní prostředí ve smyslu přírodního prostředí, nýbrž jako celkového prostředí pro život ve městě.
[87] Hlavní sada indikátorů je dostupná z: http://ceroi.net/ind/matrix.asp
[88] Třebický, Pomališová aThe Cities Environment Reports on the Internet
[89] http://ceroi.net

Indikátory TISSUE

Trends and Indicators for Monitoring the EU Thematic Strategy on Sustainable Development of Urban Environment neboli TISSUE je projekt, který proběhl v letech 2004 – 2005 a na němž spolupracovali organizace několika zemí uvnitř EU. Výstupem projektu jsou dvě sady indikátorů pro měření udržitelnosti měst, z nichž jedna je určena pro sledování udržitelnosti v krátkém a středním období, druhá pak obsahuje indikátory dlouhodobé.[90] Indikátory obou sad sledují udržitelnost městského designu, managementu, dopravy, výstavby a životního prostředí. Indikátory TISSUE byly vytvořeny v návaznosti na Tematickou strategii EU o městském životním prostředí.[91]

V rámci projektu TISSUE vznikl mimo jiné také veřejný vyhledavač používaných indikátorových sad na evropské úrovni[92].

Vyhodnocení sady indikátorů TISSUE pro potřeby diplomové práce:

1. Sada indikátorů pokrývá všechny oblasti rozvoje
2. Vzhledem k cílovému území, jímž je EU, je vhodnost pro ČR předpokládána.
3. Sada je vhodná spíše pro větší sídla, nevhodná pro malé obce.
4. Data pro indikátory navržené pro dlouhé období nejsou obecně dostupná. Co se týče indikátorů krátkodobých, získání dat pro jejich výpočet je reálné s využitím veřejných průzkumů, GIS atd.
5. Závěrečná zpráva obsahuje popis všech indikátorů sady.

Urban audit

Cílem Městského auditu, který proběhl poprvé v letech 1997 – 2000, bylo porovnat kvalitu života kolem tří stovek velkých a středně velkých měst členských států EU 27 a poskytnout tak jejich samosprávám údaje srovnatelné napříč celou EU. Výsledky auditu a jejich srovnání obsahuje publikace - State of European Cities Report (ECITEC Research and Consulting, Ltd., 2007). Celý projekt metodicky zajišťuje EUROSTAT. Na základě dat sledovaných kanceláří EUROSTAT bylo stanoveno cca 300 indikátorů z 13 oblastí městského života a prostředí, které se v rámci Městského auditu sledují. Těmito oblastmi jsou: demografie, zdraví, bydlení, zločinnost, zdraví, trh práce, nerovnost příjmu, místní administrativa, vzdělání, životní prostředí, klima, cestovní vzorce, informační společnost

[90] Sady indikátorů je možné najít v závěrečné zprávě projektu z roku 2005 v části 4. Zpráva je dostupná z: http://www.vtt.fi/inf/pdf/publications/2007/P643.pdf
[91] Třebický, Pomališová
[92] Dostupný z: http://ce.vtt.fi/tissuebrowser_public/index.jsp

a kultura[93]. Na webových stránkách projektu www.urbaaudit.org je možné sledovat profily zapojených měst, jejich pořadí podle sledovaných indikátorů, porovnávat města mezi sebou a využívat několika dalších funkcí. Data jsou dostupná za roky 1991, 1996, 2001 a částečně za rok 2004.[94]

Vyhodnocení sady indikátorů Urban Audit pro potřeby diplomové práce:

1. Sada indikátorů používaná projektem Urban audit obsahuje všechny oblasti udržitelného rozvoje. Pokrývá i další témata, které s udržitelností příliš nesouvisí.
2. Sada byla vytvořena pro státy Evropské unie.
3. Pro obecní úroveň je sada příliš rozsáhlá. Byla navržena pro velká až středně velká města
4. Dostupnost dat v podmínkách ČR je srovnatelná s předchozími indikátory.
5. Detailnější popis indikátorů není na oficiálních webových stránkách k dispozici.

Indikátory STATUS

Sustainability Tools and Targets for the Urban Thematic Strategy, zkráceně STATUS, je nástrojem, který umožňuje městům sledovat plnění jejich cílů. Orgány místní správy se mohou zaregistrovat na oficiálních stránkách projektu, kde si stanoví vlastní cíle, jejichž plnění pak sledují pomocí příslušných indikátorů. Indikátory STATUS byly vybrány tak, aby byly použitelné pro města na různé úrovni implementace udržitelnosti. Projekt STATUS probíhal v letech 2005-2006, v současné době jsou oficiální stránky stále v provozu, přístup do databáze je však možný pouze po registraci. [95]

Vyhodnocení sady indikátorů STATUS pro potřeby diplomové práce:

1. Sada obsahuje indikátory ze všech oblastí rozvoje.
2. Vhodnost pro podmínky ČR – kvůli nedostatku informací není možné vyhodnotit.
3. Jde o indikátory vytvořené pro užití ve městech. Vzhledem k možnosti volby sledovaných indikátorů je však pravděpodobná i možnost využití systému malými obcemi. [96]

[93] EUROSTAT
[94] Urban Audit
[95] Třebický, Pomališová
Sustainability Tools and Targets for the Urban Thematic Strategy
[96] Vzhledem k nedostatku informací se jedná pouze o předpoklad.

4. Dostupnost dat v podmínkách ČR – kvůli nedostatku informací není možné vyhodnotit.
5. Vše dostupné pouze po registraci.

Společné evropské indikátory ECI

Sada Společných evropských indikátorů (European Common Indicators, ECI) byla vytvořena v roce 1999 v návaznosti na Tematickou strategii o městském životním prostředí EU s podporou Evropské komise (EK), Ministerstva životního prostředí Itálie a Italské národní agentury na ochranu životního prostředí. Cílem sady jedenácti indikátorů, jež byly vybrány z původně více než sta indikátorů, je poskytnout místním autoritám nástroj k monitorování kvality životního prostředí města.

Sada ECI zahrnuje následující indikátory[97]:

1. Spokojenost občanů s místním společenstvím
2. Místní příspěvek ke globální změně klimatu
3. Mobilita a místní přeprava cestujících
4. Dostupnost veřejných prostranství a služeb
5. Kvalita místního ovzduší
6. Cesta dětí do škol a zpět
7. Udržitelný management místních samospráv a podniků
8. Zatížení obyvatel hlukem
9. Udržitelné využívání území
10. Ekologická stopa
11. Produkty propagující udržitelnost

V rámci projektu EK proběhlo testování sady indikátorů ECI ve 160 - ti evropských městech, další jejich sledování bylo již ponecháno na místních samosprávách.

Vyhodnocení sady indikátorů ECI pro potřeby diplomové práce:

1. Indikátory sady reprezentují všechny oblasti udržitelného rozvoje.
2. Sada byla vytvořena pro státy EU. Pro podmínky ČR je vhodná.
3. Relevantnost sady pro malé obce je vysoká.

[97] European Commission

4. Dostupnost dat v podmínkách ČR je spíše podprůměrná. Sada vyžaduje poměrně rozsáhlé průzkumy.

5. Zpráva projektu se všemi potřebnými informacemi je veřejně dostupná[98].

4.2 Národní úroveň

Příklady z USA

Různé uchopení tvorby indikátorů reprezentují dva příklady amerických sad indikátorů, kdy modely vytvořené na úrovni místních municipalit převzalo mnoho dalších komunit v USA. V obou případech se jedná o bottom – up přístup k tvorbě indikátorů. Příkladem utváření a využívání indikátorů vedeném místní samosprávou je sada Indikátory kvality života (Quality of life indicators) vyvinutá v Jacksonville na Floridě. Jedná se o model, jehož základem sice není koncept udržitelného rozvoje, ale který zohledňuje všechny tři jeho dimenze. Utváření sady indikátorů kvality života začalo v Jacksonville u již používaných ekonomických indikátorů. Na základě uvědomění si sociálních a environmentálních aspektů rozvoje, majících na kvalitu života vliv, mělo dojít k jejich rozšíření. Výsledkem Jacksonvillského modelu je vyvážená sada indikátorů, jež se zaměřuje na cíle a opatření, které jsou již komunitě známé a panuje víceméně shoda o jejich užitečnosti či nezbytnosti.

V americkém Seattlu iniciovala vznik a sledování sady Indikátorů udržitelného rozvoje nezisková organizace Sustainable Seattle. Tento model tvorby indikátorů je založen na vnímání lidského společenství jako organického celku, který je součástí globálního ekosystému. Důraz je tedy kladen na environmentální dimenzi rozvoje. Model zohledňuje nejen vazby mezi jednotlivými dimenzemi udržitelného rozvoje, ale také faktor času a místa. Vývoj, který se v krátkém období jeví jako pozitivní, může vést v dlouhém období k negativním změnám, stejně tak změna či trend přínosná v jedné lokalitě, může mít negativní charakter na jiném místě. Na rozdíl od Jacksonville prosazuje model ze Seattlu opatření, cíle a principy rozvoje, jež mohou být v komunitě nové, ale jsou založeny na principech udržitelnosti. Cílem je obecný konsensus o nezbytnosti přijatých cílů a jejich naplnění.[99]

Tyto dva modely jsou jen zlomkem z iniciativ používajících indikátory udržitelného rozvoje, které v USA najdeme. Zpráva *Regional Environmental Performance and Sustainability: A Review and Assessment of Indicator Projects* další z amerických

[98] http://euronet.uwe.ac.uk/www.sustainable-cities.org/indicators/ECI%20Final%20Report.pdf
[99] Swain, Hollar, 2001

lokálních organizací, Sustainable Pittsburgh, mapuje používání lokálních indikátorů udržitelného rozvoje po celých Spojených státech. Obsahuje zhruba 150 příkladů lokálních iniciativ.[100]

Vyhodnocení sad indikátorů používaných v USA pro potřeby diplomové práce:

1. Americké sady indikátorů se týkají všech oblastí rozvoje, přičemž vybrané příklady jednu z oblastí preferují.
2. Vzhledem k demografickým, ekonomickým i psychologickým rozdílům USA a ČR je převzetí některé z amerických sad indikátorů spíše nevhodné.
3. Indikátorové sady se týkají spíše větších měst (viz příklady)
4. Dostupnost dat v ČR není možné vyhodnotit.
5. Popisy indikátorových sad jsou umístěny individuálně na stránkách jednotlivých měst.

Velká Británie

Velká Británie má velmi dobře propracovaný systém hodnocení udržitelného rozvoje pomocí indikátorů na národní, regionální i místní úrovni. Na národní úrovni je každoročně vydávána publikace Udržitelný rozvoj do kapsy, která zprostředkovává informace v uživatelsky nenáročné formě široké veřejnosti.[101] Na regionální úrovni jsou to pak tzv. *Regional fact sheets*, shrnující výsledky sledování indikátorů v devíti britských regionech.

Na místní úrovni sjednocuje implementaci principů udržitelného rozvoje a použití indikátorů Audit Commission. Ta ve spolupráci s 35 místními úřady ve Velké Británii vyvinula systém takzvaných Územních profilů (Area profiles), který umožňuje sledovat a porovnávat kvalitu života ve městech. Městům je poskytováno poradenství v této oblasti obsahující podrobné návody pro vypracování Územního profilu a jeho použití, včetně prostoru na webu Audit Commission pro prezentaci výsledků. Územní profily měst zahrnují sadu více než 40 indikátorů z deseti oblastí, například životní prostředí, bydlení, dopravní obslužnost, bezpečnost, vzdělávání atd. [102] Konkrétní indikátory a jejich popis jsou dostupné na webu Audit Commission[103].

[100] Více na http://www.sustainablepittsburgh.org/pdf/Full_Publication.PDF
[101] Tato publikace byla vydávána od roku 2004, v roce 2009 byla nahrazena podobnou publikací s názvem Measuring progress: sustainable development indicators 20xx
[102] Třebický, Pomališová, Audit Commission
[103] http://www.areaprofiles.audit-commission.gov.uk/StaticFiles/Firstdraftofdefinitionshandbook.pdf

Vyhodnocení sady indikátorů Area Profiles pro potřeby diplomové práce:

1. Indikátory Area Profiles pokrývají všechny oblasti udržitelného rozvoje. Jejich rozdělení do tematických skupin je podrobnější.
2. Vzhledem k odlišným demografickým podmínkám i vnímání komunitního života je sada indikátorů pro české prostředí méně vhodná.
3. Indikátory byly navrženy pro aplikaci ve městech, pro použití v malých obcích by byla nutná revize všech indikátorů a značné úpravy celé sady.
4. Je potřeba provést kvalitativní výzkum v obci.
5. Popis indikátorů je dostupný z webových stránek Audit Commission[104].

Vlámsko

Celkem 13 vlámských měst používá City Monitor – nástroj k měření kvality života a udržitelného rozvoje. Využití existujících dat, nové výzkumy a četná setkání expertů z různých oblastí vedla ke vzniku celkem 188 indikátorů kvality života a udržitelného rozvoje[105]. V roce 2006 byly municipality schopné sledovat zhruba dvě třetiny z nich. Indikátory reprezentují 11 témat podobných tématům územních profilů ve Velké Británii.[106]

Vyhodnocení sady indikátorů City Monitor pro potřeby diplomové práce:

1. Sada indikátorů obsahuje indikátory ze všech oblastí rozvoje
2. Vzhledem k nedostatku informací není možné rozhodnout, zda je sada vhodná pro použití v ČR. Předpokládá se, že spíše ano.
3. Sada je pro použití v malých obcích příliš rozsáhlá a obsahuje pro malé obce irelevantní informace.
4. Dostupnost dat v podmínkách ČR je spíše nízká.
5. Metodický popis indikátorů je dostupný v dokumentu City Monitor, edition 2006 dostupném z webových stránek organizace European Urban Knowledge Network[107].

[104] http://www.areaprofiles.audit-commission.gov.uk/StaticFiles/Firstdraftofdefinitionshandbook.pdf
[105] Přehled indikátorů je uveden v dokumentu City Monitor for liveable and sustainable Flemish cities dostupném z: http://www.eukn.org
[106] European Urban Knowledge Network
[107] http://www.eukn.org/

Švédsko

Švédská asociace místních samospráv (Swedish Association of Local Authorities, SALA) vyvinula 21 indikátorů, které jsou používány většinou švédských samospráv a nabízí tak možnost benchmarkingu. Zaměřují se ale pouze na oblast životního prostředí, tak jako většina iniciativ z 90. let. Podobné sady vytvořila SALA později i v sociální oblasti a v oblasti veřejného zdraví. Sady indikátorů jsou zaměřené spíše na předmět měření a hodnocení než na možnost jeho využití municipalitami. Mnoho švédských měst tak vyvinulo vlastní systémy indikátorů, z nichž jako příklad slouží Stockholm a Sundsvall. Stockholm od roku 1999 využívá 17 indikátorů v rámci MA21, které byli stanoveny procesem s vysokou účastí veřejnosti. V roce 2002 byl schválen Program pro životní prostředí, jež koresponduje s národní úrovní a rovněž zahrnuje sadu indikátorů. Téměř stejnou dobu jako indikátory MA21 sleduje Stockholmská samospráva Společné evropské indikátory ECI. Existuje zde snaha tyto dva systémy co nejvíce propojit. Sundvall je město s tradičním zastoupením průmyslu a na něj navazujícími environmentálními problémy. Snaha o změnu je zde proto značná. Podobně jako ve Stockholmu zde najdeme sadu environmentálních indikátorů korespondujících s národní úrovní, která obsahuje klasická témata ochrany životního prostředí. Druhou sledovanou oblastí je blahobyt a veřejné zdraví, kde jsou indikátory členěny podle pěti cílů: vyvinout podmínky vhodné pro výchovu dětí, posílit sociální kapitál, zlepšit pracovní podmínky, vytvořit kvalitní městské prostředí, stimulovat zlepšení životních zvyklostí.

Kromě sad indikátorů SALA, které nezahrnují všechny dimenze udržitelnosti, nenajdeme ve Švédsku jednotný systém sledování indikátorů rozvoje. Většina municipalit využívá vlastní sady, vytvořené v rámci MA21 nebo navazující na národní cíle – především v oblasti životního prostředí. [108]

Vyhodnocení Švédských sad indikátorů pro potřeby diplomové práce:

1. Indikátory organizace SALA patří do oblasti environmentální, sady vytvořené pro konkrétní města obsahují všechny oblasti udržitelného rozvoje.
2. Vzhledem k přírodním, demografickým i ekonomickým charakteristikám Švédska jsou uvedené sady pro české prostředí spíše nevhodná.
3. Indikátory byly navrženy pro aplikaci ve městech, pro použití v malých obcích jsou spíše nevhodné.

[108] Eckerberg, Mineur, 2003

4. Dostupnost dat nelze vyhodnotit vzhledem k nedostatku informací o výpočtu indikátorů.

5. Nepodařilo se získat metodiku žádné ze sad indikátorů.

Česká republika

V ČR se propagaci zavádění indikátorů ECI na úrovni místních samospráv věnuje Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj, dále jen TIMUR. Na základě pilotního odzkoušení indikátorů ECI a výzkumu mezi představiteli místních samospráv v ČR, byla sada ECI pracovníky TIMURu upravena pro použití ve specifických podmínkách České republiky. Po vypuštění indikátorů Udržitelný management místních samospráv a podniků a Produkty propagující udržitelnosti, o jejichž sledování neprojevily místní samosprávy zájem, a doplnění sady o indikátor Nezaměstnanost, který je samosprávami naopak velmi žádaný, vznikla sada deseti indikátorů udržitelného rozvoje na místní úrovni nazvaná ECI/TIMUR. Alespoň tři indikátory z této sady sleduje v současnosti 17 měst, městských částí nebo mikroregionů. Celou sadu však podle dostupných informací dlouhodobě nesleduje žádné z českých měst.[109]

Vyhodnocení indikátorové sady ECI/TIMUR pro potřeby této diplomové práce je v podstatě shodné s vyhodnocením sady ECI. Jediným rozdílem je, že sada ECI/TIMUR je silnější v kritériu 2, jelikož byla pro podmínky České republiky upravena. Metodika sběru dat a výpočtu indikátorů je dostupná na webu TIMUR[110].

Druhou, historicky starší, sadou indikátorů vytvořenou iniciativou TIMUR a konzultační společností v oblasti ochrany ŽP EnviConsult, s.r.o. je Sada indikátorů rozvoje pro malé obce, která byla vytvořena v rámci projektu *Zvyšování kapacity obcí I. a II. stupně prostřednictvím sady indikátorů rozvoje* v roce 2006 a testována v deseti náhodně zvolených obcích I. a II. stupně v Ústeckém kraji. Tato sada obsahuje celkem 17 indikátorů ze čtyř oblastí: ekonomické, sociální, environmentální a institucionální. Na vytvoření indikátorů této sady se podílel také Český statistický úřad, jehož zkušenost se sběrem dat na místní úrovni by měla zajistit snadnou dostupnost dat pro zvolené indikátory.[111]

Jako v jiných zemích, mají i v ČR města možnost vytvořit si vlastní sady indikátorů, které jsou pro ně nejvíce přínosné. Pro města a obce zapojené do MA21 je dokonce jedním

[109] TIMUR
[110] http://www.timur.cz/indikatory/indikatory-eci-timur-2.html
[111] Třebický, Hřebík, 2007

z kriterií pro splnění kategorie B vytvoření a sledování vlastní sady indikátorů udržitelného rozvoje. Do této kategorie však zatím nespadá žádná z českých municipalit.

Vyhodnocení sady indikátorů rozvoje pro malé obce pro potřeby diplomové práce:

1. Sada indikátorů pokrývá všechny oblasti rozvoje.
2. Sada byla navržena pro obce České republiky.
3. Sada byla navržena pro obce I. a II. stupně, pro obce v regionu Českého Švýcarska je tedy vyhovující.
4. Data potřebná k výpočtu indikátorů jsou podle metodik dostupná z několika různých zdrojů.
5. Indikátory jsou pomocí metodických listu podrobně popsány v materiálech projektu.

5 Použití vybrané sady indikátorů pro zhodnocení rozvoje regionu Národního parku České Švýcarsko

Na základě přehledu příkladů indikátorových sad určených pro města a obce vytvořených na celosvětově, na úrovni Evropské unie nebo v národním měřítku a jejich vyhodnocení podle zvolených kriterií byla pro hodnocení regionu Národního parku České Švýcarsko vybrána Sada indikátorů rozvoje pro malé obce, kterou před čtyřmi lety vytvořila česká nezisková organizace TIMUR a EnviConsult s.r.o.

Vybraná sada je společně s ECI/TIMUR nejvhodnější pro použití v ČR, jelikož byla již za tímto účelem vytvořena. Zároveň je téměř jedinou sadou, kterou je možné použít pro hodnocení rozvoje poměrně malých obcí vybraného regionu. Oproti většině ostatních indikátorových sad není pro zjištění indikátorů nutné provádět kvalitativní výzkum, jenž by přesahoval rozsah diplomové práce. Počet indikátorů sady je ve srovnání s desítkami indikátorů některých velmi detailních a komplexních sad nízký, pro obce do 4000 obyvatel je však dostačující.

Při výběru sady byla kromě reálnosti vyhodnocení celé sady v rámci diplomové práce uvažována i možnost vyhodnocení sady obcemi samými. Jelikož data pro výpočet indikátorů mají k dispozici nebo jsou schopné je s téměř nulovými náklady vyhledat, mohly by obecní úřady ve vyhodnocování indikátorů a jejich použití ve správě obce v budoucnu pokračovat. V případě jejich zájmu by nechybělo ani metodické vedení ze strany TIMUR, které by bylo při výběru zahraniční sady indikátorů poměrně problematické.

Vybraná Sada indikátorů rozvoje patří mezi sady sledující vývoj a trendy v rozvoji. Sada byla vytvořena za účelem získat základní informace o rozvoji malých obcí a měst a vznikla expertní metodou. Při tvorbě sady byl kladen důraz na to, aby obsahovala indikátory, jejichž vývoj může obec alespoň do určité míry sama ovlivnit. Jedná se o titulkové indikátory.[112]

5.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu

V této kapitole budou definovány jednotlivé indikátory vybrané sady, u každého z nich budou určeny jednotky, intenzita sledování, přesný výpočet indikátoru včetně potřebných dat a jejich zdroje. Dále bude popsána kvalita indikátoru. Informace ve sloupci „POPIS" citují nebo vychází z Manuálu zpracování a využití sady indikátorů rozvoje pro malé obce vypracovaného v roce 2007 organizací TIMUR a EnviConsult s.r.o. Sloupec „KOMENTÁŘ" obsahuje postřehy a zkušenosti získané během vlastního zjišťování dat a výpočtu indikátorů.

5.1.1 Intenzita podnikatelské aktivity

První indikátor sady patří mezi indikátory ekonomické dimenze rozvoje. Indikátor vypovídá o stavu a vývoji podnikatelského prostředí v obci a její ekonomické životaschopnosti. U místní úrovně, kde není dostupný jinak nejčastěji používaný ekonomický indikátor rozvoje HDP, je intenzita podnikatelské aktivity velice důležitou informací nejen pro představitele obce, její obyvatele, ale i pro potenciální investory a začínající podnikatele.

Tabulka 1 Indikátor Intenzita podnikatelské aktivity[113]

	POPIS	KOMENTÁŘ
Název indikátoru	**Intenzita podnikatelské aktivity**	
Definice indikátoru	Celkový počet aktivních podnikatelských subjektů se sídlem v obci vztažený na 1000 obyvatel.	
Jednotky	počet/1000 obyvatel	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Podíl počtu aktivních podnikatelských subjektů ku celkovému počtu obyvatel obce. Výsledek násobíme 1000.	

[112] Třebický, Hřebík, 2007
[113] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

Kvalita indikátoru	Pro získání důležitých informací o charakteru podnikatelských subjektů v obci je potřeba indikátor rozšířit. Přesnost indikátoru snižuje fakt, že některé subjekty se sídlem v obci zde ve skutečnosti nepůsobí a naopak.	Indikátor byl pro všechny sledované obce doplněn o počet podnikatelských subjektů v obci podle oboru podnikání a právní formy. Získané informace o struktuře podnikatelů v obci umožňují doplnit kvantitativní indikátor o úvahu nad povahou podnikání, příležitostmi a trendy v této oblasti.
Zdroje a dostupnost dat	ČSÚ (Městská a obecní statistika, MOS, Registr ekonomických subjektů, RES)	V MOS jsou data dostupná vždy pouze k 31.12. předchozího roku, starší data je nutné získat z RES. Služba je placená. Data rozdělená podle počtu zaměstnanců jsou dostupná až od roku 2004 dále a to pouze v RES.

5.1.2 Míra investic

Investice jsou v ekonomické teorii tou částí důchodu, která je vložena do kapitálu, tj. do statků, které jsou namísto přímé spotřeby určeny k další tvorbě kapitálu. U obcí mohou být za investice považovány prostředky vložené do dopravní i jiné infrastruktury, společenské vybavenosti, bytové výstavby atd. Tyto položky najdeme v obecním účetnictví pod kapitálovými výdaji.

Tabulka 2 Indikátor Míra investic[114]

	POPIS	KOMENTÁŘ
Název indikátoru	**Míra investic obce**	
Definice indikátoru	Podíl investic na celkových výdajích obce.	
Jednotky	%	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Celkovou výši investičních výdajů vydělíme výší výdajů po konsolidaci.	Investiční výdaje jsou obcemi evidovány jako výdaje kapitálové.
Kvalita indikátoru	Míra investic patří mezi poměrně běžně sledované indikátory, umožňuje benchmarking i sledování vývoje v čase. Jako nedostatek může být vnímáno nezahrnutí soukromých investic v obci, které by mohlo mít pro malou obec klíčový význam.	

[114] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

Zdroje a dostupnost dat	Investiční výdaje - obec, Výdaje celkem po konsolidaci - Ministerstvo financí ČR – Automatizovaný rozpočtový informační systém (dále jen ARIS) – http://www.info.mfcr.cz/aris/	Byly využity oba zdroje.

5.1.3 Dluhová služba

Indikátor sleduje finanční hospodaření obce. Hodnotí její schopnost vypořádat se s přijatými finančními závazky. Hodnota 30% byla Ministerstvem financí ČR pro obce stanovena jako kritická hranice, nad niž by se neměla hodnota ukazatele dluhové služby dostat. Ukazatel dluhové služby je používán například v žádostech o dotace.

Tabulka 3 Indikátor Dluhová služba[115]

	POPIS	KOMENTÁŘ
Název indikátoru	**Dluhová služba**	
Definice indikátoru	Suma všech závazků z návratných zdrojů ke konci sledovaného roku a souhrn plateb představujících splátky dluhu a úroků (dluhové služby) ku skutečně dosaženým daňovým příjmům a dotacím souhrnného finančního vztahu (dluhová základna).	
Jednotky	%	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Indikátor se vypočte jako podíl sumy zaplacených úroků, uhrazených splátek vydaných dluhopisů, splátek jistin, splátek leasingu a splátek směnek k celkovým příjmům obce.	
Kvalita indikátoru	Indikátor je ovlivněn velikostí obce a výší jejích příjmů. Z tohoto důvodu je vhodné sledovat spíše vývoj indikátoru než jeho hodnotu daném roce.	Indikátor není potřeba dále rozšiřovat. Zákonná povinnost obcí uchovávat data pouze 5 let však komplikuje sledování trendu vývoje indikátoru.

[115] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

Zdroje a dostupnost dat	ARIS	V systému ARIS nebyly nalezeny všechny potřebné položky, objevují se zde na první pohled nedůvěryhodné údaje. Nahlašování údajů do systému ARIS není navíc od letošního roku povinné, v budoucnu tak pravděpodobně nebudou údaje v systému kompletní. Ze všech těchto důvodů byla data pro výpočet dluhové služby čerpána primárně z účetních výkazů obcí.

5.1.4 Přijaté dotace

Indikátor vypovídá o snaze a úspěšnosti obcí v oblasti získávání finančních prostředků z různých dotačních titulů (zdroje EU, zdroje národní, krajské či jiné). Dotace jsou důležité pro financování či spolufinancování místních projektů. Indikátor reprezentuje ekonomickou a institucionální oblast rozvoje.

Tabulka 4 Indikátor Přijaté dotace[116]

	POPIS	**KOMENTÁŘ**
Název indikátoru	**Přijaté dotace**	
Definice indikátoru	Celková výše finanční prostředků přijatých ve formě dotací připadající na 1 obyvatele.	
Jednotky	tis. Kč /obyvatele	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Podíl přijatých dotací ku počtu obyvatel obce.	
Kvalita indikátoru	Indikátor nezahrnuje dotace získané dalšími subjekty v obci. Neobsahuje ani informaci o účelu využití dotace.	K indikátoru je vhodné připojit slovní komentář o použití dotace. Ne vždy jsou finanční prostředky využity v souladu s principy udržitelného rozvoje.
Zdroje a dostupnost dat	přijaté dotace - ARIS, počet obyvatel - ČSÚ	Případně přímo výkazy obcí.

5.1.5 Míra registrované nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti je základním sociálním indikátorem, který je v ČR standardně sledován na všech úrovních. Umožňuje tak podrobný benchmarking, v případě relevantnosti i na mezinárodní úrovni. Míra registrované nezaměstnanosti všeobecně

[116] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

známým a chápaným indikátorem, který je často reflektován v laických i odborných médiích. Pro místní představitele a politiky je proto velmi důležitým indikátorem, pomocí něhož mohou prezentovat výsledky své práce a míru naplnění slibů v oblasti trhu práce a rozvoje obce či regionu.

Tabulka 5 Indikátor Míra registrované nezaměstnanosti[117]

	POPIS	KOMENTÁŘ
Název indikátoru	**Míra registrované nezaměstnanosti**	
Definice indikátoru	Podíl počtu nezaměstnaných registrovaných úřadem práce na disponibilní pracovní síle podle místa bydliště.	
Jednotky	%	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Podíl počtu nezaměstnaných ku velikosti pracovní síly v obci (klouzavý průměr posledních 12 - ti měsíců).	Na úřadu práce lze získat již vypočtený indikátor. Velikost pracovní síly se však stanovuje vždy při Sčítání lidu, domů a bytů, tzn. do indikátoru vstupuje velikost pracovní síly podle údajů z roku 2001.[118]
Kvalita indikátoru	Indikátor je vhodné kombinovat s dalšími indikátory (ne)zaměstnanosti a porovnávat podle různých charakteristik. Nedostatkem indikátoru je, že nezahrnuje neevidované nezaměstnané.	Indikátor je porovnáván podle délky nezaměstnanosti, která je charakteristikou kvality nezaměstnanosti a také podle věku nezaměstnaných. To umožňuje zjistit počet nezaměstnaných na samém začátku produktivního věku a na jeho konci, tzn. pro skupiny, které jsou na trhu práce mírně znevýhodněny.
Zdroje a dostupnost dat	ČSÚ, Úřady práce, MPSV ČR	Jako zdroj byly využity statistiky Úřadu práce Děčín.

5.1.6 Státní sociální podpora

V rámci tohoto indikátoru jsou sledovány dávky státní sociální podpory určené rodinám s nízkými příjmy. Konkrétně se jedná o sociální příplatek a příspěvek na bydlení, na něž mají nárok rodiny s příjmy nepřesahujícími dvojnásobek životního minima rodiny (pouze jedna z podmínek).[119] Indikátor tedy zprostředkovaně vypovídá o počtu občanů

[117] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování
[118] Osobní rozhovor s pracovníkem Úřadu práce v Děčíně
[119] Více na http://www.mpsv.cz/cs/2

nízkopříjmových rodin. Vzhledem k nedostupnosti dat k výpočtu indikátoru Státní sociální podpory byly uvažovány možné alternativy jako například průměrná mzda, resp. průměrný příjem, absolutní chudoba, relativní chudoba a další. Ani u těchto indikátorů však není dostatek zdrojů pro jejich výpočet na úrovni jednotlivých obcí I. a II. stupně. Státní sociální podpora je tak jediným indikátorem sady, který se v této diplomové práci nepodařilo vyhodnotit.

Tabulka 6 Indikátor Státní sociální podpora[120]

	POPIS	**KOMENTÁŘ**
Název indikátoru	**Dávky státní sociální podpory**	
Definice indikátoru	Počet vyplacených vybraných dávek státní sociální podpory v daném kalendářním roce vztažených na 1000 obyvatel.	
Jednotky	počet/1000 obyvatel	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Sumu počtu vyplacených dávek sociálního příplatku a příspěvku na bydlení vydělíme počtem obyvatel obce. Výsledek násobíme 1000.	
Kvalita indikátoru	Počet vyplacených dávek koresponduje[121] s počtem osob a rodin s nízkými příjmy, tzn. těch, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením a chudobou. Nicméně pod hranicí nároku na dávky již indikátor míru sociální potřebnosti nerozlišuje.	
Zdroje a dostupnost dat	Databáze Státní sociální podpory (SSP) spravovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí. Databáze funguje na úrovni okresních úřadů práce.	Podle oddělení Státní sociální podpory Úřadu práce Děčín není možné počet vyplacených dávek SSP na úrovni jednotlivých obcí zjistit Informační systém SSP nicméně osobní informace klientů včetně adresy trvalého bydliště, adresy pro poštovní styk a adresy pro výplatu dávky obsahuje[122].

[120] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování
[121] Pro získání sociálního příplatku musí rodič pečovat alespoň o jedno nezaopatřené dítě, nejsou tak postiženi všichni občané s nízkými příjmy. Na příspěvek na bydlení mají nárok všechny rodiny i jednotlivci.
[122] Více informací viz http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/evidinf

5.1.7 Index stáří

Index stáři patří mezi sociálně-demografické indikátory a je běžně používán ke sledování procesu demografického stárnutí.[123] Hodnota indikátoru roste se zvyšováním podílu obyvatel v poproduktivním/penzijním věku k obyvatelům ve věku do 14 let. Demografické stárnutí má vliv nejen na důchodové výdaje státu, ale i na zvýšení nároků na sociální a zdravotní péči, které se malých obcí přímo dotýká.

Tabulka 7 Indikátor Index stáří[124]

	POPIS	KOMENTÁŘ
Název indikátoru	**Index stáří**	
Definice indikátoru	Indikátor udává poměr obyvatel ve věku 65 a více k počtu obyvatel ve věku 0 – 14 let. Pokud je hodnota rovna 1, je poměr obou skupin vyrovnán. Čím je hodnota indikátoru vyšší než 1, tím vyšší je podíl obyvatel v poproduktivním věku.	
Jednotky	index	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Podíl počtu obyvatel ve věku 65 a více ku počtu obyvatel ve věku 0 – 14 let.	
Kvalita indikátoru	Indikátor upozorňuje na demografické stárnutí obyvatel. Je vhodné sledovat jeho vývoj nebo porovnání s jinými obcemi. Zvyšování hodnoty indikátoru vypovídající o stárnutí obyvatelstva signalizuje zvýšení nároků na sociální a zdravotní služby a možné zvýšení nákladů obce v této oblasti.	Existuje možnost doplnění o index ekonomického zatížení obce.
Zdroje a dostupnost dat	ČSÚ	Data jsou dobře dostupná na webu místní pobočky ČSÚ. Data k 31.12. předchozího roku také v MOS.

5.1.8 Migrační přírůstek

Migrační přírůstek vyjadřuje změnu počtu obyvatel v důsledku migrace, tj. rozdíl počtu přistěhovaných a vystěhovaných obyvatel. Jde o migraci vnější. Správným názvem indikátoru by bylo spíše saldo migrace, jelikož může dojít i k migračnímu úbytku. Migrační přírůstek je nicméně již poměrně zažitým a běžně používaným názvem tohoto sociálně-demografického ukazatele.

[123] Metodiky se však mohou lišit od způsobu výpočtu v této práci.
[124] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

Tabulka 8 Indikátor Migrační přírůstek[125]

	POPIS	KOMENTÁŘ
Název indikátoru	**Migrační přírůstek**	
Definice indikátoru	Indikátor udává rozdíl mezi počtem přistěhovaných a počtem vystěhovaných obyvatel obce, tedy změnu počtu obyvatel v důsledku migrace za sledované časové období. Kladná hodnota indikátoru obecně ukazuje na rozvoj obce.	
Jednotky	počet	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Rozdíl mezi počtem přistěhovaných obyvatel obce a počtem vystěhovaných obyvatel obce za jeden rok.	
Kvalita indikátoru	Indikátor počítá pouze s obyvateli s trvalým bydlištěm v obci.	Indikátor je doplněn o Přirozený přírůstek, tj. ukazatel, který udává změnu počtu obyvatel v obci v důsledku narození a úmrtí. Přirozený přírůstek lze zjistit ze stejných zdrojů jako přírůstek migrační.
Zdroje a dostupnost dat	ČSÚ	Data jsou dostupná na webu místní pobočky ČSÚ. Data k 31.12. předchozího roku také v MOS.

5.1.9 Čištění odpadních vod

Prvním z environmentálních indikátorů sady je Čištění odpadních vod. Indikátor udává podíl obyvatel, jejichž domy jsou napojeny na kanalizaci s koncovou čistírnou odpadních vod (dále jen ČOV) na celkovém počtu obyvatel obce. Čištění odpadních vod je klíčovou aktivitou v oblasti ochrany vodních ekosystémů i v ochraně životního prostředí celkově. Do konce roku 2010 běží přechodné období platnosti Směrnice Rady ES 91/271/EHS, o čištění městských odpadních vod. Do konce tohoto období musí mít aglomerace větší než 2 000 ekvivalentních obyvatel (EO) k odvádění městských odpadních vod vybudovány sběrné systémy a odpadní vody, které do těchto systémů vstupují musí podléhat sekundárnímu čištění. V obcích menších než 2 000 EO musí odpadní vody vstupující do sběrných systémů podléhat přiměřenému čištění. Tzn. v obou případech musí být kanalizace zakončena odpovídající ČOV nebo zajištěn jiný způsob čištění odpadních vod. Mnoho obcí však vlastní kanalizaci ani ČOV nemá, ať již z finančních či technických

[125] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

důvodů. Čištění odpadních vod je zde řešeno individuálně pomocí tří hlavních technologií: bezodtokové jímky s vyvážením na nejbližší ČOV, septiky s přepadem nebo vsakováním a domovní mikročistírny odpadních vod, z nichž minimálně poslední možnost je rovnocennou alternativou napojení na obecní kanalizaci s koncovou ČOV. Tyto alternativy by tak měly být do indikátoru Čištění odpadních vod rovněž zahrnuty, například s pomocí vah podle jejich účinnosti.

Tabulka 9 Indikátor Čištění odpadních vod[126]

	POPIS	KOMENTÁŘ
Název indikátoru	**Čištění odpadních vod**	
Definice indikátoru	Podíl obyvatel, jejichž domy jsou napojeny na kanalizaci s koncovou ČOV na celkovém počtu obyvatel.	
Jednotky	%	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Počet obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci s koncovou ČOV vydělíme celkovým počtem obyvatel.	
Kvalita indikátoru	Jde o transparentní indikátor vypovídající o udržitelnosti nakládání s vodami a péči o vodní ekosystémy. Nevypovídá však o alternativních způsobech čistění a likvidace odpadních vod. Obecným cílem je dosáhnout hodnoty indikátoru 100% a poté se zaměřit na kvalitu čištění vod.	Většina ze sledovaných obcí nemá vlastní ČOV a pokud ano, její kapacita či umístění nejsou dostatečná pro celou obec. Obyvatelé obcí proto využívají různých způsobů čištění odpadních vod, které je třeba dále rozlišit podle míry jejich vlivu na životní prostředí. Indikátor je z tohoto důvodu doplněn o podíl obyvatel využívajících jednotlivé způsoby čištěné odpadních vod.
Zdroje a dostupnost dat	evidence obcí	Obce požadované údaje často vůbec nesledují. Další zdroje: Severočeské vodovody a kanalizace a.s., odborné studie organizace České Švýcarsko o.p.s.

5.1.10 Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí

Při svém dlouhodobém rozvoji směrem k udržitelnosti musí obce rozhodně počítat s nemalými výdaji na ochranu životního prostředí. Záleží však do určité míry na přírodních

[126] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

podmínkách v obci, její velikosti i již existujících opatřeních na zlepšení stavu životního prostředí, např. kanalizace či systému sběru tříděných odpadů.

Tabulka 10 Indikátor Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí[127]

	POPIS	KOMENTÁŘ
Název indikátoru	**Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí**	
Definice indikátoru	Podíl výdajů obce věnovaných na ochranu životního prostředí na rozpočtu obce.	
Jednotky	%	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Suma finančních prostředků vynaložených v daném roce na ochranu životního prostředí [128]ku celkovým výdajům po konsolidaci.	
Kvalita indikátoru	Indikátor je možné členit podle oblasti ochrany životního prostředí, do které výdaje směřují. Do indikátoru se však nepromítnou výdaje soukromých subjektů, neziskových organizací atd.	Je obtížné definovat dostatečné a adekvátní financování ochrany ŽP, existuje možnost srovnání s podobnými obcemi případně definovanými a vyčíslenými potřebami. Ve sledovaném regionu je tato možnost reálná díky odborným publikacím Českého Švýcarska o.p.s., přesahuje však rozsah diplomové práce.
Zdroje a dostupnost dat	ARIS	

5.1.11 Třídění komunálního odpadu

Indikátor vypovídá o tom, jak obec hospodaří se surovinami a zprostředkovaně také poukazuje na vzorce chování obyvatel obce. Důležitý je tedy nejen dobře fungující systém sběru tříděného odpad, ale především ochota a zodpovědnost občanů.

[127] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

[128] rozpočtové výdaje (§ 2321 – odvádění a čištění odpadních vod a nakládání s kaly, § 3721 – sběr a odvoz nebezpečných odpadů, § 3722 – sběr a odvoz komunálních odpadů, § 3723 – sběr a odvoz ostatních odpadů, § 3725 – využívání a zneškodňování komunálních odpadů, § 3729 ostatní nakládání s odpady, § 3745 péče o vzhled obcí a veřejnou zeleň, § 3749 ostatní činnosti k ochraně přírody a krajiny a další související §). Souhrnný údaj (čitatel) tvoří položka „Součet za 37 – Ochrana ŽP“. Zdroj: Hřebík, Třebický, 2007

Tabulka 11 Indikátor Třídění komunálního odpadu[129]

	POPIS	KOMENTÁŘ
Název indikátoru	**Třídění komunálního odpadu**	
Definice indikátoru	Podíl vytříděných složek vyprodukovaného komunálního odpadu na celkové produkci odpadu.	
Jednotky	%	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Součet množství složek vytříděného odpadu vydělíme celkovým množstvím vyprodukovaného KO.	
Kvalita indikátoru	Indikátor zahrnuje pouze odpady oficiálně zpracované, nepostihuje likvidaci bioodpadů kompostováním u domů, spalování odpadů či černé skládky.	Vstupní data byla získána z Informačního systému odpadového hospodářství (dále jen ISOH) podle IČ jednotlivých obcí.[130] Existuje možnost doplnění indikátoru o třídění komunálního odpadu na katastrálním území obce (podle ZÚJ), do kterého spadají všechny subjekty na území obce, které produkují odpad a týká se jich ohlašovací povinnost. Je tak možné zjistit, jak v porovnání s obcí a jejími občany nakládají s odpady firmy a další subjekty působící na území obce.
Zdroje a dostupnost dat	Evidence obcí.	U obcí, pro něž platí ohlašovací povinnost, byla využita data z ISOH (Informační systém odpadového hospodářství), spravovaném CENIA, Českou informační agenturou životního prostředí.

5.1.12 Ekologická stabilita

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí definuje ekologickou stabilitu jako „*schopnost ekosystému vyrovnávat změny způsobené vnějšími činiteli a zachovávat své přirozené vlastnosti a funkce*“[131]. Koeficient ekologické stability kvantifikuje, do jaké míry je tato schopnost ekosystému zachována. V kontextu obce rozumíme ekologickou

[129] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování
[130] Metodika získání dat viz Příloha 7
[131] Zákon č. 17/1992 Sb.

stabilitou udržitelnost využití území, tj. uspokojivý poměr stabilních a nestabilních prvků v území.

„*Hodnoty koeficientu ekologické stability menší nebo rovné 0,10 dosahují území s maximálním narušením přírodních struktur; 0,10 – 0,30 území nadprůměrně využívaná se zřetelným narušením přírodních struktur; 0,31 – 1,00 území intenzívně využívaná, zejména zemědělskou velkovýrobou; 1,01 – 2,99 celkem vyvážená krajina, v níž jsou technické objekty relativně v souladu s dochovanými přírodními strukturami; hodnoty 3,00 a více dosahuje přírodní a přírodě blízká krajina s výraznou převahou ekologicky stabilních struktur a nízkou intenzitou využívání krajiny člověkem.*“[132]

Nedostatkem koeficientu ekologické stability v této podobě je především fakt, že nezohledňuje rozdílnou kvalitu ploch a její změny, rozmístění ploch a vzájemné vazby mezi nimi ani odlišnou významnost jednotlivých krajinotvorných prvků pro ekologickou stabilitu. Koeficient ekologické stability je tak vhodný spíše pro získání představy o stabilitě, resp. labilitě území v daném okamžiku než o jejím vývoji v čase. Zároveň je vzhledem k vyjmenovaným nedostatkům vhodný spíše pro hodnocení ekologické stability větších územních celků.[133]

Tabulka 12 Indikátor Ekologická stabilita[134]

	POPIS	**KOMENTÁŘ**
Název indikátoru	**Ekologická stabilita**	
Definice indikátoru	Ekologickou stabilitu vyjadřuje koeficient ekologické stability (KES), který je poměrem stabilních a nestabilních krajinotvorných prvků na území obce.	
Jednotky	koeficient	
Intenzita sledování	pětiletá	Byla zvolena roční intenzita z důvodů přesnějšího zachycení vývoje indikátoru a možnosti zjistit příčinu případných výraznějších změn jeho hodnoty.

[132] ČSÚ Praha, odbor informačních služeb, 2010
[133] Lipský, 2000
[134] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

Výpočet	KES je poměr ploch tzv. stabilních (lesní půda, vodní plochy a toky, trvalý travní porost, pastviny, mokřady, sady a vinice, zahrady) a nestabilních (orná půda, antropogenizované plochy a chmelnice) krajinotvorných prvků na katastrálním území obce.	Typy krajinotvorných prvků indikátoru se neshodují s typy požívanými ČSÚ. Trvalý travní porost, pastviny a mokřady chybí, namísto nich jsou počítány plochy luk. Za antropogenizované plochy jsou považovány plochy zastavěné a ostatní.
Kvalita indikátoru	Indikátor hodnotí udržitelnost využití území obce. Indikátor je vhodné porovnávat mezi jednotlivými obcemi. Při sledování v čase mohou i malé změny hodnot indikovat významné změny ve využití území obce. Krajinotvorné prvky jsou vyhodnoceny jako stabilní či nestabilní bez ohledu na jejich kvalitu a stav.	Výsledné hodnoty indikátoru jsou porovnávány s dalšími obcemi regionu. Upřesňujícím indikátorem, který zahrnuje stav jednotlivých krajinotvorných prvků a jejich význam pro ekologickou stabilitu území je Stupeň ekologické stability (SES). K jeho výpočtu nebyla získána potřebná data.
Zdroje a dostupnost dat	ČSÚ	Data jsou dobře dostupná na webu místní pobočky ČSÚ. MOS obsahuje pouze data k 31.12. předchozího roku.

5.1.13 Účast ve volbách

Účast ve volbách, zejména těch zastupitelských, reflektuje zájem občanů o dění v obci. Volby jsou jednou z forem účasti veřejnosti na rozhodování, která je rovněž jedním z hlavních poselství konceptu udržitelného rozvoje. Jde ovšem o naprosto základní účast občanů jež by měla být doplněna další komunikací a vyjednáváním zastupitelstva s občany i jejich sdruženími.

Tabulka 13 Indikátor Účast ve volbách

	POPIS	**KOMENTÁŘ**
Název indikátoru	**Účast ve volbách**	
Definice indikátoru	Volební účast v parlamentních, krajských a zastupitelských volbách ve sledované obci.	
Jednotky	%	
Intenzita sledování	čtyřletá	Do hodnocení byly kvůli zjištění vývoje indikátoru za delší časové období zahrnuty i výsledky parlamentních a zastupitelských voleb v roce 2010.
Výpočet	Indikátor je dostupný v požadované podobě.	

Kvalita indikátoru	Indikátor je objektivním měřítkem srovnatelným na místní, národní i mezinárodní úrovni. Je možné jej dále rozšířit na více typů voleb. Mluví se o něm jako o ukazateli "zdraví demokracie".	
Zdroje a dostupnost dat	www.volby.cz	

5.1.14 Podpora nestátních neziskových organizací

Jde stejně jako v předchozím případě o indikátor z oblasti správy věcí veřejných. Sdružování obyvatel v neziskových organizacích je přínosné pro diskuzi o dění v obci a usnadňuje či zprostředkovává občanům účast na rozhodování. Představitelé obce získávají od neziskových organizací zpětnou vazbu ke své práci. Podpora neziskových organizací a spolků je tak důležitá pro obě strany.

Tabulka 14 Indikátor Podpora NNO[135]

	POPIS	**KOMENTÁŘ**
Název indikátoru	**Podpora nestátních neziskových organizací (NNO)**	
Definice indikátoru	Výše celkových finančních prostředků, které obec poskytla nestátním neziskovým organizacím v daném roce připadající na jednoho obyvatele obce.	
Jednotky	Kč/ obyvatel	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Součet položek Neinvestiční dotace obecně prospěšným společnostem a Neinvestiční dotace občanským sdružením ku počtu obyvatel obce.	
Kvalita indikátoru	Indikátor ukazuje do jaké míry obec podporuje fungování neziskových organizací. Neinformuje však o počtu, kvalitě ani činnosti těchto organizací. Indikátor je tedy vhodné doplnit dalšími informacemi, například počtem neziskových organizací a spolků v obci.	Indikátor neříká, jaká byla výše žádostí o finanční podporu obce, tedy v jaké výši obec neziskovým organizacím v žádosti o podporu vyhověla.
Zdroje a dostupnost dat	Čitatel - ARIS, Jmenovatel - ČSÚ	Data o výši finančních prostředků poskytnutých NNO získána přímo od obcí, případně z ARIS.

[135] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

5.1.15 Veřejná dopravní obslužnost

Indikátor hodnotí dopravní obslužnost obce vzhledem k počtu jejích obyvatel. Hodnota indikátoru by měla být alespoň na úrovni základní dopravní obslužnosti definované jako „*zajištění přiměřené dopravy pro všechny dny v týdnu z důvodů veřejného zájmu, především do škol, do úřadů, k soudům, do zdravotnických zařízení poskytujících základní zdravotní péči a do zaměstnání, včetně dopravy zpět*“[136].

Tabulka 15 Indikátor Dopravní obslužnost[137]

	POPIS	KOMENTÁŘ
Název indikátoru	**Veřejná dopravní obslužnost**	
Definice indikátoru	Počet všech spojů veřejnou autobusovou a vlakovou dopravou, které z obce odjíždí za běžný pracovní den, vztažený na 1000 obyvatel dané obce.	
Jednotky	počet / 1000 obyvatel	
Intenzita sledování	roční	
Výpočet	Počet všech autobusových a vlakových spojů, které z obce odjíždějí během jednoho dne (24 hodin) vydělíme počtem obyvatel a vynásobíme 1000.	
Kvalita indikátoru	Indikátor je ovlivněn velikostí obce i její geografickou polohou - klíčová je přítomnost železnice, vzdálenost od větších a významných měst, případně poloha v blízkosti významného dopravního uzlu. Indikátor hodnotí pouze kvantitu dopravní obslužnosti, nikoliv její kvalitu, ať již z hlediska pohodlí zákazníka či vlivu dopravy na životní prostředí.	Z důvodů nedostatku, resp. velké roztříštěnosti zdrojů je indikátor sledován pouze za současné období, tedy rok 2010.
Zdroje a dostupnost dat	Elektronický jízdní řád dostupný z http://jizdnirady.idnes.cz/	V elektronické podobě je dostupný pouze aktuální jízdní řád. Dohledání historických autobusových a železničních jízdních řádů v papírové podobě je příliš nákladné.

[136] Hřebík, Třebický, 2007
[137] Třebický, Hřebík, 2007, vlastní zpracování

6 Region Národního parku České Švýcarsko

V této kapitole bude představen region Národního parku České Švýcarsko z hlediska jeho geografického vymezení, počtu a struktury obyvatel obcí a podmínek ochrany přírody a krajiny.

Region Národního parku České Švýcarsko definujeme pro potřeby této práce geograficky jako území obcí, u nichž se alespoň část jejich katastrálního území nachází na území národního parku České Švýcarsko.[138] Jedná se o devět malých obcí: Doubice, Hřensko, Chřibská, Janov, Jetřichovice, Krásná Lípa, Růžová, Srbská Kamenice a Staré Křečany. Obce se dělí celkem na 30 částí (Tabulka 16). Podobné vymezení regionu NP České Švýcarsko bylo již použito v publikaci Studie potřeb regionu České Švýcarsko, kterou v roce 2006 vydala organizace České Švýcarsko o.p.s.

Tabulka 16 Počet obyvatel a městských částí obcí regionu[139]

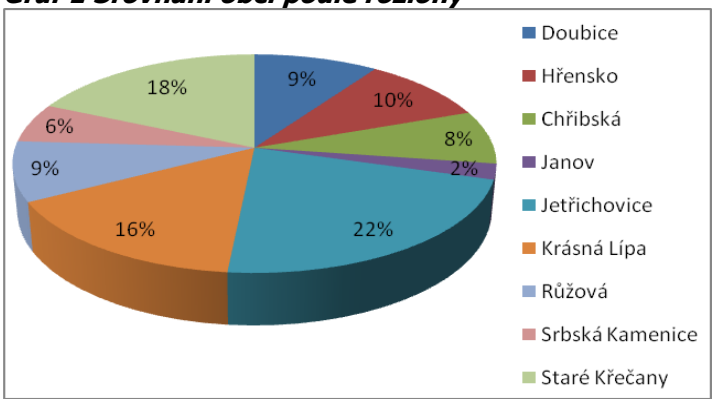
	Doubice	Hřensko	Chřibská	Janov	Jetřichovice	Krásná Lípa	Růžová	Srbská Kamenice	Staré Křečany
Počet obyvatel	105	324	1490	311	418	3749	409	205	1299
Počet částí obce	1	2	4	1	4	9	2	1	6

Region Českého Švýcarska leží na severu Čech u státní hranice s Německem (Příloha 8, Obrázek 7). Obce regionu leží na vnější hranici NP, uvnitř území parku leží pouze obecní části obce Hřensko: Mezná a Mezní Louka a část obce Jetřichovice: Na Tokání. Z hlediska státní správy patří obce Doubice, Krásná Lípa a Staré Křečany pod obec s rozšířenou působností Rumburk, obec Chřibská pod Varnsdorf a zbytek obcí pak náleží k obci s rozšířenou působností Děčín. Všechny obce leží v okrese Děčín v Ústeckém kraji.

Co do rozlohy je největší obcí regionu obec Jetřichovice se 4 422 ha. Následují Staré Křečany a Krásná Lípa. Ostatní obce mají rozlohu do 2 000 ha, nejmenší je Janov se 466 ha.

[138] Existuje také Mikroregion České Švýcarsko, kam patří město Jílové a obce Libouchec, Petrovice, Telnice, Velké Chvojno a který není na Region NP české Švýcarsko nijak vázán.
[139] MOS

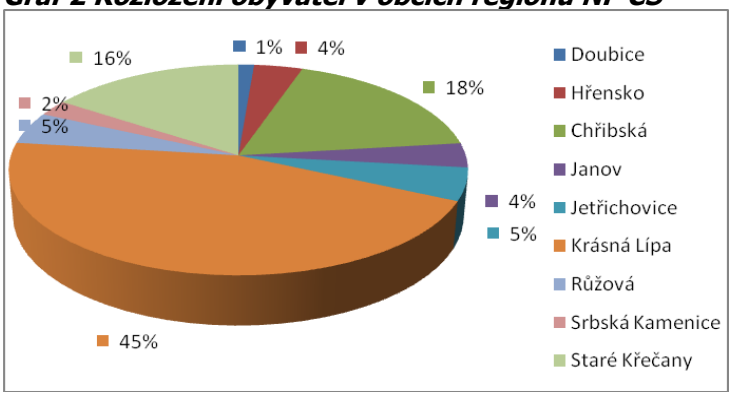
Graf 1 Srovnání obcí podle rozlohy[140]

Nejmenší obcí regionu podle počtu obyvatel je Doubice se 105 obyvateli, největší je Krásná Lípa s 3 749 obyvateli.[141] Nejvyšší hustota osídlení, která se blíží průměru ČR[142], je pak rovněž v Krásné Lípě a nejřidčeji osídlenou obcí je Doubice.

Rozložení obyvatel regionu mezi jednotlivé obce znázorňuje Graf 2.

Graf 2 Rozložení obyvatel v obcích regionu NP ČŠ[143]

Podle údajů z roku 2004 je ve 12 z celkových 30 lokalit (částí obcí) regionu trvale obydleno méně než 50 % domů, což vypovídá o rekreačním charakteru těchto lokalit.[144]

Co se týče vývoje počtu obyvatel v čase, v posledních letech je možné sledovat mírný růst. Podle výše zmiňované studie Českého Švýcarska o.p.s. však nelze mluvit o trendu, jelikož tomuto období předcházel spíše pokles počtu obyvatel, především díky odlivu obyvatel z venkova do měst. Svou roli v tomto regionu sehrál také odsun německých obyvatel po 2. světové válce.

[140] MOS
[141] Ibid.
[142] Průměrná hustota obyvatelstva ČR se pohybuje okolo 130 obyvatel/km^2, V Krásné Lípě pak okolo 120 obyvatel/km^2. Zdroj: ČSÚ
[143] Vlastní zpracování podle MOS, data k 31.12.2009
[144] Paroha, Tichá, Mráz, 2004

6.1 Národní park České Švýcarsko

Společnou charakteristikou všech obcí regionu je poměrně dlouhá tradice ochrany přírody a krajiny na jejich území i v okolí. Již od roku 1972 zde existuje Chráněná krajinná oblast Labské Pískovce[145], která nyní společně s CHKO Lužické Hory tvoří ochranné pásmo NP. Po dlouholetých jednáních byla na části tohoto území ochrana zpřísněna vyhlášením Národního parku České Švýcarsko.[146] Národní park byl zřízen zákonem č. 161/1999 Sb. s rozlohou 7 900ha.

Zákona č. 161/1999 Sb. definuje poslání Národního parku České Švýcarsko jako„*uchování a zlepšení přírodního prostředí, ochrana jedinečných geomorfologických hodnot, planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a zachování typického vzhledu krajiny*“[147].

Z Plánu péče o NP pak vyplývá poslání primární, jímž je ochrana přirozených a přírodě blízkých ekosystémů a přirozených procesů v nich probíhajících a ochrana geologicko-geomorfologické, biologické a krajinné diverzity území. Sekundárním posláním NP je vědecko-výzkumná a dokumentační činnost, práce s veřejností (zejména podpora a regulace trvale udržitelného turismu), podpora regionu a ekologická výchova, spolupráce s místními samosprávami, orgány státní správy, nevládními sdruženími atd.

Zonace národního parku vymezuje I., II. a III. zónu ochrany přírody na základě Vyhlášky Ministerstva životního prostředí ČR č. 118/2002 Sb. První zóna národního parku zaujímá 21% jeho území, druhá 78% a třetí 1%. [148][149]

6.1.1 Činnost Správy Národního parku České Švýcarsko

Činnosti probíhající v NP lze shrnout do následujících oblastí:

- Management, ochrana přírody a péče o kulturní dědictví
- Péče o les
- Myslivost a rybářství
- Věda, výzkum a monitoring
- Ochrana majetku a zdraví návštěvníků a obyvatel NP

[145] Na německé straně sahá ochrana přírody ještě dále – CHKO Saské Švýcarsko bylo vyhlášeno již v roce 1956 a stejnojmenný národní park vznikl v roce 1990.
[146] Správa Národního parku České Švýcarsko, 2000 - 2009
[147] Zákon č. 161/1999, kterým se vyhlašuje Národní park České Švýcarsko
[148] Správa Národního parku České Švýcarsko, 2000 - 2009
[149] Zastoupení jednotlivých druhů pozemků viz Příloha 8, Tabulka 41

- Práce s veřejností
- Spolupráce s dalšími subjekty
- Státní správa

Správa Národního parku České Švýcarsko vykonává své povinnosti podle zákona č. 114|/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Správní obvod orgánu ochrany přírody a krajiny tvoří území národního parku. Působnost Správy NP definuje zákon č. 114/1992 Sb. Správa na území národního parku dále vykonává působnost, která je jinde podle zvláštních předpisů svěřena krajským úřadům, obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, obcím a pověřeným obecním úřadům na úseku rybářství a ochrany zemědělského půdního fondu.[150]

Správa Národního parku je ve své územní působnosti odvolacím orgánem proti rozhodnutím orgánů obcí vydaným podle zákona č. 114/1992 Sb.

Podle zákona č. 161/1999 Sb., kterým se vyhlašuje Národní park České Švýcarsko, vydává Správa NP také souhlas:

- se zřizováním nových turistických cest, vyhlídek a aplikací či odstraňováním schodišť a žebříků na skalní útvary,
- s výstavbou nových lesních cest a svážnic,
- s vydáním povolení ke geologickým pracím,
- s umístěním informačních, reklamních a propagačních zařízení,
- s otevíráním zemníků,
- s prováděním drobných staveb a terénních úprav,
- a se změnami kultur zemědělské a nezemědělské půdy.

V praxi patří k nejdůležitějším činnostem Správy NP, které se zároveň dotýkají rozvoje obcí v regionu, vydávání závazných stanovisek k povolení stavby, vyjádření k umístění staveb v ochranném pásmu lesa, povolení ke kácení dřevin mimo les, souhlas s převodem pozemku a vedení přestupkových řízení, v nichž může Správa NP ukládat pokuty. Nezanedbatelnou činností je udělování výjimek ze zákazu.

Četnost těchto úkonů v oblasti státní správy za dobu existence Národního parku České Švýcarsko shrnuje Příloha 8, Tabulka 42. Ze 104 závazných stanovisek, která Správa NP

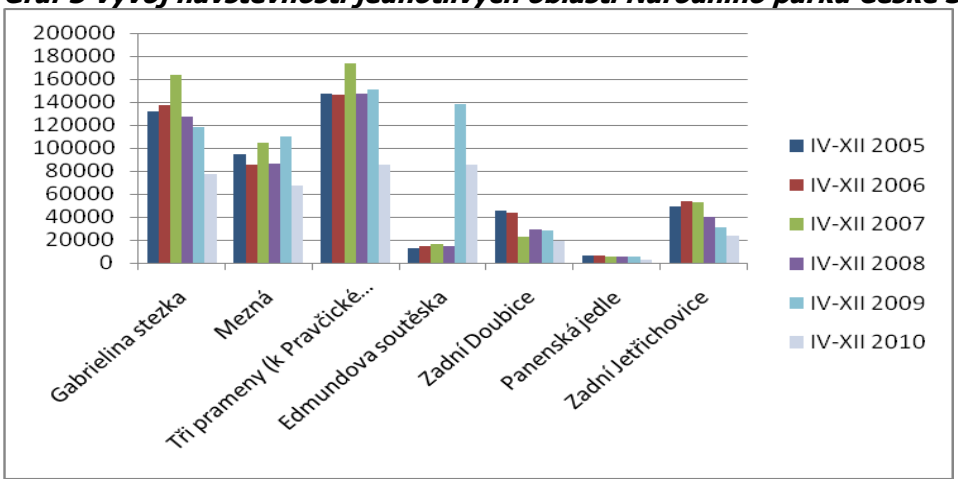
[150] Zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

za dobu své existence vydala, bylo pouze 7 záporných. Vyjádření k umístění staveb v ochranném pásmu lesa bylo vydáno celkem 102, z toho 23 záporných, a pouze v jednom případě ze 43 žádostí nebylo vydáno povolení ke kácení dřevin mimo les.

Návštěvnost je v NP České Švýcarsko měřena prostřednictvím automatických monitorovacích turniketů od roku 2005. Plán péče počítá s rozšířením počtu turniketů ze stávajících 12 na 15. Graf 3 zobrazuje vývoj počtu nasnímaných impulsů u jednotlivých mýtných bran v letech 2005 až 2010, a tím zprostředkovaně vývoj návštěvnosti parku.

Vývoj počtu návštěvníků celého regionu je možné zachytit pomocí vývoje vybraných ubytovacích a rekreačních poplatků v jednotlivých obcích. Takto lze ovšem postihnout pouze návštěvníky, kteří v regionu zůstanou více než jeden den, a počet nocí, které zde strávili. Pro potřeby hodnocení rozvoje obcí je tento typ návštěvníků a sledování jejich počtu významnější. Data o vybraných poplatcích byla v rámci diplomové práce zjištěna, nicméně rozsah diplomové práce neumožňuje jejich další zpracování.

Graf 3 Vývoj návštěvnosti jednotlivých oblastí Národního parku České Švýcarsko[151]

6.1.2 Vliv existence národního parku na region

Vyhlášení národního parku je spojováno s mnohými přínosy pro daný region. Jde především o pobídku k rozvoji cestovního ruchu a tím i celkovému rozvoji regionu. Národní park je značkou, která je všeobecně známá a při správném zacházení se může stát velmi účinným marketingovým nástrojem regionu. Jak Správy národního parku, tak i s ní spojené organizace (např. České Švýcarsko o.p.s.) zajišťují environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu v regionu, informační síť pro návštěvníky regionu a management návštěvnosti tak, aby nebyly poškozeny důležité hodnoty regionu.

[151] Vlastní zpracování podle nepublikovaných dat Správy NP, získána v rámci emailové komunikace se zástupcem Správy Národního parku České Švýcarsko.

Existence národního parku v regionu s sebou zároveň přináší předpoklad vysoké kvality nejen v oblasti zachování a jedinečnosti přírody, ale také v oblasti služeb a infrastruktury.

Vyhlášení národního parku samozřejmě nepřináší pouze výhody, ale také mnoho omezení různých zájmových skupin.

Jelikož na území NP České Švýcarsko existovala poměrně dlouhou dobu jeho před vznikem chráněná krajinná oblast, vychází následující výčet omezení v NP z existence CHKO jako původního stavu. Ke každému omezení jsou přiřazeny zájmové skupiny, které jím mohou být ovlivněny. V NP je zakázáno:[152]:

- zneškodňovat odpady, které mají původ mimo území národního parku
  - podnikatelé[153], veřejná správa
- pořádat a organizovat hromadné sportovní, turistické a jiné veřejné akce a provozovat vodní sporty mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody
  - podnikatelé, spotřebitelé[154]
- provozovat horolezectví a létání na padácích a závěsných kluzácích a jezdit na kolech mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody
  - podnikatelé, spotřebitelé
- sbírat rostliny kromě lesních plodů či odchytávat živočichy, není-li stanoveno jinak v tomto zákoně, bližších ochranných podmínkách či návštěvním řádu národního parku
  - spotřebitelé
- zavádět intenzivní chovy zvěře, například obory, farmové chovy a bažantnice, kromě záchranných chovů
  - podnikatelé, veřejná správa
- stavět nové silnice, železnice, průmyslové stavby, elektrická vedení velmi vysokého napětí a dálkové produktovody
  - podnikatelé, spotřebitelé, společnost, veřejná správa
- pořádat vyhlídkové lety motorovými vzdušnými dopravními prostředky
  - podnikatelé, spotřebitelé

[152] Zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a Zákon č. 161/1999, kterým se vyhlašuje Národní park České Švýcarsko
[153] Osoby, které již v regionu podnikají nebo to mají v úmyslu.
[154] Spotřebiteli se rozumí návštěvníci regionu Národního parku, majitelé soukromých rekreační objektů i místní obyvatelé.

- vstupovat mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu ochrany přírody, kromě vlastníků a nájemců pozemků
    - spotřebitelé
- používat hospodářských zvířat k tahu a jezdit na nich mimo silnice a místní komunikace a místa vyhrazená Správou; tento zákaz se nevztahuje na běžné obhospodařování pozemků se souhlasem jejich vlastníka či nájemce
    - spotřebitelé
- nocovat ve volné přírodě mimo místa vyhrazená Správou
    - spotřebitelé
- používat biologicky neodbouratelné hydraulické kapaliny a mazací oleje při hospodaření v lesích
    - podnikatelé, spotřebitelé

7 Dříve realizované výzkumy

V roce 2000 byl v NP České Švýcarsko proveden kvalitativní výzkum a sčítání návštěvníků parku, jejichž výstupem je publikace „Základní ukazatele rekreačního a turistického využívání Národního parku České Švýcarsko“ (Ústav pro životní prostředí, PřF UK Praha, Praha 2000). Výzkum byl zaměřen na návštěvníky, místní obyvatele i starosty.

V oblasti cestovního ruchu, jenž je důležitým odvětvím celého regionu, byla v roce 2005 zpracována *Koncepce rozvoje cestovního ruchu v Českém Švýcarsku*, která analyzuje současnou nabídku a poptávku v cestovním ruchu a možnosti jejich dalšího rozvoje.

Studie potřeb regionu vydaná Českým Švýcarskem o.p.s. v roce 2006 analyzuje potřeby v oblasti ochrany životního prostředí a turistiky a navrhuje konkrétní projekty i možné zdroje jejich financování.

Ve stejném roce byly Českým Švýcarskem o.p.s. publikovány také Plány opatření nutných ke zlepšení životního prostředí v obci pro všech 9 obcí regionu NP. Plány shrnují současný stav podle složek životního prostředí, identifikují problémy a navrhují opatření k jejich eliminaci. Několik opatření již bylo realizováno, například výstavba kořenové ČOV v Srbské Kamenici.

8 Indikátory rozvoje jednotlivých obcí

V následující kapitole budou prezentovány výsledky vyhodnocení Sady indikátorů rozvoje pro malé obce v jednotlivých obcích regionu NP České Švýcarsko. Pouze jeden

z indikátorů – Dávky státní sociální podpory – se nepodařilo vyhodnotit (viz níže), indikátor Dopravní obslužnost byl z důvodů nedostupnosti historických dat vyhodnocen pouze za aktuální rok a Účast ve volbách je sledována v letech konání parlamentních, krajských nebo zastupitelských voleb. Všechny ostatní indikátory jsou sledovány od roku 2000 do roku 2009.[155] Toto časové období bylo zvoleno z důvodů relativní dostupnosti historických dat a možnosti sledování vývoje hodnot indikátorů v čase. V neposlední řadě je důvodem fakt, že právě v roce 2000 vznikl Národní park České Švýcarsko, který je společným jmenovatelem celého regionu.

8.1 Doubice

Tabulka 17 Základní informace o obci Doubice[156]

Počet obyvatel	105
Rozloha	1 929 ha
Dopravní obslužnost	autobusová doprava
Zdravotnictví	ne
Škola	ne
Vodovod	ano
Kanalizace	ne
Čistička odpadních vod	ne
Mateřská školka	ne

Doubice je se svými 105 obyvateli nejmenší obcí sledované regionu, i celého okresu Děčín. Obec se historicky dělí na dvě části, z nichž severněji položená Stará Doubice existovala již v 15. století. Nová Doubice vznikla v 18. století. Severozápadně od nynější obce ležela osada Zadní Doubice, která zanikla s odsunem německého obyvatelstva.[157] V obci převažuje starší, individuální zástavba, která se nachází okolo místních komunikací.

Vzhledem k spíše rekreačnímu a chalupářskému charakteru obce se počet lidí v obci může vyšplhat až na 1000 během letních měsíců.[158]

Obec má 7 zastupitelů a 2 pracovníky úřadu. Rozpočet obce v roce 2009 byl tvořen výdaji 3 966tis. Kč a příjmy 4 267tis. Kč[159]. Celkové výsledky indikátorové sady zobrazuje Tabulka 18 a vybrané grafy vývoje indikátorů Příloha 9.1.

[155] V případě dostupnosti dat potřebných k jejich výpočtu.
[156] MOS, ČSÚ
[157] Stránky Lužických hor
[158] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko,2006 (Doubice)
[159] ARIS

Tabulka 18 Profil obce Doubice[160]

Název indikátoru	Jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Intenzita podnikatelské aktivity	počet/1000 obyv	321,43	329,41	345,24	297,87	292,45	311,93	339,45	365,38	396,04	419,05	N/A
Míra investic obce	%	N/A	N/A	N/A	N/A	1,05%	19,32%	14,66%	10,20%	2,49%	9,25%	N/A
Dluhová služba	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Přijaté dotace	tis. Kč/obyv	4,04	4,94	48,50	41,32	1,75	0,29	4,51	0,83	2,65	12,94	N/A
Míra registrované nezaměstnanosti	%	7,40%	10,87%	8%	8,16%	10,20%	12,24%	18,37%	20,40%	8,16%	12,24%	N/A
Dávky SSP	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Index stáří	index	1,00	1,30	1,63	1,30	1,23	1,50	1,14	1,21	0,93	1,38	N/A
Migrační přírůstek	počet	7	5	-1	9	13	3	1	-5	-1	4	N/A
Čištění odpadních vod	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Veřejné výdaje na životní prostředí	%	12,05%	8,18%	2,13%	1,66%	10,78%	12,54%	16,81%	14,20%	14,08%	7,53%	N/A
Třídění komunálního odpadu	%	0,00%	0,00%	3,63%	2,09%	3,07%	#DIV/0!	32,49%	33,90%	34,27%	N/A	N/A
Ekologická stabilita	koeficient	-	40,10	40,10	40,09	40,56	39,95	39,90	39,87	39,85	40,04	N/A
Účast v komunálních volbách	%	-	-	80%	-	-	-	90,43%	-	-	-	71,59%
Účast v krajských volbách	%	40,30%	-	-	-	47,56%	-	-	-	59,52%	-	-
Účast v parlamentních volbách	%	-	-	86,60%	-	-	-	80,91%	-	-	-	85,51%
Podpora NNO	Kč/obyv.	25,00	23,53	11,90	10,64	18,87	9,17	0,00	11,54	0,00	0,00	N/A
Veřejná dopravní obslužnost	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	28,57

8.1.1 Komentář

Průměrný **počet podnikatelů na 1000 obyvatel** byl ve sledovaném období 341,83. Podle hlavní činnosti převažuje po celé období obchod, prodej a opravy motorových vozidel a spotřebního zboží a pohostinství a nejčastěji zde najdeme podnikající fyzické osoby. To odpovídá skutečnosti, že nejvíce podnikatelů je bez zaměstnanců.

Pro výpočet **míry investic** obce nejsou do roku 2003 dostupná potřebná data, ale vzhledem k obdržené výši dotací na investiční projekty v obci lze také předpokládat vyšší hodnotu míry investic a klesající trend indikátoru v čase.[161]

Přijaté dotace se v Doubici pohybovali od necelých tří set korun na obyvatele v roce 2005 až po 48,5 tisíce Kč na obyvatele v roce 2002. Právě v letech 2002 a 2003 získala obec nejvyšší dotace.

Nejvýznamnější dotace (nad 1 milion Kč) byly v Doubici využity na:

- 2002 a 2003: výstavba vodovodu, sociální účely a správa, volby/referendum
- 2009: revitalizace rybníka,

tzn. na environmentální, sociální a institucionální rozvoj obce.

Průměrná **míra nezaměstnanosti** byla v letech 2000 – 2009 11,6 % a trend je spíše rostoucí. Nejvíce nezaměstnaných bylo ve věkové kategorii od 55 do 59 let. Celkově se jedná spíše o krátkodobou nezaměstnanost.

Čištění odpadních vod je v obci řešeno individuálně. Podle údajů z roku 2006 má 40 % objektů v obci septik s přepadem do vodoteče, 30 % bezodtokové jímky s vyvážením na ČOV Varnsdorf vzdálenou 15 km, 10 % bezodtokové jímky s vyvážením na pole a 10 %

[160] Vlastní výpočty podle dat ze zdrojů uvedených v kapitole 6.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu
[161] Více viz Přijaté dotace

objektů vypouští odpadní vody přímo do vodoteče. Celkem 11 objektů má vlastní ČOV.[162] Poslední možnost byla podle slov starosty obce na základě zákona nahrazena převážně septiky s přepadem.

Koeficient **ekologické stability** území obce je řádově vyšší než hodnoty uváděné ČSÚ pro vyhodnocení indikátoru (viz výše). Za takto vysokou ekologickou stabilitu vděčí obec zastoupení lesních pozemků na svém území.

8.2 Hřensko

Tabulka 19 Základní informace o obci Hřensko

Počet obyvatel	324
Rozloha	1 989 ha
Dopravní obslužnost	autobusová doprava
Zdravotnictví	ano[163]
Škola	ne
Vodovod	ano
Kanalizace	ano
Čistička odpadních vod	ano
Mateřská školka	ne

Hřensko leží severně od Děčína přímo na hranici se Spolkovou republikou Německo v kaňonu řeky Kamenice, přímo na jejím soutoku s Labem. Právě tato poloha vysloužila obci přízvisko „brána Českého Švýcarska“. S nadmořskou výškou pohybující se kolem 115 m n.m. je Hřensko navíc nejníže položenou obcí regionu i celé České republiky.

První zmínky o obci sahají až do 15. století. Hlavní obživu místních obyvatel, kterou byla po dlouhou dobu těžba a plavení dřeva, vystřídal v 19. století rychle se rozvíjející cestovní ruch, který je dnes v podstatě jediným zdrojem příjmů obce.[164] Přírodní podmínky obce, za které vděčí obec přílivu turistů, jsou však zároveň příčinou jejích až existenčních problémů. Velmi časté a ničivé záplavy a pohyb či pády skal představují stále se zvyšující nároky na obecní rozpočet.

Část obce Mezná je jedinou sídelní jednotkou, jejíž celé území leží v národním parku. Oproti Hřensku, kde nenajdeme žádnou zemědělskou půdu a zástavba je vzhledem k možnostem terénu velmi hustá, má Mezná spíše zemědělský charakter s více

[162] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Doubice)
[163] 2 zařízení lékárenské péče
[164] Stránky obce Hřensko

roztroušenou zástavbou rekreačního charakteru. Stejně jako Hřensko je Mezná střediskem cestovního ruchu.[165] V obci bylo v roce 2004 trvale obydleno 94,3 % domů.[166]

Obec má 7 zastupitelů, vedoucí obecního úřadu a účetní. Rozpočet obce tvořily v roce 2009 výdaje 8 120tis. Kč a příjmy 7 291tis. Kč.[167]

Celkové výsledky indikátorové sady jsou obsaženy v Tabulce 20 a grafické znázornění vybraných indikátorů v Příloze 9.2.

Tabulka 20 Profil obce Hřensko[168]

Název indikátoru	Jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Intenzita podnikatelské aktivity	počet/1000 obyv	850,47	799,18	714,29	745,32	718,86	645,77	652,82	688,20	728,36	706,79	N/A
Míra investic obce	%	64,62%	27,69%	0,00%	8,91%	55,79%	74,59%	69,12%	27,76%	5,58%	0,00%	N/A
Dluhová služba	%	0,00%	1,34%	0,36%	0,11%	0,61%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Přijaté dotace	tis. Kč/obyv	35,56	2,56	90,92	345,55	26,21	52,53	66,77	33,36	6,20	7,54	N/A
Míra registrované nezaměstnanosti	%	11,00%	5,43%	19%	11,84%	11,84%	10,53%	8,55%	9,87%	3,29%	4,61%	N/A
Dávky SSP	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Index stáří	index	0,50	0,42	0,41	0,36	0,31	0,33	0,38	0,32	0,39	0,44	N/A
Migrační přírůstek	počet	-3	-10	27	-8	14	36	21	15	-23	-14	N/A
Čištění odpadních vod	%	64,49%	56,56%	50,55%	51,69%	49,11%	43,26%	40,95%	38,76%	41,19%	42,59%	N/A
Veřejné výdaje na životní prostředí	%	1,03%	1,49%	0,52%	0,11%	0,68%	63,89%	68,70%	28,92%	2,76%	10,40%	N/A
Třídění komunálního odpadu	%	N/A	N/A	N/A	N/A	5,46%	5,50%	1,71%	2,81%	2,28%	3,84%	N/A
Ekologická stabilita	koeficient	N/A	12,07	12,07	12,07	12,07	12,05	12,05	12,05	12,05	12,08	N/A
Účast v komunálních volbách	%			71%				64,30%				82,89%
Účast v krajských volbách	%	17,50%				26,44%				29,45%		
Účast v parlamentních volbách	%			46,07%				69,88%				66,37%
Podpora NNO	Kč/obyv.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,17	N/A
Veřejná dopravní obslužnost	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	37,04

8.2.1 Komentář

Intenzita podnikatelské aktivity je vzhledem k turistickému charakteru obce velmi vysoká. Stejně jako v Doubici spadá hlavní činnost největšího počtu podnikatelů do sekce činností Obchod, prodej a opravy motorových vozidel a spotřebního zboží a pohostinství. Více než polovina podnikatelů jsou fyzické osoby.

Míra investic do obecního majetku byla v roce 2009 nulová, investováno bylo pouze do hospodářské činnosti obce[169]. Výše těchto investic se do indikátoru nepromítá. Jelikož jde ale o součást ekonomické dimenze rozvoje obce a zisky z hospodářské činnosti mohou být navíc v budoucnu použity i na rozvoj ostatních dimenzí, navrhuji rozšíření vstupních dat indikátoru o investice do hospodářské činnosti obce.

Hodnotu ukazatele **dluhové služby** ovlivnil nákup automobilu pro obecní policii. Od jeho splacení v roce 2004 již obec žádné závazky nemá.

[165] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Hřensko)
[166] Paroha, Tichá, Mráz, 2004
[167] ARIS
[168] Vlastní výpočty podle dat ze zdrojů uvedených v kapitole 6.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu
[169] Nákup lodiček pro provoz v Soutěskách.

Vývoj výše **přijatých dotací** odpovídá mimořádným událostem jako jsou povodně a pády skal, případně jejich hrozba. Dotace ve výši cca 10 tisíc Kč na obyvatele v roce 2002 a téměř 350 tisíc Kč na obyvatele v roce 2003 byly určeny na obnovu infrastruktury a majetku obce[170] po povodni. V letech 2005 – 2007 čerpala obec dotace MŽP (90 %) a Ústeckého kraje (10 %) na sanaci skalního masivu, jenž hrozil zřícením na strategickou komunikaci spojující Děčín, Hřensko a SRN. Další dotace v letech 2008 a 2009 se týkaly veřejného osvětlení na Mezné a Monitoringu nápravných opatření v oblasti Soutěsek.

Vzhledem k rozsáhlým povodním v letošním roce, lze do budoucna předpokládat zvýšenou potřebu čerpání dotací ze strany obce.

Průměrná **míra nezaměstnanosti** byla ve sledovaném období 9,6 %. Převažuje nezaměstnanost krátkodobá (do 3 měsíců). Nezaměstnaní nejsou ve věkové skupině do 19 let a mezi obyvateli staršími 60 let.

Podle údajů z roku 2006 je **čištění odpadních vod** kromě ČOV řešeno domovními mikročistírnami a 11 % obyvatel využívá bezodtokové jímkdy s vyvážením na ČOV Hřensko. V části obce má Mezná bezodtokové jímky s vyvážením na ČOV 50 % obyvatel, 40 % obyvatel má septiky s přepadem do vodoteče a 10 % septiky se vsakováním.[171]

Vývoj výše **veřejných výdajů na životní prostředí** je v obci Hřensko ovlivněn investičními výdaji na sanaci skalního masívu, které byly pokryty z výše zmiňované dotace Ministerstva životního prostředí. Podíl neinvestičních výdajů na životní prostředí na celkových výdajích byl nejvyšší v roce 2009, v předchozích letech nepřesáhl 3 %.

8.3 Chřibská

Tabulka 21 Základní informace o obci Chřibská

Počet obyvatel	1490
Rozloha	1 596 ha
Dopravní obslužnost	autobusová doprava, železnice
Zdravotnictví	ano
Škola	ano
Vodovod	ano
Kanalizace	ano
Čistička odpadních vod	ne
Mateřská školka	ano

[170] obnova místní komunikace, chodníků, zábradlí jak při řece Kamneici tak i Labe, mostků přes řeku Kamenici, dále obnova přívozu Hřensko-Schöna, oprava budovy základní školy a obecního úřadu, oprava veřejného osvětlení

[171] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Hřensko)

Město Chřibská leží v CHKO Lužické Hory, svou západní částí však zasahuje i na území NP České Švýcarsko a CHKO Labské Pískovce. Vedle cenného přírodního prostředí zde najdeme bohaté architektonické a kulturní dědictví. V části obce se připravuje vyhlášení památkové zóny.[172]Statut města získala Chřibská v roce 2006.

S nynějšími 1490 obyvateli je Chřibská druhou největší obcí regionu, během jejího největšího rozkvětu ve druhé polovině 19. století se počet obyvatel blížil šesti tisícům. Prudký pokles počtu obyvatel, masivní uzavírání továren a podniků i demolice mnoha staveb jsou spojeny s obdobím po odlivu německého obyvatelstva v letech 1945 a 1946. Stálé obyvatele dnes doplňuje téměř stejný počet majitelů chalup.[173][174]

Zástavba rodinných a panelových domů je v obci soustředěna podél místních komunikací a toků. Kromě služeb a cestovního ruchu je v obci tradicí textilní a sklářský průmysl.

Zastupitelstvo města má 9 členů. V roce 2009 činily výdaje obce 18 922tis. Kč a výdaje 17 190tis Kč.

Výsledky indikátorové sady znázorňuje Tabulka 22 a grafické znázornění vybraných indikátorů obsahuje Příloha 9.3.

Tabulka 22 Profil obce Chřibská[175]

Název indikátoru	Jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Intenzita podnikatelské aktivity	počet/1000 obyv	160,79	164,36	173,52	176,19	174,06	172,16	172,74	161,94	168,46	161,07	N/A
Míra investic obce	%	2,20%	22,96%	4,29%	6,67%	47,84%	39,31%	30,12%	10,30%	8,18%	24,39%	N/A
Dluhová služba	%	8,71%	7,46%	6,44%	5,82%	5,09%	7,10%	6,76%	7,81%	6,35%	6,97%	N/A
Přijaté dotace	tis. Kč/obyv	0,72	0,99	0,66	5,30	9,93	2,42	0,69	0,82	1,12	1,13	N/A
Míra registrované nezaměstnanosti	%	17,40%	14,65%	18%	23,05%	23,46%	23,46%	23,05%	23,05%	20,58%	22,22%	N/A
Dávky SSP	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Index stáří	index	0,54	0,51	0,53	0,49	0,51	0,48	0,51	0,54	0,58	0,61	N/A
Migrační přírůstek	počet	-5	7	-8	21	18	19	-5	-3	2	-6	N/A
Čištění odpadních vod	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Veřejné výdaje na životní prostředí	%	1,32%	1,49%	2,49%	3,02%	2,21%	3,75%	3,84%	5,94%	5,17%	4,58%	N/A
Třídění komunálního odpadu	%	N/A	N/A	9,71%	8,00%	10,88%	11,86%	13,73%	12,32%	11,78%	13,77%	N/A
Ekologická stabilita	koeficient	N/A	3,49	3,52	3,57	3,63	6,75	3,66	3,65	3,65	3,51	N/A
Účast v komunálních volbách	%			49,60%				47,08%				52,25%
Účast v krajských volbách	%	24,22%				21,53%				32,60%		
Účast v parlamentních volbách	%			46,97%				49,96%				50,72%
Podpora NNO	Kč/obyv.	33,85	38,83	69,69	51,62	52,56	47,07	70,18	110,66	135,57	85,91	N/A
Veřejná dopravní obslužnost	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	71,14

8.3.1 Komentář

Podobně jako u předchozích obcí převažují mezi **podnikatelskými subjekty** fyzické osoby a ekonomické subjekty bez zaměstnanců, rozdělení podnikatelů podle hlavní činnosti podnikání je však více vyrovnané. Kromě kategorie Obchod, prodej a opravy

[172] Stránky obce Chřibská
[173] Ibid.
[174] Trvale obydleno bylo v roce 2004 66,9 % domů. (Paroha, Tichá, Mráz)
[175] Vlastní výpočty podle dat ze zdrojů uvedených v kapitole 6.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu

motorových vozidel a spotřebního zboží a pohostinství je zde zastoupen i průmysl, stavebnictví, zemědělství a rybolov (Příloha 10, Graf 10).

Míra investic ve sledovaném období kolísala. Nejvyšší hodnoty indikátoru v letech 2004 až 2006 představují investice do bydlení, pozemních komunikací, obnovy památek a veřejného osvětlení.

Výše **přijatých dotací** na obyvatele byla poměrně konstantní s výjimkou roku 2004, kdy se vyšplhala téměř na 10 000 Kč na obyvatele. Dotace získala obec na výstavbu nového domu pro seniory, na rekonstrukci domu na rozjezdové byty pro mladé, rekonstrukci náměstí a přístavbu sociálních zařízení v MŠ.

Průměrná **míra registrované nezaměstnanosti** v obci byla ve sledovaném období 20,88 %. V posledních 4 letech klesala dlouhodobá nezaměstnanost, celková nezaměstnanost je však spíše konstantní (Příloha 11, Graf 13).

Čištění odpadních vod probíhá podle údajů z roku 2006 ze 48 % napojením na kanalizace s částečným předčištěním pomocí septiku, z 32% odváděním do septiků s odtokem do povrchových vod, 20% obyvatel má domovní mikročistírny s odtokem do vodoteče. V místních částech obce kanalizace chybí. Využívány zde jsou také bezodtokové jímky s vyvážením na ČOV Česká Kamenice.[176] Podle místostarosty obce nedošlo od roku 2006 k výrazným změnám.

8.4 Janov

Tabulka 23 Základní informace o obci Janov

Počet obyvatel	311
Rozloha	466 ha
Dopravní obslužnost	autobusová doprava
Zdravotnictví	ne
Škola	ne
Vodovod	ano
Kanalizace	ne
Čistička odpadních vod	ne
Mateřská školka	ano

Obec Janov leží severně od Děčína na skalní plošině nad Hřenskem. Janov je co do rozlohy nejmenší obcí regionu, počtem stálých obyvatel pak třetí nejmenší.

[176] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Chřibská)

Janov byl založen ve 14. století a ze sídla tehdejších vorařů a tkalců se z něho v současné době stala obec rekreačního charakteru.[177]

Zástavba je v Janově stejně jako ve většině malých obcí spíše individuální a víceméně lemuje místní komunikace. Podle údajů z roku 2004 je v obci trvale obydleno méně než 50 % domů.[178]

V době psaní diplomové práce byl obecní úřad obce Janov uzavřen, probíhala volba nového starosty a noví pracovníci úřadu se teprve seznamovali se svou agendou. Potřebná data pro výpočet indikátorů dluhové služby, míry investic, přijatých dotací a výdajů na životní prostředí byla z tohoto důvodu namísto přímého zjišťování z účetních výkazů obce převzata ze systému ARIS[179].

Výdaje obce byly v roce 2009 3 989tis. Kč a výdaje 4 463tis. Kč.

Výsledky indikátorové sady obsahuje Tabulka 24, grafické znázornění vybraných z nich pak Příloha 9.4.

Tabulka 24 Profil obce Janov[180]

Název indikátoru	Jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Intenzita podnikatelské aktivity	počet/1000 obyv	331,36	297,30	281,41	292,68	225,81	250,00	250,85	264,71	253,97	270,10	N/A
Míra investic obce	%	0,60%	0,60%	55,59%	82,07%	8,50%	10,85%	80,87%	0,95%	2,25%	N/A	N/A
Dluhová služba	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,02%	0,00%	0,00%	0,62%	53,53%	0,00%	N/A
Přijaté dotace	tis. Kč/obyv	1,27	1,16	12,68	18,94	6,21	0,86	39,21	1,54	11,11	2,03	N/A
Míra registrované nezaměstnanosti	%	21,50%	9,30%	23%	16,84%	15,79%	14,74%	18,95%	9,74%	15,79%	21,05%	N/A
Dávky SSP	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Index stáří	index	1,93	1,04	0,90	1,07	1,78	1,89	1,45	1,74	1,78	2,09	N/A
Migrační přírůstek	počet	7	6	13	4	46	12	36	15	8	1	N/A
Čištění odpadních vod	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Veřejné výdaje na životní prostředí	%	17,36%	17,36%	4,53%	1,66%	7,68%	13,33%	2,73%	14,03%	12,85%	13,40%	N/A
Třídění komunálního odpadu	%	N/A	N/A	6,08%	5,77%	7,06%	9,28%	8,06%	11,60%	10,15%	8,67%	N/A
Ekologická stabilita	koeficient	N/A	1,57	1,57	1,57	1,57	1,57	1,57	1,57	1,57	1,62	N/A
Účast v komunálních volbách	%			75,20%				72,70%				79,32%
Účast v krajských volbách	%	35,14%				40,00%				40,61%		
Účast v parlamentních volbách	%			67,47%				74,79%				68,58%
Podpora NNO	Kč/obyv.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	45,02	N/A
Veřejná dopravní obslužnost	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	25,72

8.4.1 Komentář

Intenzita podnikatelské aktivity má v Janově ve sledovaných letech klesající tendenci. Průměrný počet podnikatelů na 1000 obyvatel je 272.

Kromě tradičně převažující skupiny činností Obchod, prodej a opravy motorových vozidel a spotřebního zboží a pohostinství se v posledních letech zvyšuje podíl ostatních služeb.

Téměř 90 % podnikatelů tvoří fyzické osoby.

[177] Stránky obce Janov
[178] Paroha, Tichá, Mráz, 2004
[179] ARIS
[180] Vlastní výpočty podle dat ze zdrojů uvedených v kapitole 6.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu

Míra investic i výše **přijatých dotací** na obyvatele dosahovaly nejvyšších hodnot v letech 2002 – 2003, kdy obec čerpala dotaci na rekonstrukci objektu určeného pro dům s pečovatelskou službou a v roce 2006, kdy byly v tomto domě zprovozněny další byty.

Na průměrné **míře nezaměstnanosti**, která byla ve sledovaném období 16,7 %, se největší měrou podílí nezaměstnanost krátkodobá. Nejvíce nezaměstnaných patří do věkové kategorie 50 – 54 let.

K čištění **odpadních vod** slouží v Janově mikročistírna, kterou využívá cca 5 % obyvatel. Zbytek obyvatel využívá bezodtokových jímek s vavážením na ČOV Děčín.[181]

8.5 Jetřichovice

Tabulka 25 Základní informace o obci Jetřichovice

Počet obyvatel	418
Rozloha	4 422 ha
Dopravní obslužnost	autobusová doprava
Zdravotnictví	ano
Škola	ano
Vodovod	ano
Kanalizace	ano
Čistička odpadních vod	ne
Mateřská školka	ano

Území obce Jetřichovice zabírá největší plochu Národního parku České Švýcarsko a leží téměř v jeho středu kolem toků Chřibská Kamenice a Jetřichovická Bělá. Obec tvoří čtyři místní části: Jetřichovice, Rynartice, Všemily a Vysoká Lípa.

Historie Jetřichovic sahá do 14. století, společná správa 4 původně samostatných vsí započala o čtyři století později. Zdrojem obživy bylo zemědělství a domácí tkalcovství, byly zde také provozovány klimatické a minerální lázně.[182] Dnes je obec důležitým turistickým centrem, kde se počet obyvatel v hlavní sezoně pohybuje přes 2 000. [183] V roce 2004 zde bylo trvale obydleno pouze 44,6 % domů.

Výsledné hodnoty sady indikátorů pro obec Jetřichovice obsahuje Tabulka 26, vybrané grafy najdeme v Příloze 9.5.

[181] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Janov)
[182] Stránky obce Jetřichovice
[183] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Jetřichovice)

Tabulka 26 Profil obce Jetřichovice[184]

Název indikátoru	Jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Intenzita podnikatelské aktivity	počet/1000 obyv	357,54	343,01	380,21	387,18	392,34	401,46	393,79	394,74	402,84	363,64	N/A
Míra investic obce	%	N/A	22,93%	9,61%	32,63%	37,60%	35,97%	39,82%	43,12%	12,75%	7,78%	N/A
Dluhová služba	%	N/A	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Přijaté dotace	tis. Kč/obyv	N/A	2,37	1,19	6,57	7,46	4,21	3,03	5,41	2,35	2,32	N/A
Míra registrované nezaměstnanosti	%	11,80%	12,00%	13%	15,25%	18,64%	12,99%	24,29%	19,77%	15,82%	18,64%	N/A
Dávky SSP	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Index stáří	index	0,88	0,88	0,86	0,93	0,92	0,91	0,93	0,98	1,18	1,35	N/A
Migrační přírůstek	počet	-4	14	7	7	30	-2	13	3	6	-6	N/A
Čištění odpadních vod	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Veřejné výdaje na životní prostředí	%	N/A	13,78%	13,51%	8,02%	7,88%	11,53%	9,38%	10,72%	20,18%	22,45%	N/A
Třídění komunálního odpadu	%	N/A	N/A	21,60%	1,88%	1,25%	3,18%	2,76%	2,29%	3,02%	2,07%	N/A
Ekologická stabilita	koeficient	N/A	9,87	9,92	9,93	10,94	12,92	13,15	13,15	13,18	13,50	N/A
Účast v komunálních volbách	%			37,70%				72,60%				68,77%
Účast v krajských volbách	%	23,88%				25,15%				40,99%		
Účast v parlamentních volbách	%			63,69%				67,73%				67,23%
Podpora NNO	Kč/obyv.	N/A	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	33,49	N/A
Veřejná dopravní obslužnost	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	31,10

8.5.1 Komentář

Průměrná **intenzita podnikatelské aktivity** byla ve sledovaném období 382 podnikatelů na 1000 obyvatel. I v obci Jetřichovice převažují činnosti v kategorii Obchod, prodej a opravy motorových vozidel a spotřebního zboží a pohostinství a podle právní formy podnikající fyzické osoby. Výrazněji byli do roku 2008 zastoupeni také samostatně hospodařící rolníci. Zemědělstvím, lesnictvím a rybolovem se zabývalo přes 20 % podnikatelů. V roce 2009 však byla ukončena platnost všech Osvědčení o zápisu do evidence samostatně hospodařících rolníků[185]. Pokračování subjektů v činnosti je nadále možné, pokud se zaevidují jako zemědělští podnikatelé. V Jetřichovicích tak učinili pouze tři z 27 bývalých rolníků. Zbytek subjektů s největší pravděpodobností zanikl (Příloha 10, Graf 11).

Přijaté dotace byly v obci čerpány především na veřejné osvětlení části obce Všemily v roce 2002, revitalizaci vodní nádrže v roce 2003, vypracování územního plánu v letech 2002 – 2006, výstavbu vodovodu v části obce Vysoká Lípa v letech 2006 – 2007 a veřejné osvětlení v Rynarticích v roce 2006.

Investice dále směřovaly do zhodnocení několika objektů v majetku obce.

Průměrná **míra registrované nezaměstnanosti** byla ve sledovaném období 16,21 %.

Podíl dlouhodobé nezaměstnanosti v posledních 4 letech klesá, v roce 2009 bylo pouze 7 % uchazečů o zaměstnání v nezaměstnanosti déle než dva roky a 47 % uchazečů méně než tři měsíce (Příloha 11, Graf 14).

[184] Vlastní výpočty podle dat ze zdrojů uvedených v kapitole 6.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu
[185] Zrušeno zákonem č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

Podle údajů z roku 2006 využívá 83 % obyvatel k **čištění odpadních vod** septik, 6 % domovní mikročistírny a 2 % vypouští odpadní vody přímo do kanalizace.[186]

8.6 Krásná Lípa

Tabulka 27 Základní informace o obci Krásná Lípa

Počet obyvatel	3749
Rozloha	3 144 ha
Dopravní obslužnost	autobusová doprava, železnice
Zdravotnictví	ano
Škola	ano
Vodovod	ano
Kanalizace	ano
Čistička odpadních vod	ano
Mateřská školka	ano

Město Krásná Lípa je sídlem Správy národního parku České Švýcarsko i obecně prospěšné společnosti České Švýcarsko a do jejího katastrálního území zasahují kromě NP i obě CHKO.

Město vzniklo ve 14. století a mezi tradiční obory patří textilní průmysl, kosmetická výroba, lihovarnictví, tisk a další.[187] Město je tvořeno částmi: Krásná Lípa, Dlouhý Důl, Hely, Kamenná Horka, Krásný Buk, Kyjov, Sněžná, Vlčí Hora a Zahrady.

Zástavbu městského charakteru doplňuje i zde původní lidová architektura. Zhruba 300 rekreační objektů využívá v sezóně na 2 000 osob.[188]

Krásná Lípa je jedinou obcí regionu, která již má zkušenosti s využitím indikátorů rozvoje a konceptem udržitelnosti. Byla jednou z obcí, pro které byly v rámci projektu *Zvyšování kapacity obcí I. a II. stupně prostřednictvím sady indikátorů rozvoje* zjišťovány indikátory rozvoje pro malé obce TIMUR používané v této práci. Krásná Lípa byla zapojena i do dalšího projektu TIMURu, který se týkal sady evropských indikátorů ECI. Zároveň je obec vedena v kategorii zájemci Místní Agendy 21.

Zastupitelstvo má 19 členů a městský úřad tvoří kolem 20 pracovníků. Výdaje města činily v roce 2009 80 634tis. Kč a příjmy 63 769tis. Kč.

[186] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Jetřichovice), situace v Jetřichovicích, v místních částech jsou využívány i jiné způsoby nakládání s odpadními vodami.
[187] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Krásná Lípa)
[188] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2004

Výsledné hodnoty indikátorů sady obsahuje Tabulka 28 a vybrané grafy Příloha 9. 6.

Tabulka 28 Profil obce Krásná Lípa[189]

Název indikátoru	Jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Intenzita podnikatelské aktivity	počet/1000 obyv	136,74	138,64	147,89	152,76	151,41	156,72	155,75	159,88	159,77	160,58	N/A
Míra investic obce	%	52,05%	13,55%	28,14%	51,12%	50,79%	52,51%	56,71%	61,22%	35,68%	35,91%	N/A
Dluhová služba	%	5,42%	8,79%	3,94%	1,78%	1,25%	2,26%	2,05%	2,33%	7,70%	4,79%	N/A
Přijaté dotace	tis. Kč/obyv	7,32	1,20	1,79	10,46	11,81	5,01	22,35	24,72	8,64	2,93	N/A
Míra registrované nezaměstnanosti	%	17,70%	16,91%	20%	22,42%	22,94%	21,54%	16,84%	17,53%	14,98%	16,90%	N/A
Dávky SSP	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Index stáří	index	0,74	0,79	0,80	0,79	0,79	0,81	0,85	0,84	0,85	0,89	N/A
Migrační přírůstek	počet	92	38	46	28	68	-22	1	30	20	-24	N/A
Čištění odpadních vod	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	24,40%	24,46%	24,27%	23,89%	24,01%	N/A
Veřejné výdaje na životní prostředí	%	0,48%	0,98%	0,84%	0,47%	3,90%	4,16%	1,56%	0,31%	0,51%	3,85%	N/A
Třídění komunálního odpadu	%	N/A	N/A	0,10%	4,62%	11,11%	14,85%	10,14%	0,00%	4,97%	15,03%	N/A
Ekologická stabilita	koeficient	N/A	3,37	3,38	3,38	3,40	3,38	3,37	3,37	3,38	3,38	N/A
Účast v komunálních volbách	%			46%				43,28%				42,21%
Účast v krajských volbách	%	22,66%				21,20%				32,74%		
Účast v parlamentních volbách	%			48,55%				52,54%				50,16%
Podpora NNO	Kč/obyv.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	N/A
Veřejná dopravní obslužnost	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	32,81

8.6.1 Komentář

Intenzita podnikatelské aktivity města Krásná Lípa vykazuje rostoucí trend. Hlavní činností více než jedné třetiny podnikatelů je Obchod, prodej a opravy motorových vozidel a spotřebního zboží a pohostinství. Dále jsou podle OKEČ zastoupeny kategorie činností Průmysl, Stavebnictví, Ostatní obchodní služby a Ostatní veřejné, sociální a osobní služby, jejichž podíl mírně narůstá.

Navzdory velikosti sídla převažují mezi podnikateli stejně jako v ostatních obcích regionu jednoznačně fyzické osoby. V členění podle počtu zaměstnanců jsou ale více než u menších obcí zastoupeny subjekty s 1 až 49 zaměstnanci.

Na průměrné **míře registrované nezaměstnanosti** 18,72 % se poměrně rovnoměrně podílejí všechny věkové skupiny. Nejnižší nezaměstnanost je mezi obyvateli ve věku nad 60 let a nejvyšší ve skupině obyvatel od 20 do 24 let.

Z hlediska délky setrvání v nezaměstnanosti jsou nejvíce zastoupeni nezaměstnaní po dobu kratší než tři měsíce a nezaměstnaní déle než dva roky, přičemž druhá skupina mírně převažuje. Situace se však během sledovaných let neustále zlepšovala.

[189] Vlastní výpočty podle dat ze zdrojů uvedených v kapitole 6.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu

Růžová

Tabulka 29 Základní informace o obci Růžová

Počet obyvatel	408
Rozloha	1 787 ha
Dopravní obslužnost	autobusová doprava
Zdravotnictví	ne
Škola	ne
Vodovod	ano
Kanalizace	ne
Čistička odpadních vod	ne
Mateřská školka	ne

Katastrální území obce Růžová se nachází na západojižním okraji regionu mezi obcemi Janov a Srbská Kamenice. Místní část Kamenická Stráň, která k obci patří od roku 1947, leží severovýchodně od Růžové, nad údolím řeky Kamenice.[190] Zástavba je poměrně hustě soustředěna ve středu obce a kolem Janovského potoka. Díky významné zastoupení venkovské lidové architektury byla část obce Kamenická Stráň v roce 1996 vyhlášena památkovou zónou.[191] V obci byla v roce 2004 obydlena polovina domů.[192]

Historicky zde převažovalo pěstování lnu, chov ovcí a dobytka a různé druhy služeb.

Vedení obce tvoří starosta, místostarosta a 5 zastupitelů. V rozpočtu obce v roce 2009 byly výdaje 6 139tis. Kč a příjmy 6 623tis. Kč. Výsledky indikátorové sady obsahuje Tabulka 30 a grafy k vybraným indikátorům Příloha 9.7.

Tabulka 30 Profil obce Růžová[193]

Název indikátoru	Jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Intenzita podnikatelské aktivity	počet/1000 obyv	221,48	215,34	233,24	252,15	250,70	259,36	275,68	276,04	278,89	271,39	N/A
Míra investic obce	%	6,88%	12,38%	15,86%	12,79%	35,36%	51,96%	46,52%	54,71%	61,38%	20,57%	N/A
Dluhová služba	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,36%	2,70%	2,41%	2,08%	2,09%	3,19%	N/A
Přijaté dotace	tis. Kč/obyv	1,34	2,90	3,17	2,00	2,70	5,13	7,63	12,64	7,51	1,49	N/A
Míra registrované nezaměstnanosti	%	27,70%	20,13%	19%	21,39%	19,65%	17,92%	23,70%	18,50%	17,92%	18,50%	N/A
Dávky SSP	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Index stáří	index	0,52	0,50	0,64	0,76	0,94	0,90	0,98	1,14	0,98	1,06	N/A
Migrační přírůstek	počet	26	6	4	7	9	15	1	14	12	16	N/A
Čištění odpadních vod	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Veřejné výdaje na životní prostředí	%	18,25%	14,59%	5,62%	5,11%	5,89%	4,44%	5,34%	4,80%	4,58%	11,29%	N/A
Třídění komunálního odpadu	%	N/A	N/A	N/A	5,36%	6,99%	5,05%	4,05%	3,87%	3,34%	3,65%	N/A
Ekologická stabilita	koeficient	N/A	2,08	2,13	2,13	2,13	2,13	2,12	2,12	2,13	2,13	N/A
Účast v komunálních volbách	%			59%				59,73%				54,28%
Účast v krajských volbách	%	23,48%				23,13%				36,54%		
Účast v parlamentních volbách	%			50,55%				55,82%				61,16%
Podpora NNO	Kč/obyv.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	24,45	N/A
Veřejná dopravní obslužnost	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	39,12

[190] Stránky obce Růžová
[191] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Růžová)
[192] Paroha, Tichá, Mráz, 2004
[193] Vlastní výpočty podle dat ze zdrojů uvedených v kapitole 6.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu

8.6.2 Komentář

Intenzita podnikatelské aktivity v obci dlouhodobě roste. Mají na tom podíl zejména činnosti v kategorii Průmyslu, Stavebnictví a Ostatních obchodních služeb. I přesto, že je její růst pomalejší, je mezi podnikatelskými subjekty nejvíce zastoupena kategorie činností Obchod, prodej a opravy motorových vozidel a spotřebního zboží a pohostinství. Počet podnikatelských subjektů v Zemědělství, lesnictví a rybolovu rostl až do roku 2008, v roce 2009 se však jejich počet zmenšil o 14 subjektů v důsledku ukončení platnosti osvědčení samostatně hospodařících rolníků.

Hodnota **přijatých dotací** na jednoho obyvatele byla nejvyšší v letech 2005 až 2008, kdy obec čerpala dotaci na výstavbu víceúčelové objektu. V objektu se nachází obecní úřad, restaurace, bowling, tělocvična a obecní knihovna.

Míra registrované nezaměstnanosti měla ve sledovaném období mírně klesající tendenci. Podle věku se nejčastěji týkala obyvatel od 50 do 54 let. Nejvíce se na nezaměstnanosti podílí krátkodobě nezaměstnaní.

Podle údajů z roku 2006 využívá 20 % obyvatel obce k **čištění odpadních vod** septiky s přepadem nebo vsakováním a zbylých 80 % má bezodtokové jímky s vyvážením na ČOV Děčín.[194] Do dnešní doby přibylo v obci podle jejích zástupců cca 10 domovních mikročistíren.

8.7 Srbská Kamenice

Tabulka 31 Základní informace o obci Srbská Kamenice

Počet obyvatel	205
Rozloha	1 173 ha
Dopravní obslužnost	autobusová doprava
Zdravotnictví	ano
Škola	ne
Vodovod	ano
Kanalizace	ne
Čistička odpadních vod	ano
Mateřská školka	ne

Srbská Kamenice je nejjižněji ležící obcí regionu se zástavbou rozptýlenou poměrně volně kolem řeky Kamenice a pozemních komunikací.

[194] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Růžová)

Obec byla založena v 11. století. Převahu zemědělství a řemeslné výroby vystřídal jako v jiných obcích regionu cestovní ruch.[195] V obci je navíc mnoho objektů individuální rekreace, díky jejíž sezónnosti počet obyvatel obce v letních měsících výrazně narůstá. V roce 2004 bylo v obci trvale obydleno 56,2 % domů.[196]

Zastupitelstvo obce má 5 členů. Výdaje obce v roce 2009 činily 1 263tis. Kč a příjmy 3 565tis. Kč.

Výsledné hodnoty indikátorů shrnuje Tabulka 32 a grafy k vybraným z nich obsahuje Příloha 9.8.

Tabulka 32 Profil Srbská Kamenice[197]

Název indikátoru	Jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Intenzita podnikatelské aktivity	počet/1000 obyv	253,97	278,41	289,47	295,34	303,03	307,69	323,67	325,47	333,33	321,95	N/A
Míra investic obce	%	0,00%	2,67%	4,97%	11,93%	61,16%	3,30%	5,18%	65,32%	9,08%	32,36%	N/A
Dluhová služba	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Přijaté dotace	tis. Kč/obyv	0,77	1,23	1,02	0,92	7,92	1,35	1,21	13,33	2,54	2,87	N/A
Míra registrované nezaměstnanosti	%	11,10%	13,95%	18%	23,81%	19,05%	21,43%	16,67%	16,67%	16,67%	20,24%	N/A
Dávky SSP	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Index stáří	index	0,52	0,50	0,64	0,76	0,94	0,90	0,98	1,14	0,98	1,06	N/A
Migrační přírůstek	počet	5	-2	11	5	4	12	-2	9	-	-4	N/A
Čištění odpadních vod	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,38%	12,68%	N/A
Veřejné výdaje na životní prostředí	%	3,86%	3,43%	8,68%	10,76%	7,01%	26,41%	22,55%	8,04%	13,95%	9,59%	N/A
Třídění komunálního odpadu	%	N/A	N/A	N/A	3,44%	3,50%	4,92%	5,13%	7,54%	8,62%	7,55%	N/A
Ekologická stabilita	koeficient	N/A	4,48	4,49	4,50	4,66	6,03	6,00	6,00	6,00	6,03	N/A
Účast v komunálních volbách	%			70%				64,50%				70,49%
Účast v krajských volbách	%	36,53%				33,33%				51,34%		
Účast v parlamentních volbách	%			66,08%				70,21%				72,77%
Podpora NNO	Kč/obyv.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	N/A
Veřejná dopravní obslužnost	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	97,56

8.7.1 Komentář

Intenzita podnikatelské aktivity v obci až do roku 2008 rostla, v roce 2009 došlo k jejímu poklesu. Kromě činností v oblasti obchodu, prodeje a oprav motorových vozidel a spotřebního zboží a pohostinství, jsou zde zastoupeny činnosti v průmyslu a ostatních obchodních služeb. Počet podnikatelů v zemědělství stejně jako jinde poklesl s ukončením činnosti rolníků (Příloha 10, Graf 12).

Výše **přijatých dotací** na obyvatele byla oproti ostatním letům několikanásobně vyšší v letech 2004 a 2007. Jednalo se o výstavbu sportovního hřiště s umělým povrchem, opravu místní komunikace a instalaci naučné stezky pro děti.

Míra nezaměstnanosti je v jednotlivých věkových skupinách poměrně vyrovnaná, pouze v několika letech sledovaného období postihovala nezaměstnanost více věkové kategorie od 50 do 60 let. V posledních třech letech roste podíl uchazečů nezaměstnaných

[195] Stránky obce Srbská Kamenice.
[196] Paroha, Tichá, Mráz, 2004
[197] Vlastní výpočty podle dat ze zdrojů uvedených v kapitole 6.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu

déle než dva roky (Příloha 11, Graf 15). U takovýchto osob se dále snižuje šance na získání zaměstnání a prohlubuje se jejich sociální izolace. Z hlediska rozvoje obce jde tedy o negativní jev, jehož řešení by mělo být součástí cílů obce.

Čištění odpadních vod probíhá v obci spíše decentralizovaně. V roce 2006 měla většina obyvatel bezodtokové jímky s vyvážením na ČOV Česká Kamenice, firmy využívaly vlastní čistírny. V roce 2008 byla zprovozněna kořenová čistírna odpadních vod, na kterou je napojeno x rodinných domů a jedno restaurační zařízení.[198] Podle slov starostky obce existuje snaha o vybudování další kořenové ČOV, vzhledem k roztroušenosti objektů v obci a vzdálenosti vodoteče je v současnosti projekt výstavby druhé kořenové ČOV příliš nákladný.

8.8 Staré Křečany

Tabulka 33 Základní informace o obci Staré Křečany

Počet obyvatel	1299
Rozloha	3 675 ha
Dopravní obslužnost	autobusová doprava
Zdravotnictví	ne
Škola	ano
Vodovod	ne
Kanalizace	ne
Čistička odpadních vod	ne
Mateřská školka	ano

Tato obec, tvořená částmi: Staré Křečany, Brtníky, Kopec, Nové Křečany, Panský a Valdek, leží na severu regionu Národního parku České Švýcarsko, západně od města Rumburk. Národní park zasahuje pouze do částí Kopec a Brtníky, které díky tomu mají více rekreační charakter. Zástavba Starých Křečan je poměrně rozptýlená a části obce mají spíše charakter osad. Původně se obyvatelstvo obce živilo výrobou uměleckých a užitkových předmětů ze dřeva. Vedla tudy obchodní cesta „solná stezka“ z Baltu. [199]

Obec je se svými 1 299 obyvateli třetí největší obcí v regionu. Zastupitelstvo obce tvoří starosta, místostarosta a 9 zastupitelů a obecní úřad má celkem 3 zaměstnance. Výdaje obce byly v roce 2009 17 427tis. Kč, příjmy činily ve stejném roce 15 492tis. Kč

Vývoj hodnot indikátorové sady je obsahem Tabulky 34 a jeho grafické znázornění pro vybrané indikátory najdeme v Příloze 9.9.

[198] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Srbská Kamenice)
[199] Stránky obce Staré Křečany

Tabulka 34 Profil obce Staré Křečany[200]

Název indikátoru	Jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Intenzita podnikatelské aktivity	počet/1000 obyv	126,76	132,23	140,85	145,50	154,09	163,55	171,73	175,00	171,14	160,12	N/A
Míra investic obce	%	N/A	5,55%	3,88%	0,22%	4,06%	6,13%	17,05%	2,05%	0,96%	16,58%	N/A
Dluhová služba	%	N/A	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Přijaté dotace	tis. Kč/obyv	0,00	0,39	0,47	2,13	2,51	0,82	3,10	0,60	0,43	0,96	N/A
Míra registrované nezaměstnanosti	%	21,20%	21,85%	26%	27,57%	27,39%	24,45%	21,51%	21,14%	19,67%	21,69%	N/A
Dávky SSP	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Index stáří	index	0,97	0,72	0,71	0,71	0,71	0,81	0,80	0,83	0,80	0,77	N/A
Migrační přírůstek	počet	4	38	5	41	-4	-9	-9	23	31	24	N/A
Čištění odpadních vod	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	N/A
Veřejné výdaje na životní prostředí	%	N/A	1,55%	5,79%	7,21%	6,65%	9,63%	6,92%	10,98%	8,25%	5,70%	N/A
Třídění komunálního odpadu	%	N/A	N/A	4,75%	4,36%	7,04%	8,57%	6,92%	6,24%	8,24%	13,32%	N/A
Ekologická stabilita	koeficient	N/A	5,48	5,47	5,86	5,95	5,86	5,99	5,99	5,98	5,97	N/A
Účast v komunálních volbách	%			55%				46,70%				52,64%
Účast v krajských volbách	%	29,39%				18,10%				31,50%		
Účast v parlamentních volbách	%			52,96%				53,92%				48,88%
Podpora NNO	Kč/obyv.	0,00	6,04	34,80	53,05	55,38	64,28	91,21	41,13	39,43	49,27	N/A
Veřejná dopravní obslužnost	počet/1000 obyv	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	37,72

8.8.1 Komentář

Vývoj **intenzity podnikatelské aktivity** a struktury podnikatelů v obci ve sledovaném období je srovnatelný s obcemi Srbská Kamenice a Růžová.

Průměrné přijaté dotace na jednoho obyvatele činí 1 140 Kč. Nejvyšší hodnota indikátoru v roce 2006 souvisí s investiční dotací na vybudování multifunkčního centra s knihovnou a internetem. Obecní **investice** dále směřovaly do rekonstrukce kotelen obecních budov, místního rozhlasu a koupě restaurace. Od roku 2006 investuje obec do územního plánu, který prozatím nebyl dokončen.

Přestože má **míra nezaměstnanosti** v obci spíše klesající tendenci, není situace v této oblasti uspokojivá. Zhruba polovinu nezaměstnaných tvoří lidé nezaměstnaní po dobu delší než jeden rok a míra nezaměstnanosti je ji při klesajícím trendu jednou z nejvyšších v regionu (Příloha 11, Graf 16).

Podle údajů z roku 2006 odvádí 50 % obyvatel obce **odpadní vody** do bezodtokových jímek s vývozem na ČOV Varnsdorf, 18,5 % využívá septiky a 30 % je napojeno na kanalizační stoky.[201]

8.9 Benchmarking

8.9.1 Intenzita podnikatelské aktivity

Ve většině obcí regionu byl vývoj indikátoru podnikatelské aktivity spíše konstantní, tzn. změny počtu podnikatelů na 1 000 obyvatel byly v řádech desítek podnikatelů. Pouze v Doubici od roku 2004 rostla hodnota indikátoru výrazněji. Výjimkou co do výše indikátoru i jeho vývoje je obec Hřensko. Podíl podnikatelů na obyvatelstvu zde v průběhu

[200] Vlastní výpočty podle dat ze zdrojů uvedených v kapitole 6.1 Popis jednotlivých indikátorů a metodika výpočtu

[201] Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Staré Křečany)

sledovaného období kolísal, celkový trend je však klesající. Hodnota indikátoru byla i několikrát vyšší než v okolních obcích (Příloha 12,Graf 17). V případě Hřenska však nelze říci, že jde o jev stoprocentně pozitivní. Velkou část podnikatelů tvoří vietnamští stánkaři, kteří určují charakter obce. To budí negativní ohlasy mezi místními obyvateli i návštěvníky.[202]

Pro srovnání hodnot indikátoru podnikatelské aktivity v regionu s vyššími územními celky byl zvolen rok 2009, pro který byla získána data pro výpočet indikátoru na úrovni okresu a kraje. Jak je vidět z Tabulky 35, byla ve všech obcích s výjimkou Krásné Lípy, Chřibské a Starých Křečan intenzita podnikatelské aktivity vyšší než v okrese Děčín i Ústeckém kraji.

Tabulka 35 Intenzita podnikatelské aktivity v roce 2009[203]

Obec	Podnikatelé/1000 obyvatel
Doubice	419
Hřensko	707
Chřibská	161
Janov	270
Jetřichovice	364
Krásná Lípa	161
Růžová	271
Srbská Kamenice	322
Staré Křečany	160
průměr	315
okres Děčín	215
Ústecký kraj	209

Ve všech obcích spadá hlavní činnost nejvíce podnikatelů do kategorie obchod, prodej a opravy motorových vozidel a spotřebního zboží a pohostinství. Zastoupeny jsou také ostatní služby. V Chřibské, Krásné Lípě, Růžové a Starých Křečanech je vyšší zastoupení činností v průmyslu a stavebnictví.[204]

8.9.2 Míra investic

Indikátor míry investic, jenž vyjadřuje podíl investic do kapitálu na celkových výdajích, měl ve sledovaném období v obcích velmi různý průběh. U indikátoru tak není možný určit trend jeho vývoje. Míra investic závisí v takto malých obcích z velké části na získaných dotacích.

[202] Více například na http://cestovani.idnes.cz/k-pravcicke-brane-ceskemu-divu-sveta-vede-ulicka-hanby-pfe-/igcechy.asp?c=A090810_171631_igcechy_tom
[203] ČSÚ, vlastní zpracování
[204] Příklady grafů viz Příloha 10

Nejvyšší průměrná míra investic byla v Krásné Lípě, která je největší obcí regionu. Následuje Hřensko a Růžová (Příloha 12, Graf 18). Ve Hřensku bylo investováno zejména do projektů spojených se sanací skalních masivů a obec Růžová investovala do multifunkčního domu. Nejnižší průměrnou míru investic vykazují obce Doubice[205] a Staré Křečany.

Míra investic ze státního rozpočtu byla v roce 2009 11,41 %, což je méně než průměrná míra investic celého regionu v roce 2009.

8.9.3 Dluhová služba

Nejvyšší hodnoty dosáhl za sledované období průměrný ukazatel dluhové služby v obci Chřibská, kde se na dluhové základně podílejí pravidelné splátky jistin, leasingu a dluhopisů. Druhá nejvyšší hodnota průměru ukazatele dluhové služby v Janově je dána jednorázovou splátkou dluhopisů. V žádné z obcí nepřesahuje indikátor hranici 30%, jenž je považována za kritickou (Příloha 12, Graf 19). Schopnost regionu vypořádat se s finančními závazky je tak velmi vysoká. U čtyř z devíti obcí regionu je hodnota indikátoru dokonce nulová, tzn., že tyto obce ve sledovaných letech nevyužili půjčky, nákupu na leasing ani jiných možností financování z cizích zdrojů.

8.9.4 Přijaté dotace

Průměrné přijaté dotace činily u většiny obcí do 10 tis. Kč na jednoho obyvatele (Příloha 12, Graf 20). Pouze Hřensko několikanásobně přesahuje tuto hranici. Důvodem je výše a četnost dotací na obnovu obce a jejího majetku po povodních a dotace na monitoring a sanace skalních masivů při hrozícím pádu skal.

Co se týče vývoje výše přijatých dotací na jednoho obyvatele, není možné pozorovat jejich nárůst v souvislosti se vstupem ČR do Evropské Unie ani jinými významnými událostmi.

Srovnání výsledných hodnot indikátoru sledovaných obcí s průměrnou hodnotou ukazatele pro všechny obce ČR[206] podle počtu obyvatel v obci obsahuje Tabulka 36. Všechny obce v kategorii od 200 do 499 obyvatel (5 z 9 obcí regionu) vykazovaly vyšší hodnotu indikátoru než je průměr ČR. Také v Krásné Lípě (kategorie 2 000 – 4 999) byly přijaté dotace na obyvatele vyšší, a to téměř třikrát. Podprůměrná byla výše dotací v obcích Doubice, Chřibská a Staré Křečany.

[205] Pro obec Doubice je však hodnota míry investic k dispozici až od roku 2004.
[206] Vzhledem k nedostatku dat je hodnocen průměr pouze za roky 2004 - 2007

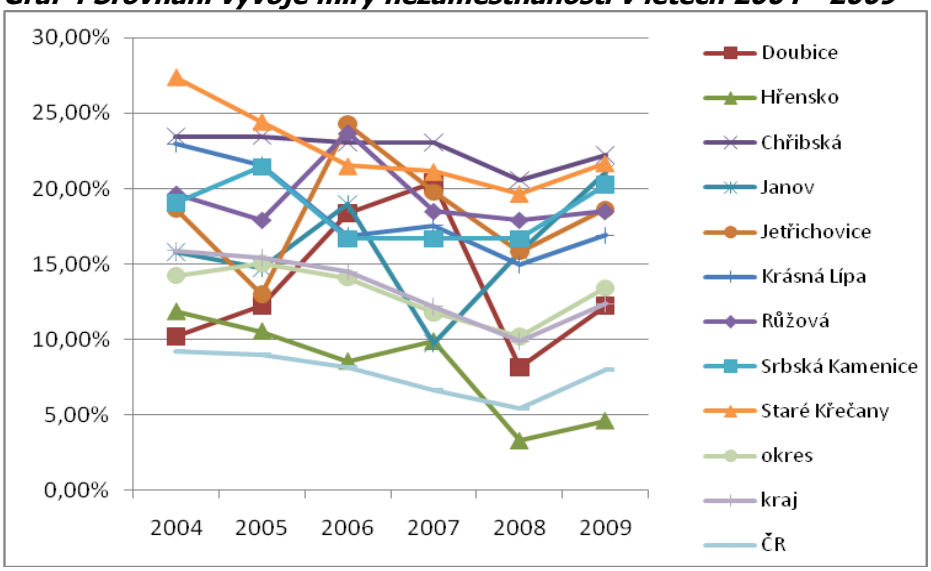
Tabulka 36 Srovnání průměrné výše přijatých dotací v tis. Kč na obyvatele[207]

Přijaté dotace v tis. Kč na obyvatele, průměr 2004 - 2007					
Počet obyvatel obce	do 199	200–499	500–999	1000–1999	2000–4999
průměr ČR (bez Prahy)	**3,12**	**3,33**	**4,26**	**5,05**	**5,76**
Doubice	**1,85**				
Hřensko		**44,72**			
Chřibská				**3,46**	
Janov		**11,96**			
Jetřichovice		**5,03**			
Krásná Lípa					**15,97**
Růžová		**7,03**			
Srbská Kamenice		**5,95**			
Staré Křečany				**1,76**	

8.9.5 Míra registrované nezaměstnanosti

Srovnání vývoje registrované míry nezaměstnanosti je kvůli změně metodiky výpočtu míry nezaměstnanosti možné až od roku 2004. Z Grafu 4 je vidět, že celkově měla míra nezaměstnanosti spíše klesající tendenci (s výjimkou Doubice, Krásné Lípy a Jetřichovic, kde nezaměstnanost velmi kolísá), v roce 2009 ovšem ve všech obcích i na vyšších správních úrovních vzrostla.

Graf 4 Srovnání vývoje míry nezaměstnanosti v letech 2004 - 2009[208]

Průměrná míra registrované nezaměstnanosti v regionu NP České Švýcarsko převyšovala v roce 2009 míru nezaměstnanosti na všech vyšších úrovních – v okrese Děčín, Ústeckém kraji i České republice (Příloha 12,Tabulka 43). V jednotlivých obcích regionu se však míra registrované nezaměstnanosti velmi liší. Nejnižší byla v roce 2009 ve

[207] ARIS (obce), Kameníčková, Pirohanič , 2009(průměr ČR), vlastní zpracování
[208] Úřad práce Děčín, vlastní zpracování

Hřensku, kde je díky rozvinutému cestovnímu ruchu mnoho pracovních příležitostí a mnoho obyvatel okolních obcí sem za prací dojíždí.

Nejvyšší míra nezaměstnanosti v regionu byla v roce 2009 v obci Chřibská a dále ve Starých Křečanech. Společnými znaky těchto dvou obcí je jejich velikost z hlediska počtu obyvatel (1490 a 1299 obyvatel) a dále jejich poloha, kdy pouze malá část jejich katastrálního území leží uvnitř NP (Chřibská ale na rozdíl od Starých Křečan leží v CHKO Labské Pískovce). Kromě vysoké míry nezaměstnanosti se obě obce vyznačují také značným podílem dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti – v roce 2009 bylo ve Starých Křečanech 77 ze 139 uchazečů o zaměstnání v nezaměstnanosti déle než jeden rok, v Chřibské to pak byla více než třetina. Míra registrované nezaměstnanosti a její struktura by tedy rozhodně měla být prioritním tématem rozvoje obou obcí a je i vhodnou oblastí pro stanovení cílové hodnoty indikátoru.

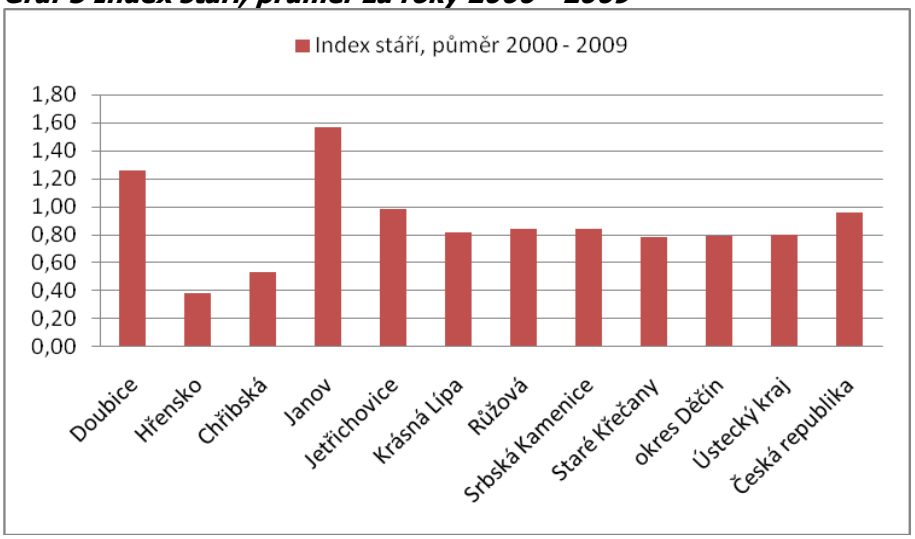
8.9.6 Index stáří

Hodnoty indexu stáří ve většině obcí i na úrovni okresu, kraje a státu ve sledovaném období vykazovaly mírný, avšak nepřetržitý růst. Výjimkou je Hřensko, kde byl index stáří velmi nízký a jeho vývoj v čase měl spíše konstantní charakter. V Doubici a Janově hodnoty indexu velmi kolísali (Příloha 12, Graf 21). Poměrně strmě rostoucí hodnoty indexu stáří v Janově od roku 2002 je možné vysvětlit dokončením výstavby domu s pečovatelskou službou a jeho rozšiřováním v dalších letech. Fakt, že obyvateli takového zařízení jsou většinou lidé starší 65 let a někteří z nich se při nastěhování nově přihlásili k trvalému bydlišti v obci, je pravděpodobným vysvětlením rostoucího trendu indexu stáří v obci Janov. Otázkou zůstává, zda v tomto případě považovat stárnutí obyvatelstva za problém.

Z Grafu 5 vyplývá, že průměrná hodnota indexu stáří vyšší než jedna (tzn. podíl obyvatel starších 65 let k obyvatelům do 15 let) byla pouze v již zmiňovaném Janově a Doubici, v ostatních obcích se průměrná hodnota indexu pohybovala na srovnatelné úrovni s okresem, krajem i Českou republikou. Ve Hřensku a Chřibské pak byla hodnota indexu cca dvakrát nižší.

Region Národního parku České Švýcarsko jako celek se ve sledovaném indikátoru výrazně neliší od vývoje v České republice.

Graf 5 Index stáří, průměr za roky 2000 - 2009

8.9.7 Migrační přírůstek

Tabulka 37 obsahuje údaje o vývoji migračního přírůstku jednotlivých obcí regionu, okresu Děčín, Ústeckého kraje i ČR. Po dobu prvních 9 sledovaných let převažovala na všech úrovních čistá imigrace. V roce 2009 se situace změnila a v šesti z devíti obcí byla zaznamenána čistá emigrace. Stejně tomu bylo i v okrese Děčín a Ústeckém kraji. České republika celkově zaznamenala čistou imigraci.

V součtu za sledované období šlo u všech sledovaných subjektů o čistou imigraci.

Vyhodnotit, z jaké části šlo v případě sledovaného regionu o vnější migraci či vnitřní migraci regionu není na základě dostupných dat možné. Nejsou k dispozici ani směry migračních pohybů či charakteristiky migrantů.

Tabulka 37 Vývoj a srovnání hodnot migračního přírůstku, 2000 - 2009[209]

Migrační přírůstek	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Doubice	7	5	-1	9	13	3	1	-5	-1	4
Hřensko	-3	-10	27	-8	14	36	21	15	-23	-14
Chřibská	-5	7	-8	21	18	19	-5	-3	2	-6
Janov	7	6	13	4	46	12	36	15	8	1
Jetřichovice	-4	14	7	7	30	-2	13	3	6	-6
Krásná Lípa	92	38	46	28	68	-22	1	30	20	-24
Růžová	26	6	4	7	9	15	1	14	12	16
Srbská Kamenice	5	-2	11	5	4	12	-2	9	-	-4
Staré Křečany	4	38	5	41	-4	-9	-9	23	31	24
okres Děčín	-26	-119	59	177	112	307	516	696	78	-86
Ústecký kraj	632	17	1 365	2 072	1 590	1 266	-124	6 941	3 489	-422
Česká republika	6 539	-8 551	12 290	25 789	18 635	36 229	34 720	83 945	71 790	28 344

[209] ČSÚ, vlastní zpracování

8.9.8 Čištění odpadních vod

Indikátor čištění odpadních vod říká, jaký je podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci s koncovou ČOV na celkový počet obyvatel. Ve většině obcí regionu je hodnota ukazatele nulová, v těchto obcích není vybudována ČOV, případně ani kanalizace.

Tabulka 38 obsahuje hodnoty indikátoru ve třech obcích, kde ČOV vybudována je (v obci Srbská Kamenice se jedná o kořenovou ČOV). Podíl obyvatel napojených na kanalizaci s koncovou ČOV dosahoval v roce 2009 pro celé území ČR 81,3 %. Ani jedna z obcí tedy úrovně celé ČR nedosahuje. Není však možné říci, že by byl v tomto směru region naprosto zaostalý – na což poukazují hodnoty indikátoru. Obce často nemají pro výstavbu ČOV podmínky, její výstavba by byla nákladově neefektivní a nebylo by na ni možné čerpat dotace (například záměr výstavby druhé kořenové ČOV v Srbské Kamenici[210]). Podle Studie potřeb regionu preferují starostové obcí i zástupci Správy NP a Správy CHKO decentralizovaná řešení čištění odpadních vod.

Tabulka 38 Podíl obyvatel napojených na kanalizaci s koncovou ČOV[211]

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hřensko	64,49%	56,56%	50,55%	51,69%	49,11%	43,26%	40,95%	38,76%	41,19%	42,59%
Krásná Lípa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	24,40%	24,46%	24,27%	23,89%	24,01%
Srbská Kamenice	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,38%	12,68%

Obce motivují své obyvatele k výstavbě vlastních domovních mikročistíren nebo kořenových ČOV. Mnoho objektů má z minulosti vybudovánu bezodtokovou jímku s vyvážením na ČOV nebo septik s přepadem či vsakováním. K septikům, které oproti ostatním způsobům čištění odpadních vod dosahují nižšího stupně čištění, by mělo být přistupováno jako k nevhodným a postupně by měly být nahrazovány účinnějšími metodami. Ostatní způsoby čištění odpadních vod považuji vzhledem k charakteru obcí za přijatelné. Problémem je však jejich špatný technický stav, který může vést k únikům odpadních vod.[212]

Z hlediska ochrany životního prostředí je nejhorším způsobem nakládání s odpadními vodami jejich vypouštění přímo do vodoteče. Všechny obce mají již ze zákona povinnost takovémuto vypouštění odpadních vod zamezit.[213] Skutečný stav tomu však ne vždy odpovídá. Studie potřeb regionu vydaná Českým Švýcarskem o.p.s. identifikovala nekázeň

[210] Osobní rozhovor se starostkou Srbské Kamenice
[211] Zdroje: Hřensko – dopočet podle Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, 2006 (Hřensko), Krásná Lípa – Městský úřad, Srbská Kamenice – Obecní úřad
[212] Paroha, Tichá, Mráz, 2004
[213] Implementace Směrnice Rady ES 91/271/EHS, o čištění městských odpadních vod

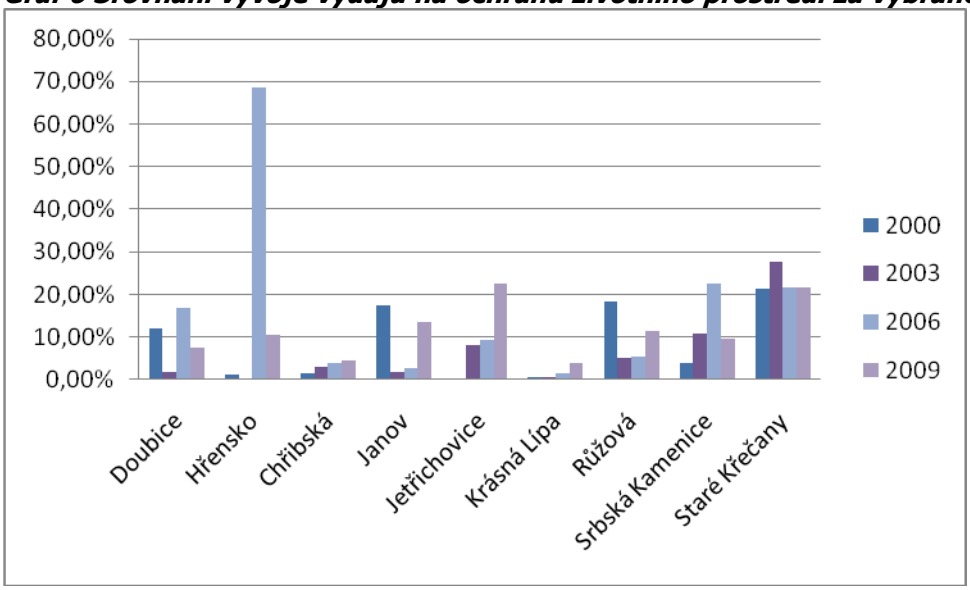
občanů a provozovatelů ubytovacích zařízení při nakládání s odpadními vodami jako jeden z hlavních problémů v ochraně vod. [214]

Do výpočtu indikátoru je zahrnut počet obyvatel trvale žijících v obci, nikoliv o ekvivalentní obyvatele. Do ukazatele tak nejsou zahrnuty objekty sloužící k individuální rekreaci a další rekreační objekty, kde není nikdo hlášen k trvalému pobytu. Postihnout i tyto objekty je možné pomocí změny předmětu indikátoru z obyvatel na ekvivalentní obyvatele. Pro výpočet takto změněného indikátoru však nejsou v současnosti dostupná data.

8.9.9 Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí

Hodnota průměrných výdajů na ochranu životního prostředí za roky 2000 – 2009 byla zejména u obce Hřensko ovlivněna vysokými investičními výdaji na sanaci skalního masívu v letech 2002 a 2003. Z tohoto důvodu byly namísto průměru za celé období srovnány hodnoty indikátoru za vybrané roky (Graf 6). Stabilní a oproti ostatním obcím poměrně vysoký podíl výdajů byl ve sledovaném období ve Starých Křečanech. Nejnižší hodnoty indikátoru byly v Krásné Lípě a Chřibské, jejich trend je pouze mírně rostoucí. V těchto obcích doporučuji zaměřit se na míru naplňování opatření navržených v Plánech na zlepšení stavu životního prostředí.

Graf 6 Srovnání vývoje výdajů na ochranu životního prostředí za vybrané roky [215]

Srovnání obcí s průměrnými hodnotami indikátoru pro územní celky vyšší úrovně není u indikátoru veřejných výdajů na ochranu životního prostředí možné kvůli nedostatku dat. Nedostatkem tohoto srovnávání je navíc fakt, že každý z rozpočtů (i v případě okresního či

[214] Paroha, Tichá, Mráz, 2004
[215] ARIS, účetní výkazy obcí, vlastní zpracování

krajského rozpočtu) zabezpečuje jiný typ výdajů na ochranu životního prostředí. V obcích se například značná část výdajů týká sběru a nakládání s komunálním odpadem, jehož původcem je obec ze zákona. Srovnání tak nemá téměř žádnou vypovídací hodnotu.[216]

Pro srovnání je tedy vhodnější využít hodnoty ukazatele pro jinou obec, například město Děčín. Zde podíl výdajů na ochranu životního prostředí na celkových výdajích činil 8,41 % v roce 2009, byl tedy ve srovnání s obcemi čtvrtý nejnižší (Příloha 12, Tabulka 44).

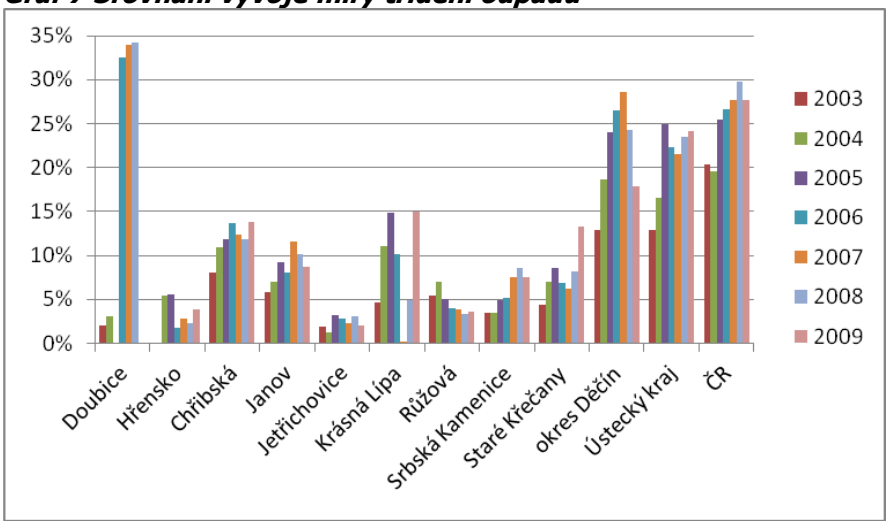
8.9.10 Třídění odpadu

Podíl vytříděných složek na celkové produkci komunálního odpadu byl ve sledovaném období ve všech obcích regionu nižší než v celém okrese, kraji i České republice. Pouze v Doubici byla míra třídění odpadů v letech 2006 až 2008 vyšší než 30 %. Od roku 2009 však Doubice nemá povinnost množství vyprodukovaného odpadu nahlašovat a indikátor tak není k dispozici. Není tedy možné jednoznačně říci, zda míra třídění zůstala i nadále na této úrovni.

Vývoj míry třídění ve sledovaných letech naznačuje pro ČR, Ústecký kraj a některé z obcí rostoucí trend. Výjimkou je obec Růžová, kde je trend třídění odpadů klesající a míra třídění je navíc nízká. Velmi nízká míra třídění odpadů byla zaznamenána také v Jetřichovicích a ve Hřensku, ve všech obcích je však nižší než na vyšších. Doporučením tedy je revize systému třídění odpadů a jeho případné rozšíření či motivace občanů k jeho využívání.

Zvláštním případem je již zmiňované Doubice, kde je trend jen těžko určitelný (Graf 7).

Graf 7 Srovnání vývoje míry třídění odpadů[217]

[216] Například v případě státního rozpočtu byl podíl výdajů na ochranu životního prostředí na výdajích celkových 0,52 % v roce 2008 a 0,74 % v roce 2009. Hodnota indikátoru pro státní rozpočet byla tedy v roce 2009 několikanásobně nižší než u rozpočtů jednotlivých obcí.
[217] CENIA (ISOH), vlastní zpracování

8.9.11 Ekologická stabilita

U ukazatele ekologické stability nebyly v průběhu sledovaného období zaznamenány významné změny, proto byl pro benchmarking zvolen rok 2009 (Příloha 12, Tabulka 45). Podle klasifikace ČSÚ uvedené v kapitole 5.1.12 spadá sedm z devíti sledovaných obcí do kategorie území přírodní a přírodě blízká krajina s výraznou převahou ekologicky stabilních struktur a nízkou intenzitou využívání krajiny člověkem. Zbylé dvě obce, Janov a Růžová, patří podle indikátoru ekologické stability mezi území s vyváženou krajinou

Ve srovnání s ukazatelem ekologické stability pro celé území České republiky je ekologická stabilita regionu velmi nadprůměrná.

Vzhledem k nedostatkům indikátoru diskutovaným v kapitole 5.1.12 jeho velmi malým změnám v čase a uspokojivou výší jeho hodnot ve všech obcích doporučuji sledování indikátoru v delším intervalu, například pětiletém, jak bylo navrženo Týmovou iniciativou pro místní rozvoj, případně úplné vypuštění indikátoru ze sady pro malé obce.

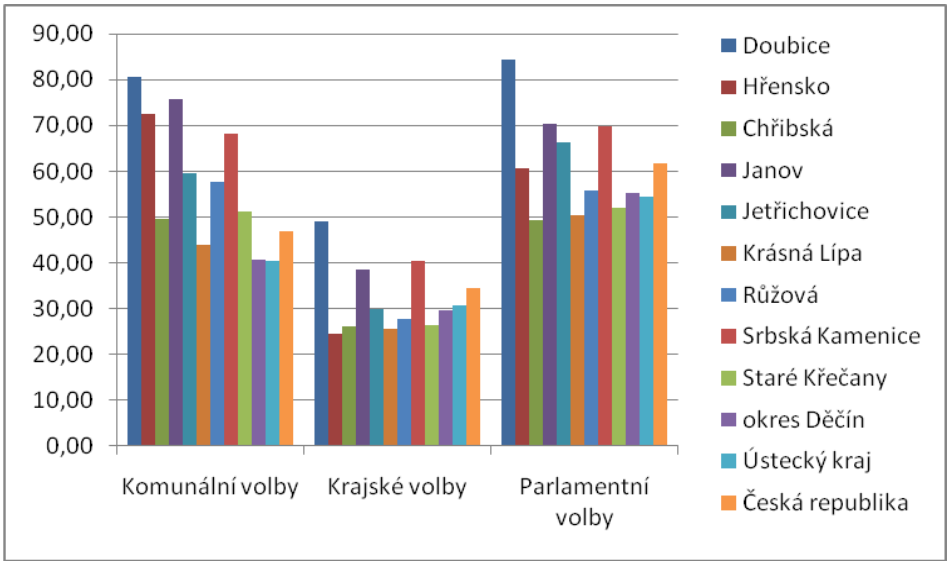
8.9.12 Účast ve volbách

Účast ve volbách byla porovnána za pomoci průměrné volební účasti ve třech sledovaných typech voleb v letech 2000 - 2010. Nejnižší volební účast byla u všech obcí, okresu Děčín, Ústeckého kraje i celé ČR v krajských volbách. Vyšší volební účast byla ve volbách do poslanecké sněmovny parlamentu ČR a nejvyšší pak ve volbách do obecních zastupitelstev. Z tohoto pohledu se tedy sledovaný region nijak výrazně neodchyluje od celkové situace v ČR.

Při srovnání výše volební účasti vynikají ve všech typech voleb tři nejmenší obce regionu – Doubice, Janov a Srbská Kamenice. Následuje Hřensko[218], Růžová a Jetřichovice. Nejnižší volební účast byla naopak zaznamenána v největší obci regionu, Krásné Lípě, a lze ji přirovnat k volebním účastem v celém okrese a kraji. Zde je vidět, že obyvatelé menších obcí mají o volby vyšší zájem. Průměrná účast ve volbách v celém regionu NP České Švýcarsko pak byla vyšší než volební účast v okrese Děčín i Ústeckém kraji. Oproti celorepublikové volební účasti byla v regionu vyšší účast v komunálních volbách, v parlamentních a krajských volbách jsou hodnoty srovnatelné (Graf 8).

[218] S výjimkou voleb krajských, kde byla ve Hřensku nejnižší účast za všech.

Graf 8 Průměrná volební účast v letech 2000 - 2010[219]

8.9.13 Podpora NNO

Podpora nestátních neziskových organizací z rozpočtů obcí je v regionu velmi různá. Nejvyšší je v obci Chřibská, v Krásné Lípě a Srbské Kamenici je nulová. Jak bylo již zmíněno, hodnota indikátoru závisí na tom, jaký typ NNO je do hodnocení zahrnut. Průměrná podpora NNO za sledované období zahrnuje podporu občanských sdružení a obecně prospěšných společností. V případě, že by byla do výpočtu zahrnuta také položka rozpočtu 5229 Neinvestiční dotace neziskovým a podobným organizacím, nebyl by ukazatel nulový u žádné z obcí. Je tedy otázkou, zda další typy organizací do hodnocení zahrnout.

Pro možnost srovnání s vyššími úrovněmi platí stejná omezení jako v případě Výdajů na ochranu životního prostředí. [220]

Tabulka 39 Podpora NNO, průměr 2000 - 2009[221]

	Podpora NNO, Kč / obyvatel
Doubice	11,07
Hřensko	0,62
Chřibská	69,59
Janov	4,50
Jetřichovice	3,72
Krásná Lípa	0,00
Růžová	2,44
Srbská Kamenice	0,00
Staré Křečany	43,46

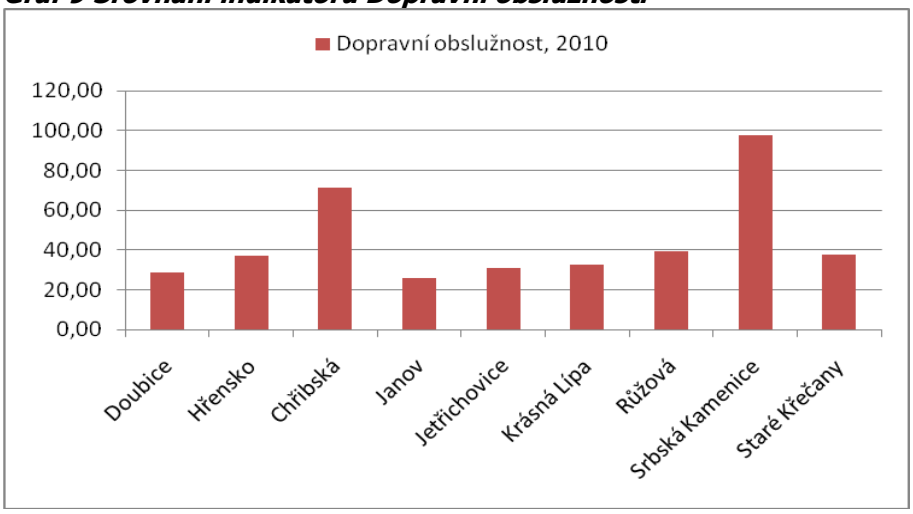
[219] ČSÚ, vlastní zpracování
[220] Například neinvestiční transfery občanským sdružením ze státního rozpočtu jsou v řádech tisícin Kč na jednoho obyvatele.
[221] ARIS, účetní výkazy obcí, vlastní zpracování

8.9.14 Veřejná dopravní obslužnost

Dopravní obslužnost byla zjištěna pro jednotlivé obce pro rok 2010. Nejvyšší hodnota indikátoru je v obci Srbská Kamenice (98), druhá v pořadí je Chřibská (71). V ostatních obcích nepřevyšuje počet spojů vyjíždějících z obce během 24 hodin vztažený na 1 000 obyvatel hodnotu 40. Nejhůře je na tom obec Janov s 26 spoji na 1 000 obyvatel.

Pro indikátor veřejné dopravní obslužnosti nejsou v současnosti k dispozici data pro srovnání v čase ani srovnání s průměrnými hodnotami v okrese, kraji či ČR.

Graf 9 Srovnání indikátoru Dopravní obslužnosti[222]

8.10 Shrnutí výsledků indikátorové sady

Z hodnot indikátorů pro region celkově vyplývá několik silných stránek, mezi něž patří v rámci Ústeckého kraje i okresu Děčín nadprůměrná intenzita podnikatelské aktivity. Nejvíce jsou v celém regionu zastoupeni podnikatelé ve službách kategorie obchod, prodej a opravy motorových vozidel a spotřebního zboží a pohostinství. Dále je to průměrná volební účast v komunálních volbách, která je v regionu vyšší než na okresní, krajské i celostátní úrovni. Pouze ve větších obcích regionu (Chřibská, Krásná Lípa) je volební účast na úrovni vyšších celků.

Pozitivní je, že navzdory venkovskému charakteru regionu převažovala ve sledovaných letech čistá imigrace a obyvatel v regionu přibylo. Zadluženost obcí regionu je nulová nebo nízká a jejich schopnost vypořádat se s finančními závazky je podle ukazatele dluhové služby velmi vysoká. Přírodě blízký charakter regionu, který je jednou z jeho největších předností, potvrdily i hodnoty ukazatele ekologické stability území jednotlivých obcí.

V hodnotách ostatních environmentálních ukazatelů region naopak zaostává. Nestálé nebo klesající hodnoty míry třídění odpadů, které jsou ve srovnání s okresem Děčín,

[222] Idos, vlastní zpracování

Ústeckým krajem i Českou republikou velmi nízké, by se měly stát základním vodítkem pro stanovení cíle obcí v této oblasti. Podíl obyvatel napojených na čistírnu odpadních vod je oproti celostátním hodnotám rovněž velmi nízký. Mezi individuálními způsoby nakládání s odpadními vodami převažují septiky s přepadem a bezodtokové jímky vyvážené na blízké čistírny odpadních vod. Vzhledem k charakteru obcí není nutná výstavba centrální ČOV, je však potřeba zvýšit podíl využívání domovních mikročistíren namísto jímek, které jsou často ve špatném technickém stavu, a septiků, které zajišťují nižší kvalitu čištění.

Problémem regionu jsou dlouhodobě nadprůměrné hodnoty míry registrované nezaměstnanosti (s výjimkou obce Hřensko) a rostoucí podíl dlouhodobé nezaměstnanosti v některých obcích. Za důležitou považuji v tomto ohledu podporu podnikání ze strany obcí, Správy národního parku a dalších institucí v regionu zejména v oblasti cestovního ruchu a zemědělství v jejich udržitelné podobě

9 Závěr

Koncept udržitelného rozvoje byl poprvé definován v roce 1987 Komisí pro životní prostředí a rozvoj ve zprávě Naše společná budoucnost jako: *„takový rozvoj, při němž bude současná generace uspokojovat své potřeby tak, aby neomezila možnosti příštích generací uspokojovat jejich potřeby“*[223]. Kromě intergenerační spravedlnosti, která z této definice vyplývá, zdůrazňuje koncept udržitelné rozvoje také spravedlnost intragenerační, spolupráci a pomoc vyspělých států rozvojovým zemím, vyváženost tří základních pilířů rozvoje, zaměření se na kvalitu růstu, účast veřejnosti na rozhodování a další. Tento teoretický koncept začal být brzo aplikován na všech úrovních rozhodování ve světě. Za svou prioritu jej přijaly mezinárodní organizace (např. OECD), jednotlivé státy, města i obce. S rozšiřováním konceptu také narůstá snaha o hodnocení jeho aplikace v praxi. Nejčastějším nástrojem jsou indikátory rozvoje nebo jejich sady.

Města a obce se mohou přihlásit k Místní Agendě 21, která jim mimo jiné ukládá stanovit si a sledovat sadu indikátorů udržitelného rozvoje. Kromě vytvoření vlastní sady indikátorů mohou obce využít již existujících sad indikátorů rozvoje. Nespornou výhodou této možnosti je porovnatelnost výsledků mezi obcemi. Právě již existující sada patnácti indikátorů rozvoje pro malé obce vytvořená Týmovou iniciativou pro místní udržitelný rozvoj a EnviConsult s.r.o. byla v této práci na základě pěti kriterií vybrána jako

[223] Jeníček, 2001

nejvhodnější pro hodnocení rozvoje regionu Národního parku České Švýcarsko a k tomuto účelu byla také použita.

Region Národního parku České Švýcarsko je poměrně heterogenním regionem s devíti obcemi od sta do necelých čtyř tisíc obyvatel, rozlohou od 466 do 4 422 ha, s příslušností ke třem různým obcím s rozšířenou působností a s různorodou historií. V současnosti spojuje obce regionu zejména cenné přírodní území, v němž leží, a s ním spojený cestovní ruch a režim ochrany přírody a krajiny.

Pro všech devět obcí regionu byly v rámci diplomové práce vypočteny hodnoty čtrnácti z celkových patnácti indikátorů rozvoje pro malé obce, které postihují environmentální, sociální, ekonomickou i institucionální dimenzi rozvoje. Indikátorem, který v práci kvůli nedostupnosti potřebných dat vypočten nebyl, je indikátor státní sociální podpory. Některé indikátory byly naopak rozšířeny, například intenzita podnikatelské aktivity o strukturu podnikatelů podle převažující činnosti a podle právní formy. Pro hodnocení rozvoje bylo zvoleno období od roku 2000, kdy byl v regionu vyhlášen Národní park České Švýcarsko, který je společným jmenovatelem všech obcí.

Hypotézy stanovené v úvodu práce byly na základě výsledků indikátorové sady vyhodnoceny následovně.

Hypotéza: V regionu převažuje sektor služeb, ekonomický rozvoj je spojen s cestovním ruchem.

Vyhodnocení: Rozšíření indikátorové sady o strukturu podnikatelů potvrzuje první část hypotézy, pravděpodobnost druhé části je podle převažující činnosti podnikatelů vysoká.

Hypotéza: Vzhledem k venkovskému charakteru regionu dochází k emigraci obyvatel a stárnutí obyvatelstva

Vyhodnocení: V obcích regionu převažuje imigrace, hodnoty indexu stáří ale potvrzují jev stárnutí obyvatel. Ten je však velmi pozvolný.

Hypotéza: V regionu je nadprůměrný rozvoj environmentálních ukazatelů vzhledem k přísnějšímu režimu ochrany přírody a krajiny.

Vyhodnocení: Hypotéza byla v rámci možností indikátorové sady vyvrácena vzhledem k velmi podprůměrným hodnotám ukazatelů míry třídění odpadů a čištění odpadních vod. Výdaje na ochranu životního prostředí byly navíc ve sledovaném období velmi proměnlivé. Jediným indikátorem s nadprůměrnými a stálými hodnotami je ukazatel ekologické stability, který má však mnohé nedostatky.

Srovnání rozvoje regionu s okresní, krajskou a celostátní úrovní bylo možné více než u poloviny indikátorů. Region vyniká v intenzitě podnikatelské aktivity, účasti v komunálních volbách nebo ekologické stabilitě území.

Rozdíly ve výsledcích jednotlivých indikátorů mezi obcemi jsou značné, jejich příčiny není na základě zvolené sady možné jednoznačně určit. Jde o různou polohu, velikost, atraktivitu pro cestovní ruch a další specifika jednotlivých obcí.

Hypotéza o existenci vhodné sady indikátorů pro malé obce byla potvrzena v rámci analýzy existujících sad indikátorů. Žádná z hodnocených sad však není stoprocentní. U vybrané sady indikátorů navržené pro malé obce I. a II. stupně na základě její aplikace pro hodnocení rozvoje regionu doporučuji namísto ukazatele ekologické stability, který nemá pro malé obce dostatečnou vypovídací hodnotu, zaměřit se na malé zdroje znečištění ovzduší, jež mohou být v menších obcích obecně problémem. Zároveň je nutné dále rozpracovat indikátor čištění odpadních vod tak, aby lépe reflektoval kvalitu i kvantitu čištění odpadních vod decentralizovanou cestou.

Mimo sadu indikátorů byly zjištěny příjmy obcí z rekreačních a ubytovacích poplatků, pomocí nichž je možné určit vývoj návštěvnosti přímo v jednotlivých obcích podle počtu strávených nocí. Vzhledem k omezení rozsahu diplomové práce nebyla tato data dále vyhodnocena. Byla také zjištěna přítomnost ekologicky šetrných technologií v jednotlivých obcích. Jde o dvě kořenové čistírny odpadních vod, solární panely, tepelná čerpadla a několik zemědělců hospodařících v režimu ekologického zemědělství. Tento směr rozvoje je podle mého názoru příležitostí regionu k postupnému nalezení souladu mezi rozvojem obcí a zachováním cenného přírodního území.

V rámci vypracování diplomové práce byl navázán kontakt se zástupci všech obcí regionu, kterým bude práce zaslána s prosbou o zpětnou vazbu k využitelnosti informací. Přínosem práce je seznámení obcí s existencí indikátorů rozvoje a impuls k jejich dalšímu sledování. Výsledky sady indikátorů použité v diplomové práci se mohou stát podkladem pro prezentaci dosavadního rozvoje obcí ve všech jeho dimenzích i pro stanovení cílů v problémových oblastech do budoucnosti.

10 Literatura

1. Bâc, Dorin Paul. *SUSTAINABLE DEVELOPMENT – A THEORETICAL APPROACH*. University of Oradea, 2008. Dostupný z: http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2008/v2-economy-and-business-administration/102.pdf
2. Bartelmus, Peter, *Environment, growth, and development: the concepts and strategies of sustainability*. Routledge, 1994.
3. Beder, Sharon, *Costing the Earth: Equity, Sustainable Development and Environmental Economics*. New Zealand Journal of Environmental Law, 4, 2000. Dostupný z: http://www.uow.edu.au/~sharonb/esd/equity.html
4. Czesaný, Slavoj, *Koncepty a měření udržitelného rozvoje*. Statistika, 2008, č. 3. Dostupný z: http://panda.hyperlink.cz/cestapdf/pdf08c3/czesany.pdf
5. Čamrová, L., *Ekonomie a životní prostředí – nepřátelé, či spojenci?* Alfa publishing: Liberální Institut, 2007. ISBN 978-80-86851-69-3
6. ČSÚ Praha, odbor informačních služeb, *Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích České republiky 2010.* Kód publikace 1383-10. Č.J.: 239/2010 – 71. Dostupný z: http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1383-10
7. Dvořák, Antonín a kol., *Kapitoly z ekonomie přírodních zdrojů a oceňování životního prostředí*. Nakladatelství Oeconomica, Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007. ISBN 978-80-245-1253-2
8. Eckerbegr, K., Mineur, E., *The Use of Local Sustainability Indicators: case studies in two Swedish municipalities*. Local Environment, Vol. 8, No. 6, 2003.
9. Foster, John, *The Sustainability Mirage*. Earthscan, London, 2008. ISBN 978-1-84407-535-5
10. Hampl, Mojmír, *Vyčerpání zdrojů – skvěle prodejný mýtus*. Centrum pro ekonomiku a politiku v Praze, 2004. ISBN 80-86547-28-0
11. Jeníček, Vladimír, *Ekologická politika Evropské Unie a trvale udržitelný rozvoj*. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2006. ISBN 80-245-0203-8
12. Kates, Robert W. , Parris, Thomas M. , Leiserowitz, Anthony A., *What is sustainable development?Goals, indicators, values and practice.* Environment: Science and Policy for Sustainable Development, Volume 47, Number 3, 2005.

13. Kosíková, S., Lupač, M., Novák, J., Pondělíček, M., Třebický, V., *Barometr udržitelnosti měst*. Týmová iniciativa pro místní rozvoj, Parha, 2006. ISBN 80-239-8575-2

14. Lipský, Z.: *Sledování změn v kulturní krajině*. ÚAE LF ČZU, Praha, 2000.

15. Markandya, Anil et al., *Environmental Economics for Sustainable Growth, A Handbook for Practitioners.* Edward Elgar Publishing, Inc., Cheltenham, 2002. ISBN 1 84064 812 0.

16. Mawhinney, Mark, Sustainable development: understanding the green debates. Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 2002. ISBN 0-632-06459-5

17. Moldan, Bedřich, *Indikátory trvale udržitelného rozvoje*. VŠB – Technická univerzita Ostrava, 1996. ISBN 80-7078-380-X

18. Moldan, Bedřich, *(Ne)udržitelný rozvoj*. Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2003. ISBN 80-246-0769-7

19. Moldan, Bedřich, *Indikátory a udržitelný rozvoj***.** Statistika, 2006, č. 2. Dostupné z: http://panda.hyperlink.cz/cestapdf/pdf06c3/moldan.pdf

20. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, *Plán opatření nutných ke zlepšení stavu životního prostředí v obci Doubice*. Krásná Lípa, 2006. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

21. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, *Plán opatření nutných ke zlepšení stavu životního prostředí v obci Hřensko*. Krásná Lípa, 2006. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

22. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, *Plán opatření nutných ke zlepšení stavu životního prostředí v obci Chřibská*. Krásná Lípa, 2006. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

23. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, *Plán opatření nutných ke zlepšení stavu životního prostředí v obci Janov*. Krásná Lípa, 2006. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

24. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, *Plán opatření nutných ke zlepšení stavu životního prostředí v obci Jetřichovice*. Krásná Lípa, 2006. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

25. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, *Plán opatření nutný ke zlepšení stavu životního prostředí v obci Krásná Lípa*. Krásná Lípa, 2006. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

26. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, *Životní prostředí města Krásná Lípa*. Krásná Lípa, 2004. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

27. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, *Plán opatření nutných ke zlepšení stavu životního prostředí v obci Růžová*. Krásná Lípa, 2006. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

28. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, *Plán opatření nutných ke zlepšení stavu životního prostředí v obci Srbská Kamenice*. Krásná Lípa, 2006. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

29. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko, *Plán opatření nutných ke zlepšení stavu životního prostředí v obci Staré Křečany*. Krásná Lípa, 2006. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

30. OECD, *OECD core set of indicators for environmental performance reviews*. OECD Environment Monographs No. 83. OECD. Paris. 2003

31. Paroha, L., Tichá M., Mráz, M., *Studie potřeb regionu Českého Švýcarska*. České Švýcarsko o.p.s., Krásná Lípa, 2004. Dostupné z: http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publikace/

32. Prescott-Allen, R.: *The Wellbeing of Nations. A country-by-Country Index of Quality of Life and the Environment*. Island Press, 2001.

33. Rao, P.K., *Sustainable development: economics and policy*. Blackwell Publishers Ltd. Oxford, 2000. ISBN 0-631-20993-X

34. Reed, Mark S., Fraser, Evan D.G., Dougill, Andrew J., *An adaptive learning process for developing and applying sustainability indicators with local communities*. Ecological Economics, 59, 2006.

35. Remtová, Květa, *Trvale udržitelný rozvoj a strategie ochrany životního prostředí*. VŠB – Technická univerzita Ostrava, 1996. ISBN 80-85 368-93-5

36. Rockström, J., W. Steffen, K. Noone, Ĺ. Persson, F. S. Chapin, III, E. Lambin, T. M. Lenton, M. Scheffer, C. Folke, H. Schellnhuber, B. Nykvist, C. A. De Wit, T.

Hughes, S. van der Leeuw, H. Rodhe, S. Sörlin, P. K. Snyder, R. Costanza, U. Svedin, M. Falkenmark, L. Karlberg, R. W. Corell, V. J. Fabry, J. Hansen, B. Walker, D. Liverman, K. Richardson, P. Crutzen, and J. Foley. 2009. *Planetary boundaries:exploring the safe operating space for humanity*. Ecology and Society **14**(2): 32. [online] Dostupné z: http://www.ecologyandsociety.org/vol14/iss2/art32/

37. Správa Národního parku České Švýcarsko. Krásná Lípa. *Ročenka 2000.* 2001.
38. Správa Národního parku České Švýcarsko. Krásná Lípa. *Ročenka 2001.* 2002.
39. Správa Národního parku České Švýcarsko. Krásná Lípa. *Ročenka 2002.* 2003.
40. Správa Národního parku České Švýcarsko. Krásná Lípa. *Ročenka 2003.* 2004.
41. Správa Národního parku České Švýcarsko. Krásná Lípa. *Ročenka 2004.* 2005.
42. Správa Národního parku České Švýcarsko. Krásná Lípa. *Ročenka 2006.* 2007.
43. Správa Národního parku České Švýcarsko. Krásná Lípa. *Ročenka 2007.* 2008.
44. Správa Národního parku České Švýcarsko. Krásná Lípa. *Ročenka 2008.* 2009.
45. Správa Národního parku České Švýcarsko. Krásná Lípa. *Ročenka 2009.* 2010.
46. Spreng, Daniel, Wils, Annabete, *Indicators of Sustainability: Indicators in Various Scientific Disciplines*. Allience for Global Sustainability Report Zurich/Boston/Tokyo. 1996 (revidováno 2000).
47. *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR*, 2010.
48. Ščasný, M., Kopecký, O., Cudlínová, E., *Alternativy k ukazateli HDP – zhodnocení předpokladů a využití indikátoru trvale udržitelného ekonomického blahobytu (ISEW) pro Českou republiku*. V rámci projektu UNDP "K udržitelnému rozvoji v České republiky". Centrum University Karlovy pro otázky životního prostředí, Praha. 2000. Dostupné z: http://www.czp.cuni.cz/projekty/sdcz/moduly/4F/ISEW.pdf
49. SWAIN, David, HOLLAR, Danielle Dr., *Measuring Progress: Community Indicators and the Quality of Life*. Jacksonville Community Council Inc., 2001. [online][citováno 27.10.2010] Dostupný z: http://www.sdi.gov/lpBin22/lpext.dll/Folder5/Infobase/1?fn=main-j.htm&f=templates&2.0
50. Třebický V., Hřebík Š., *Manuál zpracování a využití sady indikátorů rozvoje pro malé obce*. 2007. Praha. ISBN 978 – 80 –239 –8594 –8

51. Třebický, V., Pomališová, M., *Analýza existujících sad indikátorů udržitelného rozvoje na místní úrovni.* Týmová iniciativa pro místní rozvoj, TIMUR.

52. Zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

53. Zákon č. 161/1999, kterým se vyhlašuje Národní park České Švýcarsko

11 Internetové zdroje

1. Audit Commission UK – Area Profiles. [online][citováno 27.11.2010]. Dostupné z: http://www.areaprofiles.audit-commission.gov.uk

2. BARTOŠ, František, *Ronald Inglehart – Postmateriální hodnoty a eroze institucionální autority*. SocioWeb. [online][citováno 26.10.2010]. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=205&lst=107

3. Carrying capacity network, *What is carrying capacity?* [online][citováno 26.9.2010]. Dostupné z: www.carryingcapacity.org

4. CENIA, Česká agentura životního prostředí. [online][citováno 20.11.2010]. Dostupné z: www.cenia.cz

5. ČSÚ, Český statistický úřad. [online][citováno 20.11.2010]. Dostupné z: www.czso.cz

6. Diskusní portál k místní Agendě 21 a místní Akci 21, [online][citováno 2.11.2010]. Dostupné z: www.agenda21.cz

7. The Encyclopedia of Earth. [online][citováno 10.11.2010]. Dostupné z: http://www.eoearth.org

8. Ekologie a environmentalistika. [online][citováno 27.10.2010]. Dostupné z: http://ekologie.uhk.cz

9. European Commission, Environment Directorate - General. [online][citováno 26.10.2010]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/environment

10. European Urban Knowledge Network. [online][citováno 14.11.2010]. Dostupné z: http://www.eukn.org

11. EUROSTAT. [online][citováno 26.10.2010]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu

12. Goodwin, Neva R., Capital. The Encyclopedia of Earth, 2006. [online][citováno 2.11.2010]. Dostupný z: http://www.eoearth.org/article/Capital#gen4

13. Hála, Václav, *Trvale udržitelný rozvoj – definice a praxe. 2007* [online][citováno 20.9.2010]. Dostupné z: http://pardubicko.zeleni.cz/5188/clanek/trvale-udrzitelny-rozvoj-definice-a-praxe/

14. Idos, Jízdní řády. [online][citováno 9.11.2010].Dostupný z: http://jizdnirady.idnes.cz

15. Kameníčková, V., Pirohanič, O., Porovnání příjmů obcí podle velikostních skupin. Deník veřejné správy. 2009. [online][citováno 11.12.2010]. Dostupné z: http://denik.obce.cz/go/clanek.asp?id=6370456

16. MOS - Městská a obecní statistika, Český statistický úřad. [online]. Dostupný z: http://www.czso.cz/lexikon/mos_vdb.nsf/okresy/CZ0421/

17. Ministerstvo životního prostředí České republiky, *Udržitelný rozvoj*. [online][citováno 20.9.2010]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj

18. Petržílek, Petr, *Pojem „udržitelný rozvoj*. [online]. [citováno 30.9.2010]. Dostupné z: http://www.petrzilek.eu/udrzitelny-rozvoj/

19. Stránky Lužických hor. [online][citováno 26.11.2010]. Dostupné z: www.luzicke-hory.cz

20. Stránky obce Hřensko. [online][citováno 29.11.2010]. Dostupné z: www.hrensko.cz

21. Stránky obce Chřibská. [online][citováno 29.11.2010]. Dostupné z: http://www.chribska.cz

22. Stránky obce Janov. [online][citováno 29.11.2010]. Dostupné z: www.janovuhrenska.cz

23. Stránky obce Jetřichovice. [online][citováno 29.11.2010]. Dostupné z: www.obec-jetrichovice.cz

24. Stránky obce Růžová. [online][citováno 30.11.2010]. Dostupné z: www.obec.ruzova.cz

25. Stránky obce Srbská Kamenice. [online][citováno 28.11.2010]. Dostupné z: http://www.srbska-kamenice.cz/

26. Stránky obce Staré Křečany. [online][citováno 28.11.2010]. Dostupné z: www.krecany.cz

27. Sustainability Tools and Targets for the Urban Thematic Strategy. [online][citováno 17.11.2010]. Dostupné z: http://status-tool.iclei.org

28. The Cities Environment Reports on the Internet [online][citováno 20.11.2010]. Dostupné z: http://ceroi.net

29. TIMUR, Týmová iniciativa pro místní rozvoj. [online][citováno 15.11.2010]. Dostupné z:www.timur.cz

54. UNITED NATIONS, *Agenda 21*. 1992. [online][citováno 13.10.2010]. Dostupné z: http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/index.shtml

30. WHO, Pan American Health Organization, Regional Office of the World Health Organization. [online][citováno 21.10.2010]. Dostupné z: http://www.fep.paho.org

31. Urban Audit. [online][citováno 20.11.2010]. Dostupné z: www.urbanaudit.org

12 Přílohy

Příloha 1 Definice udržitelného rozvoje

Tabulka 40 Definice udržitelného rozvoje[224]

ZACHOVÁNÍ	25 let	ROZVOJ
	nyní a v budoucnu	
Příroda		**Lidé**
půda	**navždy**	přežití dětí
		očekávaná délka života
biodiverzita		vzdělání
		spravedlnost
ekosystémy	**převážně**	rovnost příležitostí
Systémy podpory života		**Ekonomika**
ekosystémové služby	**ale**	blahobyt
zdroje		produkce
životní prostředí	**a**	spotřeba
Společenství		**Společnost**
kultury	**nebo**	instituce
skupiny		sociální kapitál
místa	**pouze**	státy a regiony

Příloha 2 Agenda 21

Sekce Agendy 21

- Sekce 1: Sociální a ekonomické aspekty UR

  - Mezinárodní spolupráce pro dosažení udržitelného rozvoje v rozvojových zemích a národní politiky

[224] Převzato z Kates et al., 2005

- Chudoba
- Spotřební návyky (výrobní procesy)
- Demografická dynamika
- Lidské zdraví a lékařská péče
- Bydlení
- Integrace aspektů životního prostředí a rozvoje do rozhodovacích procesů

- Sekce 2: Management a zachování přírodních zdrojů
  - Atmosféra
  - Management půdního fondu (přírodních zdrojů)
  - Ubývání lesů
  - Rozšiřování pouští
  - Rozvoj horských oblastí
  - Zemědělství a rozvoj venkova
  - Zachování biodiverzity
  - Biotechnologie
  - Oceány, moře a zdroje, které poskytují
  - Zdroje pitné vody
  - Toxické chemikálie
  - Nebezpečné odpady
  - Tuhé odpady a odpadní vody
  - Radioaktivní odpady
- Sekce 3: Organizace důležité z hlediska udržitelného rozvoj
  - Organizace žen, mládeže, původního obyvatelstva, nevládních organizace, místní správy, pracovní organizace a odbory, průmyslové a obchodní organizace, zemědělské organizace
- Sekce 4: Prostředky pro realizaci UR
  - Finanční zdroje a mechanismy

- Technologie vhodné z hlediska životního prostředí
- Věda
- Vzdělání, výchova a informovanost veřejnosti
- Národní mechanismy a mezinárodní spolupráce pro zvýšení potenciálu rozvojových zemí
- Mezinárodní institucionální uspořádání
- Mezinárodní právní nástroje
- Informace

Příloha 3 Principy udržitelného rozvoje:

Osm principů definovaných Světovou komisí ve zprávě *Naše společná budoucnost* lze shrnout jako:[225]:

1. **Oživení hospodářského růstu**

Mluví se zejména o hospodářském růstu rozvojových zemí. Chudoba je v těchto státech považována za hlavní příčinu degradace životního prostředí. Ta doléhá na místní obyvatele to více. Navíc může mít i globální následky (např. kácení deštných pralesů).

Hospodářský rozvoj by měl zároveň zajistit všem obyvatelům těchto zemí uspokojení jejich základních potřeb. Rozvinuté země by se pak měly zaměřit na pomoc zemím rozvojovým a kvalitu svého vlastního růstu.

2. **Změna kvality růstu**

Vedle snahy o růst ekonomický, je třeba zahrnout do našich cílů také sociální témata, bezpečnost a samozřejmě kvalitu životního prostředí. Tomu je potřeba přizpůsobit i indikátory růstu tak, aby se v něm odrážely skutečnosti typu rizika ze znečištění životního prostředí, sociální a zdravotnická vybavenost, zachování kulturního dědictví atd.

3. **Zajištění udržitelné úrovně populace**

Udržitelnou úrovní populace je myšlena taková úroveň, na které je možné uspokojit základní potřeby všech obyvatel aniž by byli překročeny hranice ekosystémové kapacity. Lze říci, že současný populační růst směřuje, nebo již překročil, tyto hranice a jeví se tedy neudržitelným.

[225] Jeníček, 2006

Další stránkou problému je nerovnoměrnost tohoto růstu. Zatímco v rozvinutých zemích populace stagnuje nebo jen mírně roste (v některých z nich dokonce klesá), mnoho rozvojových zemí bojuje s průdkým nárůstem počtu obyvatel a přelidněním v některých oblastech. Za důvody nižšího populačního růstu rozvinutých zemí je považována vyšší úroveň vzdělání a příjmů, lepší postavení žen ve společnosti či osvěta plánovaného rodičovství.

Mnohé země se pak díky vysokému nárůstu obyvatel ve spojení s chudobou mohou potýkat s nedostatkem zdrojů a v přelidněných oblastech se zvýšeným znečištěním životního prostředí. To má samozřejmě následky i na zdraví obyvatel.

Tento princip UR tedy apeluje na vybudování takové populační politiky, která by byla v souladu „s ostatními programy hospodářského a sociálního rozvoje, s výchovou, zdravotní péčí a ekonomickou základnou“[226].

4. Uspokojení základních lidských potřeb

Prvním krokem k naplnění tohoto principu je definování základních potřeb. Obecně jsou za základní považováno zajištění obživy a pitné vody, ošacení, obydlí, energie, hygieny a zdraví, případně pracovních příležitostí. Je zřejmé, že uspokojení těchto základních potřeb je žádoucí hlavně v rozvojových zemích, což je také jedním z aspektů myšlenky intra-generační spravedlnosti. Hranice, co ještě je a co již není základní potřebou je předmětem mnohých diskuzí.

5. Ochrana a obohacování základny přírodních zdrojů

Je především potřeba zvýšit efektivnost využívání obnovitelných i neobnovitelných zdrojů. Dále je třeba zvyšovat podíl užívání obnovitelných zdrojů. Ty mají být využívány pouze do takové míry, aby byla umožněna jejich obnova. Například těžba dřeva by tedy neměla převýšit míru obnovy lesa. Zefektivnění využívání přírodních zdrojů by zároveň mělo přinést snížení množství odpadních látek z jejich těžby, zpracování a využití.

6. Nová orientace techniky a odstraňování rizika

Zajištění předcházejících principů se neobejde bez nových technologií. Důležitost orientace na tzv. zelené technologie je tedy nesporná. Namísto koncových, tzv. end - of – pipe řešení, jsou upřednostňovány technologie, které vzniku znečištění předcházejí.

[226] Remtová, 1996

Tento princip zároveň zahrnuje požadavek na poskytování ekologicky šetrných a efektivních technologií rozvojovým státům, které na jejich vývoj nemají finanční prostředky a dopady starých technologií trpí často mnohem znatelněji než země vyspělé.

7. Integrace ekonomických a ekologických aspektů při rozhodování

O těchto aspektech je velmi často rozhodováno samostatně, bez zohlednění důležitých vazeb a hodnocení ekologických dopadů rozhodnutí bývá považováno za nežádoucí pro ekonomickou stránku věci. Integrace ekologických aspektů do hodnocení efektivnosti rozhodnutí má však i své ekonomické opodstatnění.

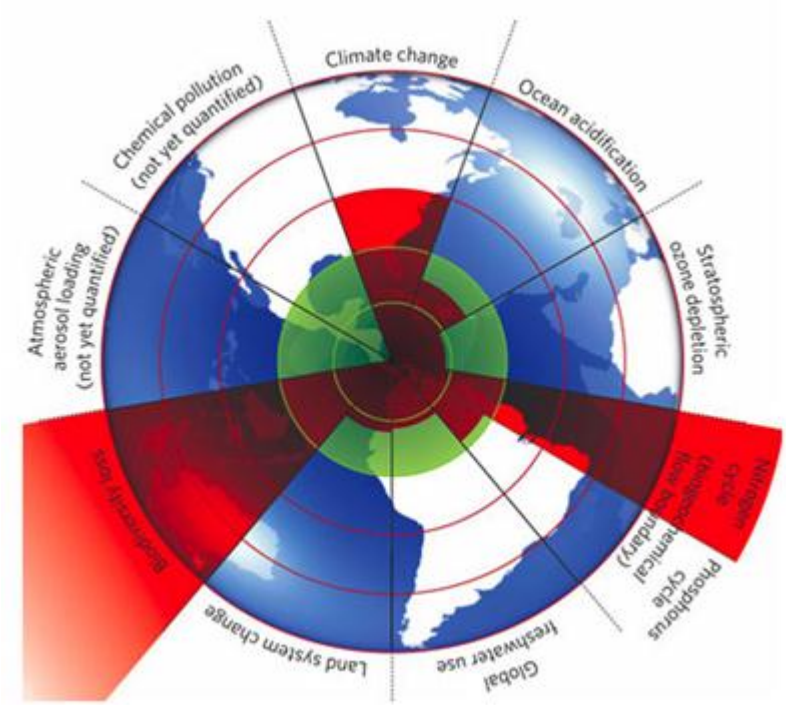
Udržitelný rozvoj předpokládá rozhodování na základě vyhodnocení všech možných přímých i nepřímých dopadů nejen v krátkém, ale také v dlouhém časovém období. Důležitým aspektem je zapojení veřejnosti a upřednostnění rozhodování na místní úrovni.

8. Reforma mezinárodních ekonomických vztahů a posilování mezinárodní spolupráce

Dnešní podoba mezinárodního obchodu jen dále prohlubuje závislost některých států na vývozu několika málo komodit, nepřispívá k řešení chudoby ani nezohledňuje dopady na životní prostředí. Reforma mezinárodního obchodu by měla zahrnovat spravedlnost a předcházení poškozování ekosystémů. Investice i rozvojová pomoc by měly být posuzovány z hlediska ekonomické i ekologické efektivnosti.

Příloha 4 Planetární meze

Obrázek 4 Planetární meze a míra jejich překročení[227]

Příloha 5 Indikátory udržitelného rozvoje

Kritéria použitelnosti indikátorů udržitelného rozvoje

Kritéria použitelnosti indikátorů udržitelného rozvoje podle Moldan, 1996:

1. Významnost - v dané souvislosti, např. složce životního prostředí, sledovaném jevu či obecném kontextu udržitelného rozvoje a pro uživatele indikátoru

2. Reprezentativnost – musí být zřejmé, jaká data indikátor reprezentuje a jakým způsobem byla změřena

3. Jedinečnost – informace obsažená v indikátoru by se neměla opakovat, nesmí docházet k duplicitě

4. Měřitelnost a možnost získání dat – měly by být zvažovány již při tvorbě indikátoru

5. Užitek převyšující náklady – náklady na sběr dat a výpočet indikátoru by neměly převyšovat užitek z využití indikátoru

6. Minimální negativní účinky na životní prostředí – především během sběru dat, může se tak paradoxně dít při měření stavu životního prostředí

[227] Převzato z Rockström et al., 2009

7. Správnost - minimální zatížení chybami při měřeních i výpočtech, vědecká správnost daná metodikou sběru dat, jejich agregace a pravidly vyhodnocování a interpretace indikátoru

8. Spolehlivost – několik nezávislých měření, následné prověřování dat a použití různých metod pro kontrolu výsledků

9. Srovnatelnost – jejímu dosažení napomáhá standardizace indikátorů

10. Transparentnost

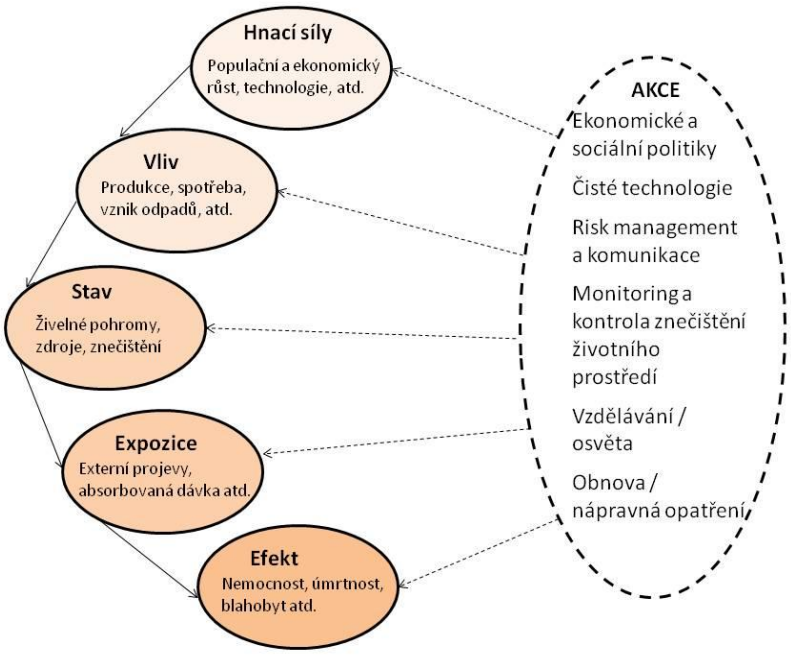
11. Pochopitelnost – srozumitelnost indikátorů zejména pro jejich cílové skupiny, např. osoby na různém stupni rozhodovacích procesů

12. Výpovědní schopnost – zasazení indikátorů do širšího kontextu, možnosti jejich interpretace

13. Správné načasování – často „co nejdříve a co nejrychleji“

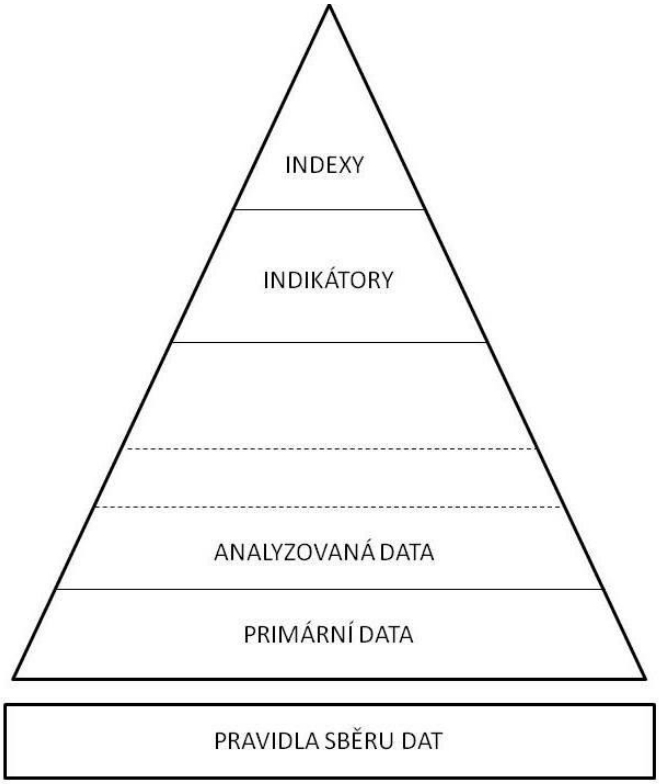
14. Využitelnost – zájem o informace je základem jejich získávání, využití dat může ale nastat až v delším časovém horizontu.

15. Obrázek 5 Jedna z možných modifikací rámce vliv-stav-odezva[228]

[228] WHO, upraveno

Obrázek 6 Informační pyramida[229]

[229] Spreng, Wils, 1996, upraveno

Příloha 7 Metoda zjišťování dat pro výpočet míry třídění odpadů

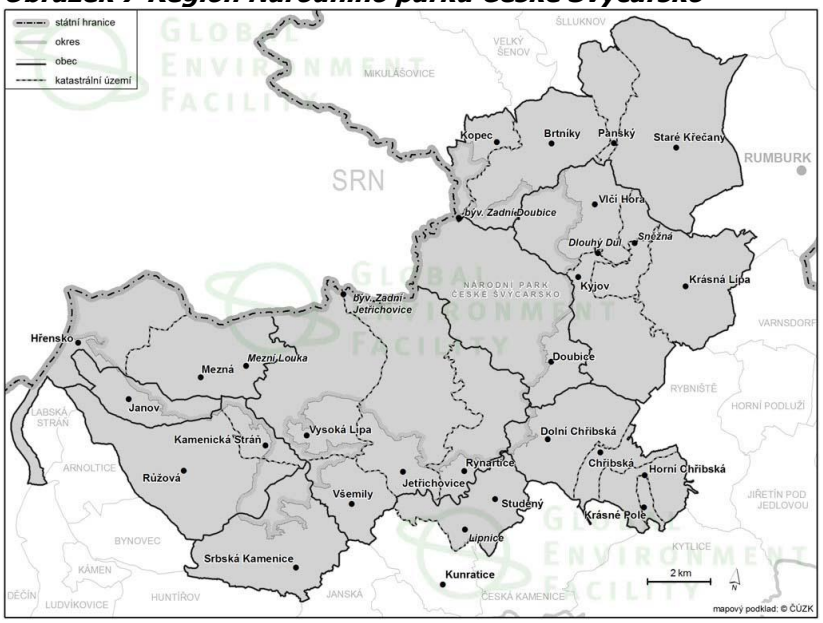
Informační systém odpadového hospodářství umožňuje získání agregovaných dat, tzn. produkci odpadů podle jejich kódů či kategorií od úrovně obcí s rozšířenou působností výše. Pro získaní dat za jednotlivé obce I. a II. stupně bylo nutné získat souhlas Ministerstva životního prostředí. Data jsou ve všech případech k dispozici pouze od roku 2002 a dále pouze v letech, kdy byla sledovaným subjektem plněna ohlašovací povinnost v oblasti odpadů.

Do vytříděných složek odpadu byly zahrnuty odpady s následujícími kódy: 200101,200102,200108,200110,200111,200113,200114,200115,200119,200121,200126,200127,200133,200134,200135,200136,200139,200140,200201,150101,150102,150104,150106,150107. Položka celkového komunálního odpadu zahrnuje odpady kategorie 20 KOMUNÁLNÍ ODPADY (ODPADY Z DOMÁCNOSTÍ A PODOBNÉ ŽIVNOSTENSKÉ, PRŮMYSLOVÉ ODPADY A ODPADY Z ÚŘADŮ) , VČETNĚ SLOŽEK Z ODDĚLENÉHO SBĚRU a kategorie 15 ODPADNÍ OBALY; ABSORPČNÍ ČINIDLA, ČISTICÍ TKANINY, FILTRAČNÍ MATERIÁLY A OCHRANNÉ ODĚVY JINAK NEURČENÉ.

Veřejně přístupná verze systému ISOH je dostupná z: http://isoh.cenia.cz/groupisoh/.

Příloha 8 Region Národního parku České Švýcarsko

Obrázek 7 Region Národního parku České Švýcarsko[230]

[230] Paroha, Tichá, Mráz, 2004

Tabulka 41 Druhy pozemků v NP České Švýcarsko[231]

DRUH POZEMKU	VÝMĚRA (ha)	PODÍL (%)	I. ZÓNA	II. ZÓNA	III. ZÓNA
zemědělské	82,38	1,04	3,79	23,11	55,48
vodní plochy a toky	26,45	0,33	16,46	9,86	0,13
zastavěné plochy a nádvoří	3,71	0,05	0	0,74	2,97
ostatní plochy	199,26	2,51	94,37	93,73	11,16
nelesní pozemky celkem	311,8	3,93	114,62	127,44	69,74
lesní pozemky	7621,18	96,07	1538,09	6082,3	0,79
celková výměra NP	7932,98	100	1652,71	6209,74	70,53

Tabulka 42 Úkony Správy Národního parku České Švýcarsko v letech 2000 - 2009[232]

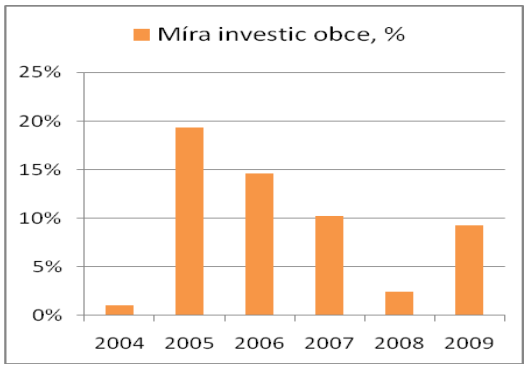
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
závazné stanovisko k povolení stavby	17	13	10	7	10	7	10	9	8	13
z toho kladné	15	11	9	7	10	7	8	9	8	13
vyjádření k umístění staveb v ochranném pásmu lesa	30	26	8	8	5	7	4	4	5	5
z toho kladné	22	18	6	5	4	7	4	4	4	5
povolení kácení dřevin mimo les	2	N/A	7	1	2	4	6	2	4	4
z toho kladné bez uložení náhradní výsadby	1	N/A	6	1	1	3	6	2	4	3
z toho kladné s náhradní výsadbou	0	N/A	1	0	1	1	0	0	0	1
souhlas s převodem pozemku (nesouhlas)	7 (1)	7	1	29	0	0	0	0	0	0
přestupková řízení a blokové pokuty	N/A	N/A	30+45	30+76	30+88	22+36	2+32	24+41	12+40	4+40
ostatní protiprávní jednání	0	0	0	6	2	2	1	0	0	2

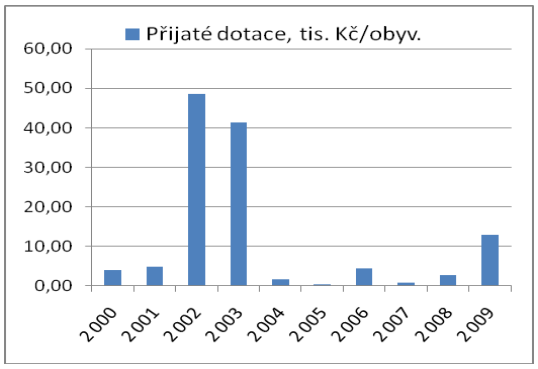
[231] Správa Národního parku České Švýcarsko, 2000 - 2009
[232] Správa Národního parku České Švýcarsko, 2000 - 2009

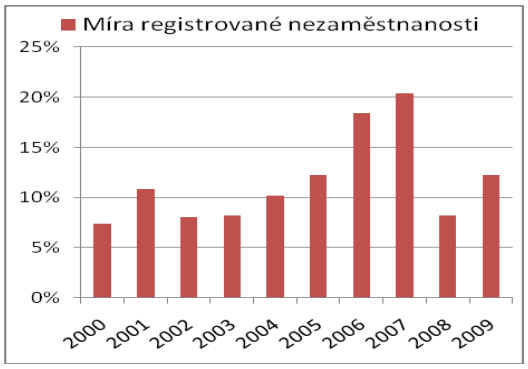
Příloha 9 Indikátorové sady jednotlivých obcí

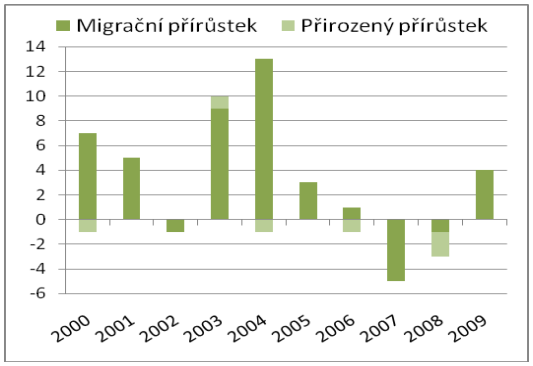
Příloha 9.1 Doubice

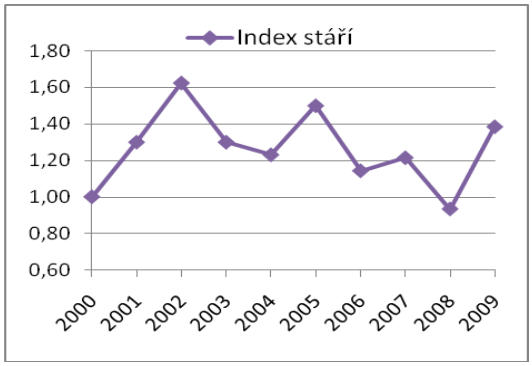

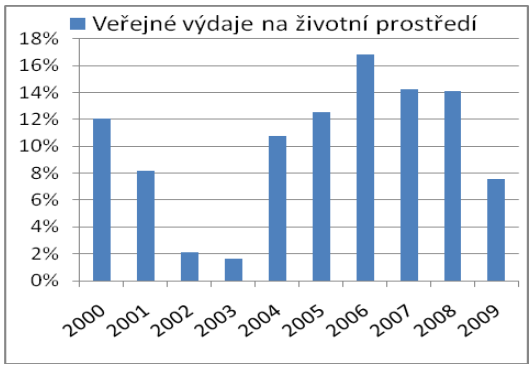

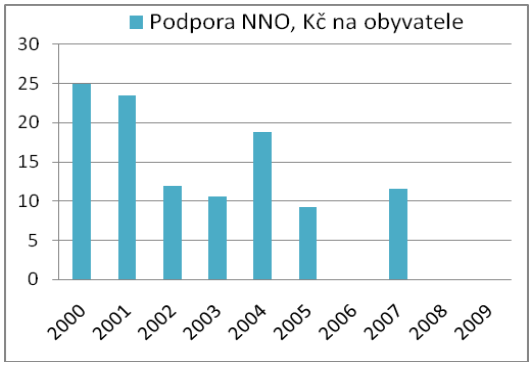

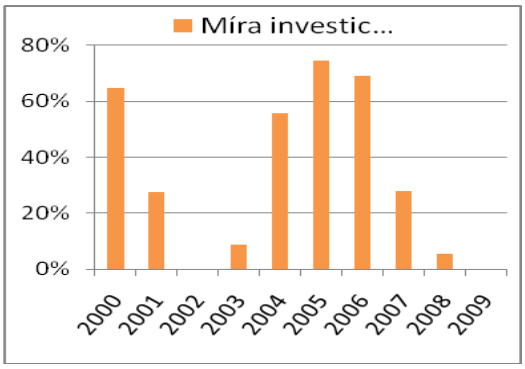

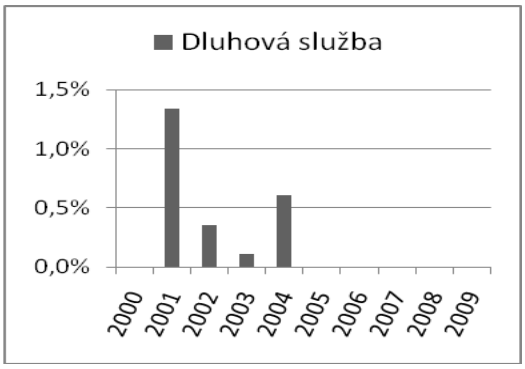

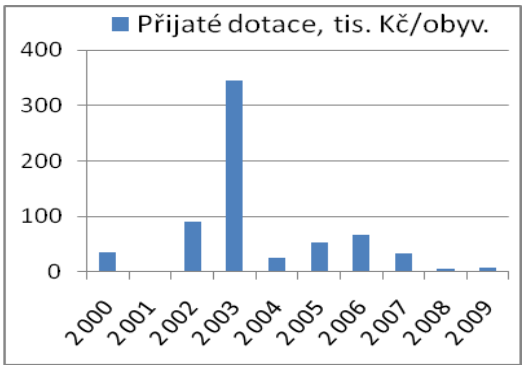

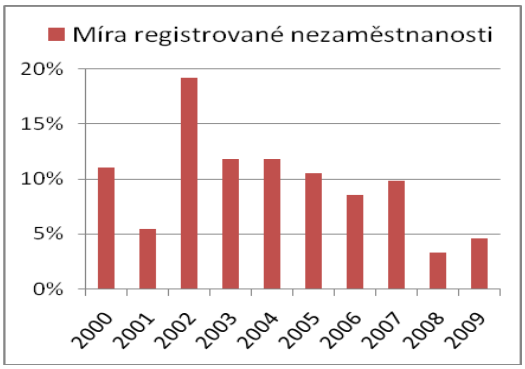

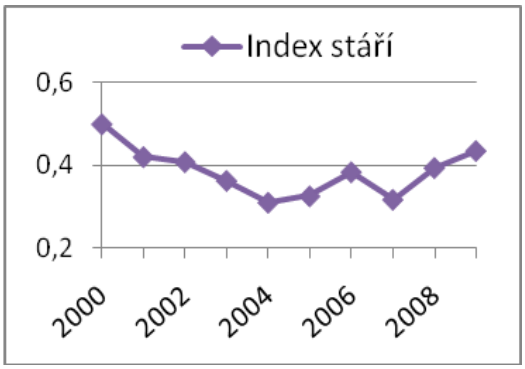
Příloha 9. 2 Hřensko

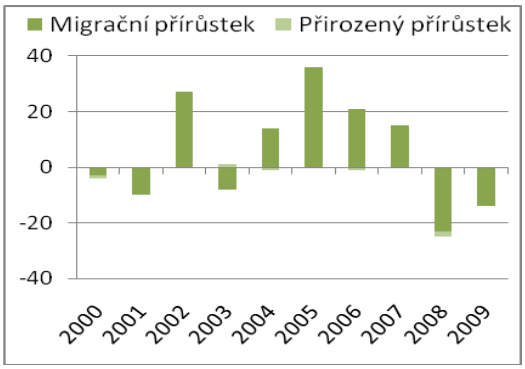

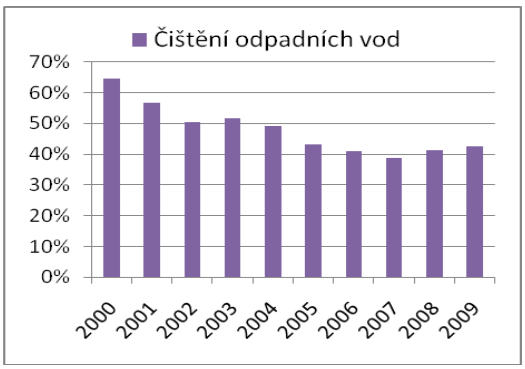

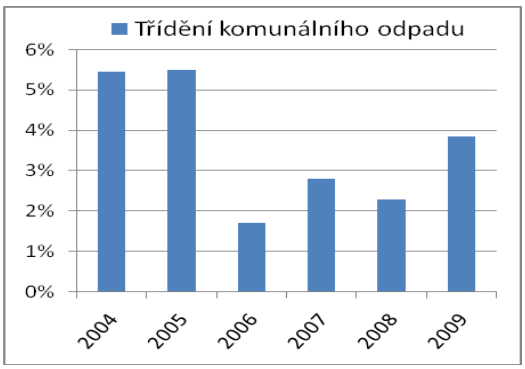

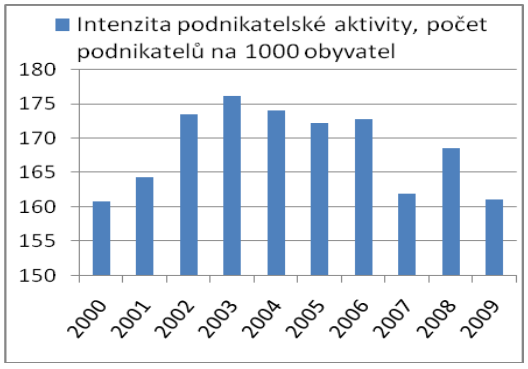

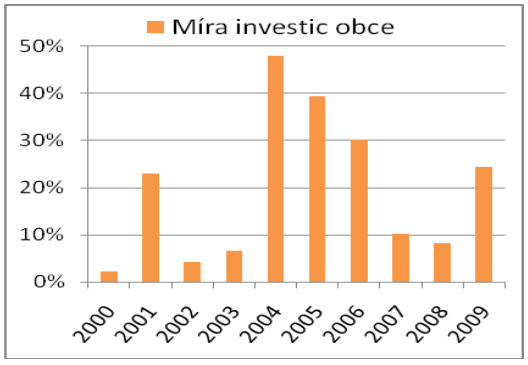

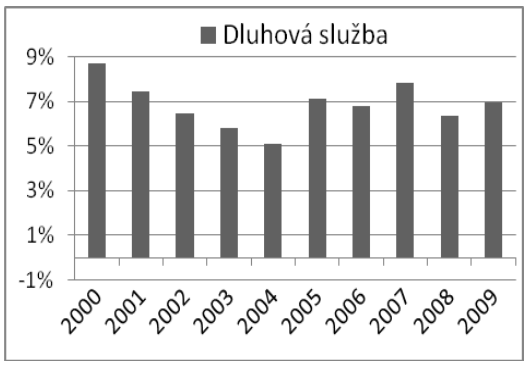

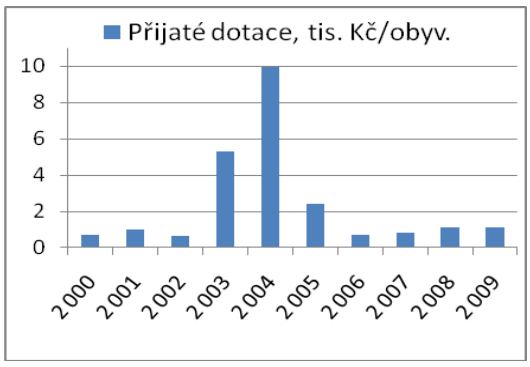

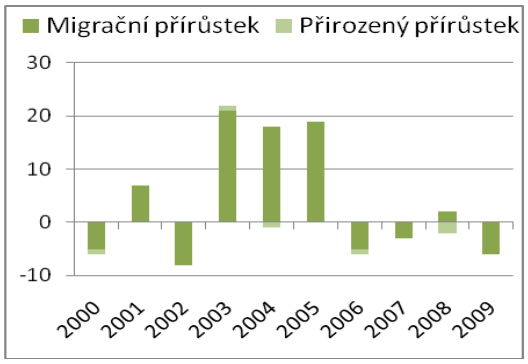
Příloha 9.3 Chřibská

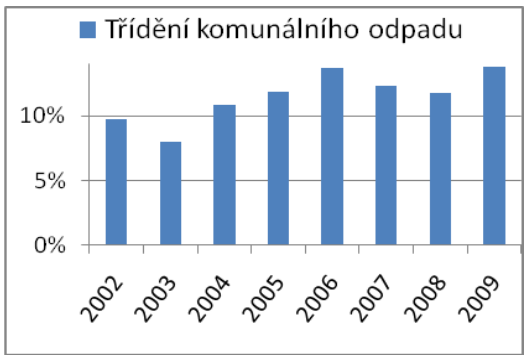

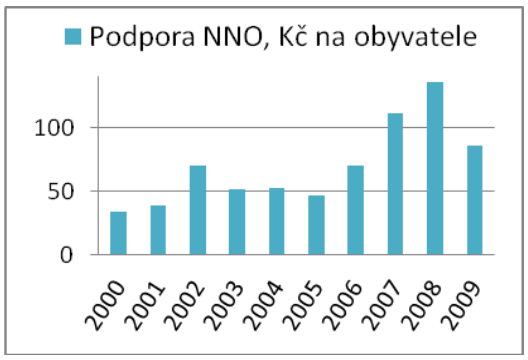

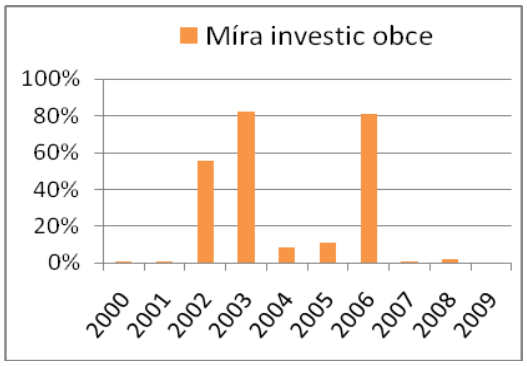

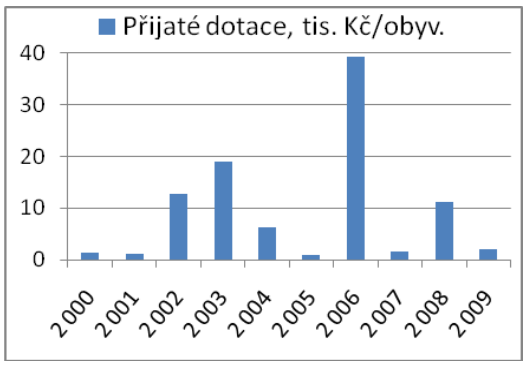

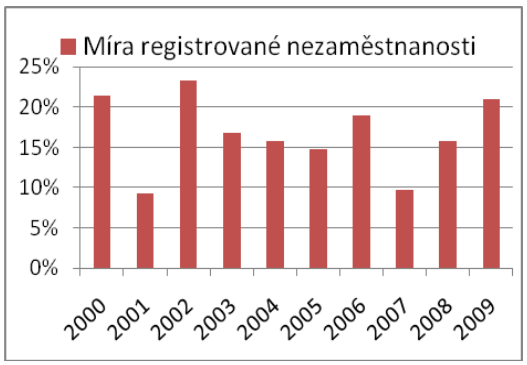

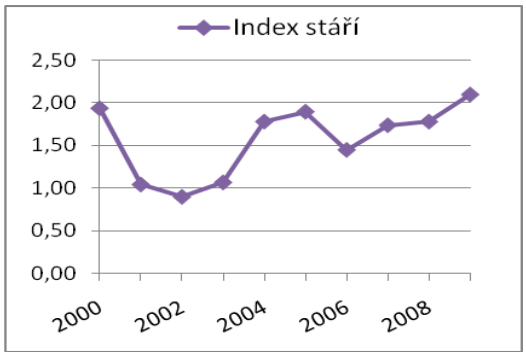
Příloha 9.4 Janov

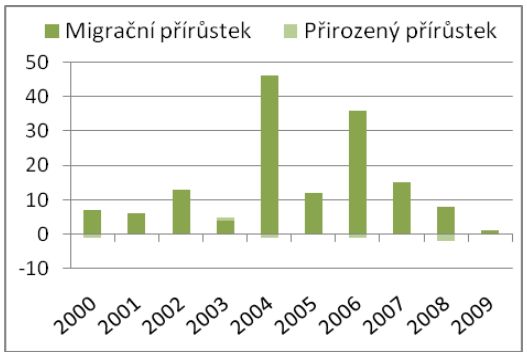

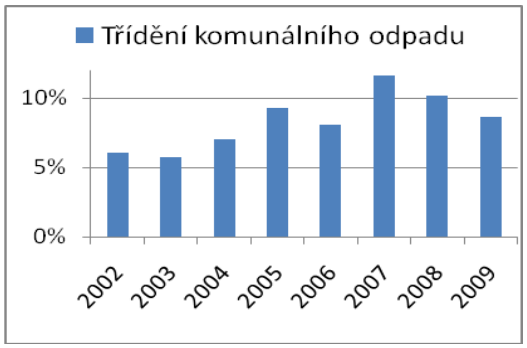

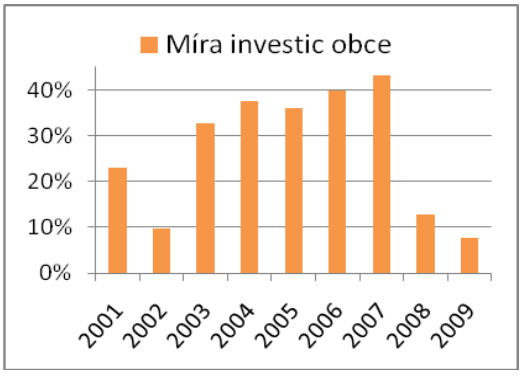

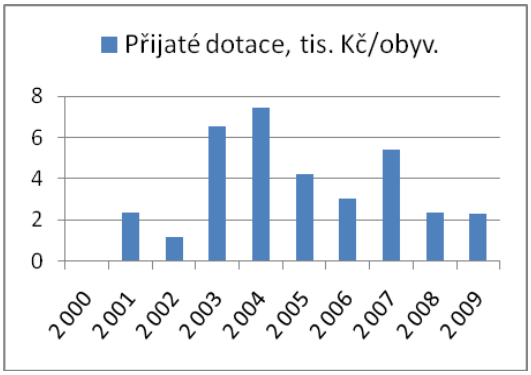

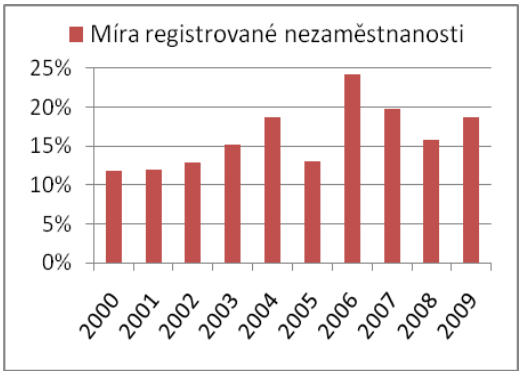

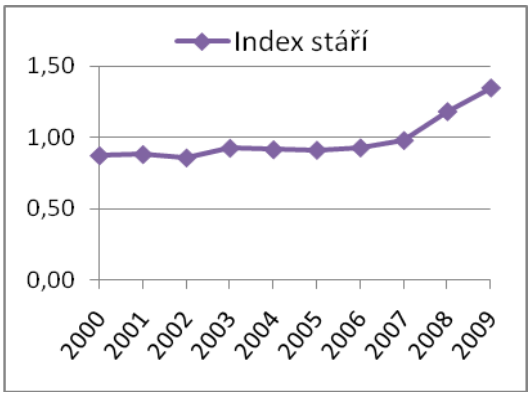
Příloha 9.5 Jetřichovice

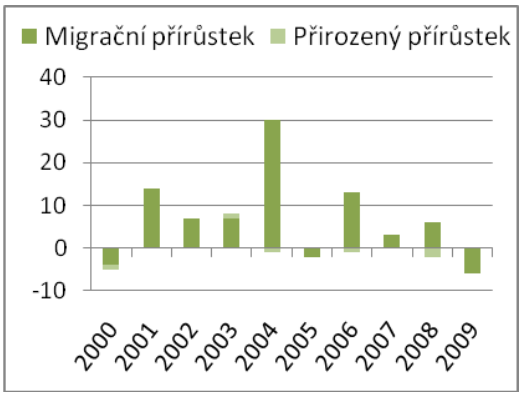

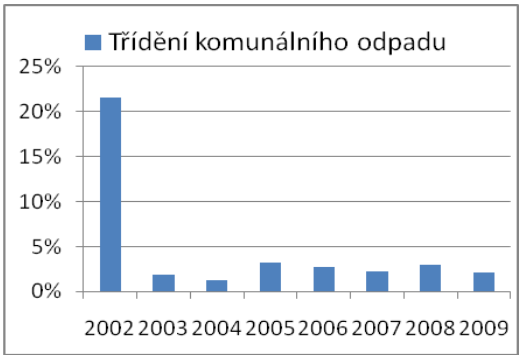

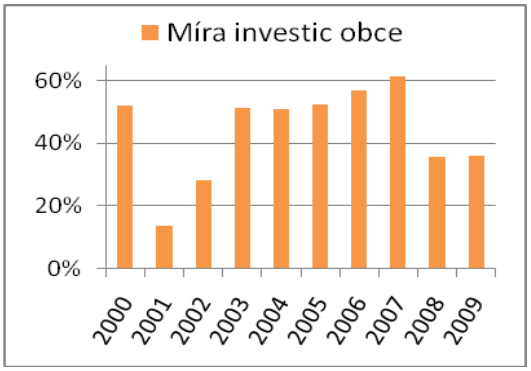

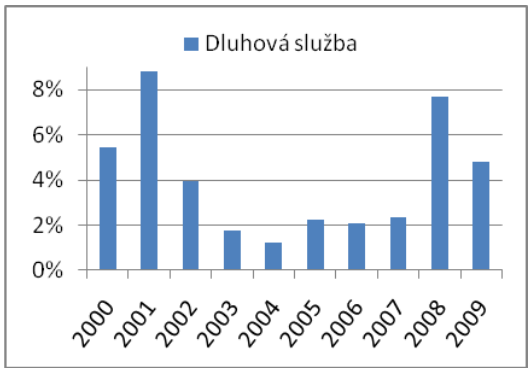

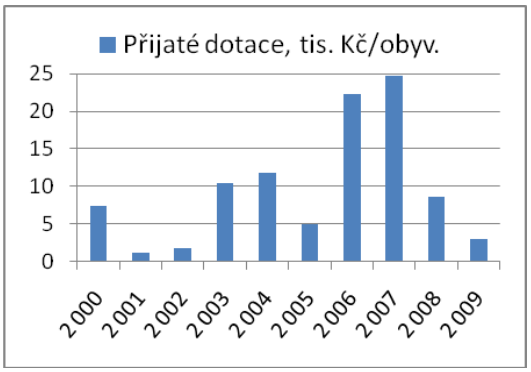

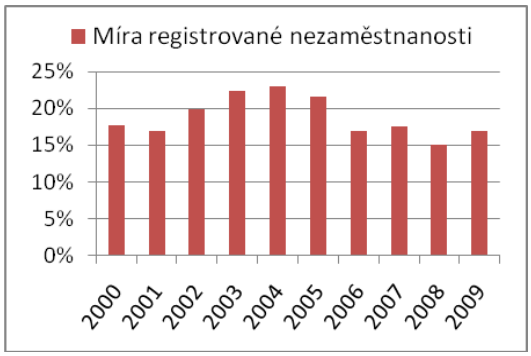
Příloha 9.6 Krásná Lípa

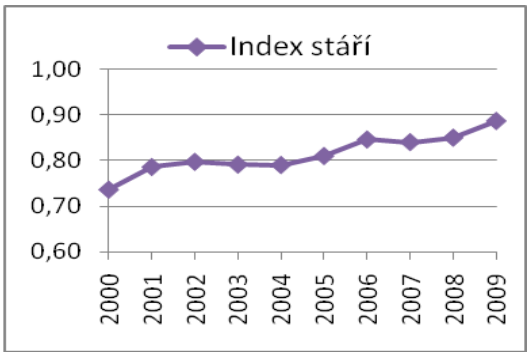

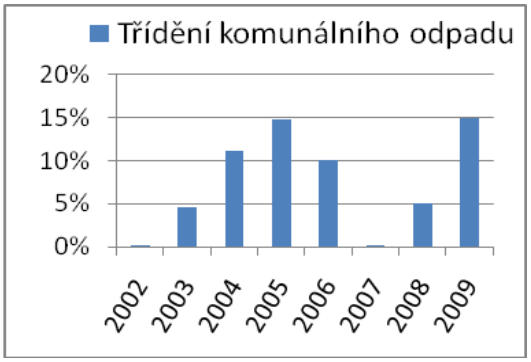

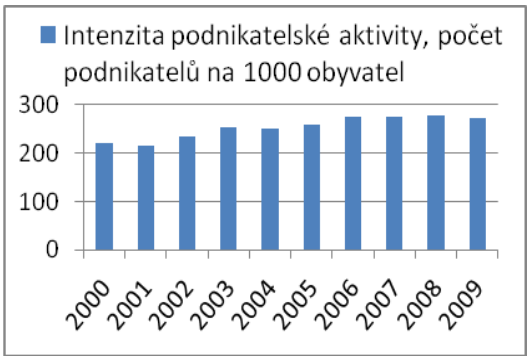

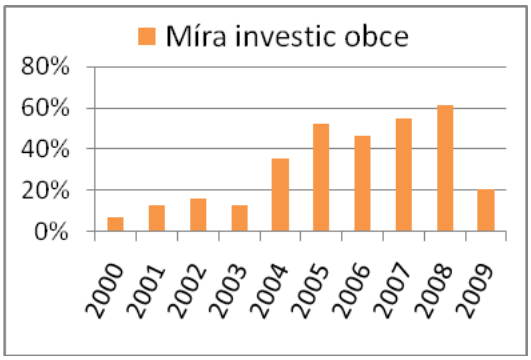

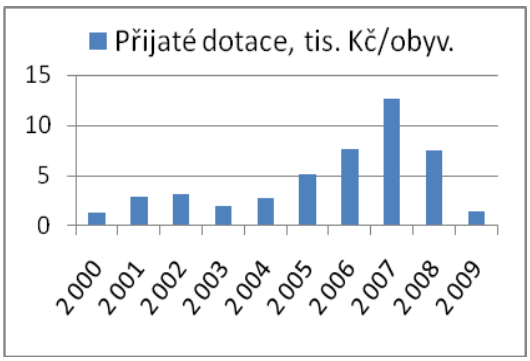

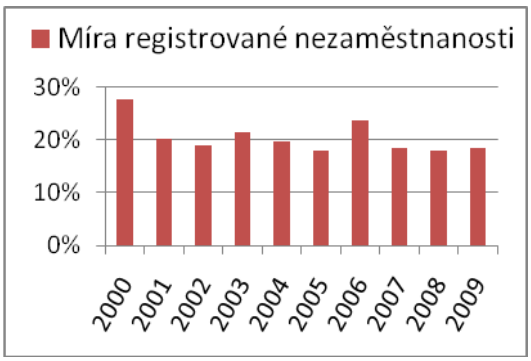

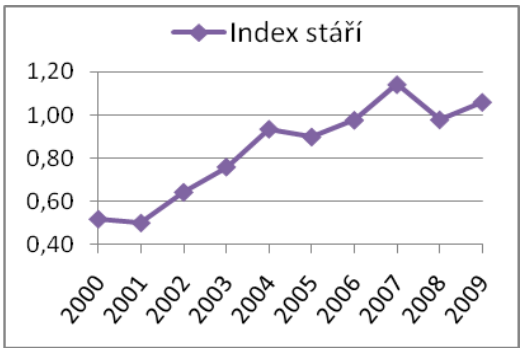
Příloha 9.7 Růžová

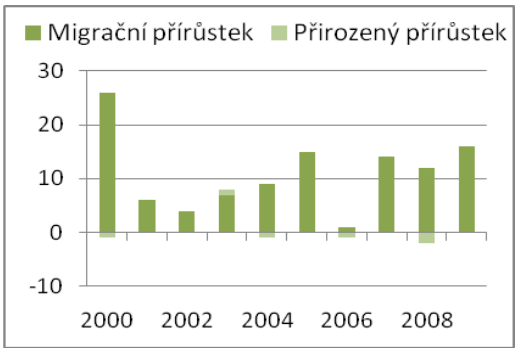

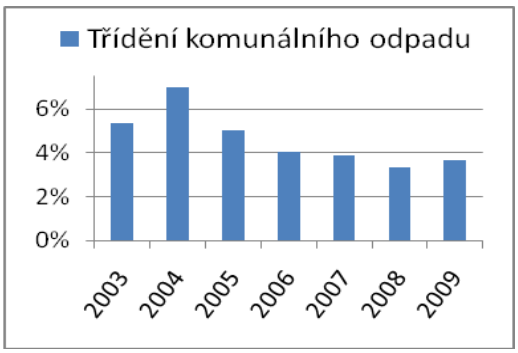

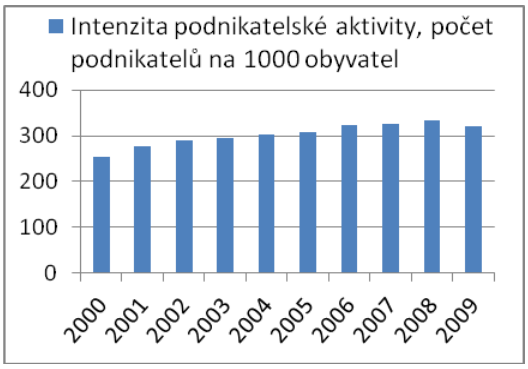

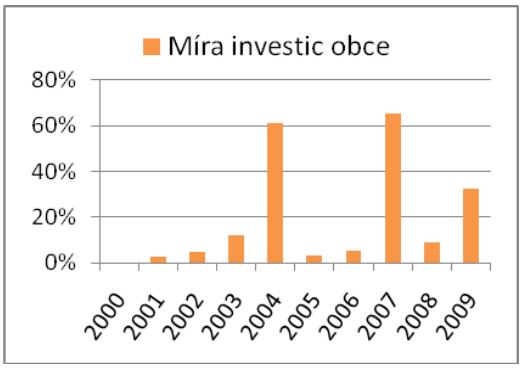

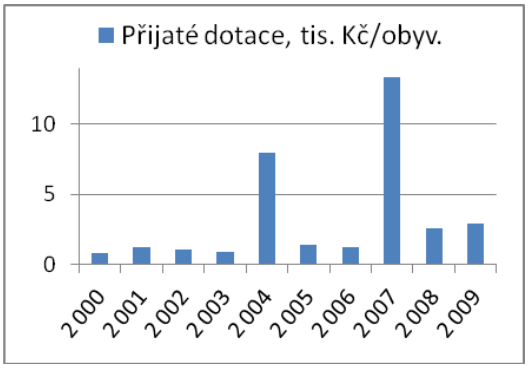

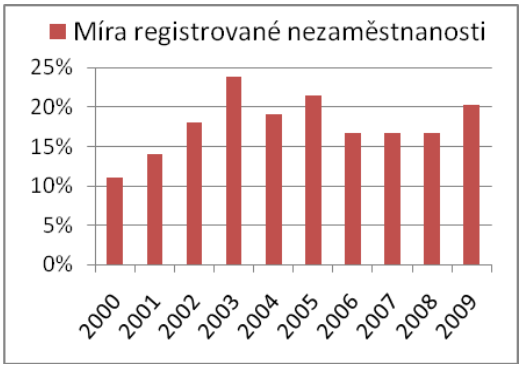

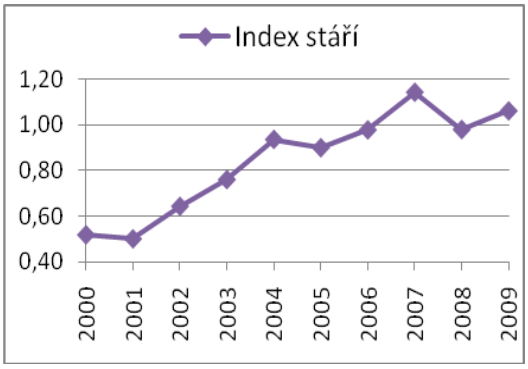
Příloha 9.8 Srbská Kamenice

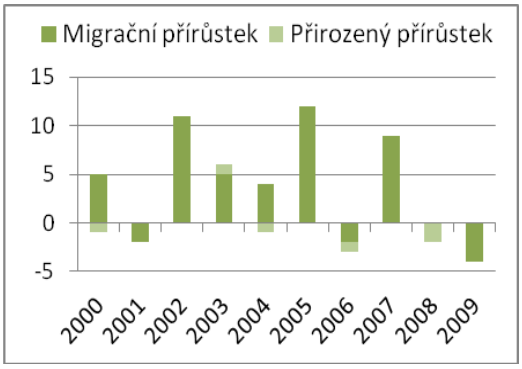

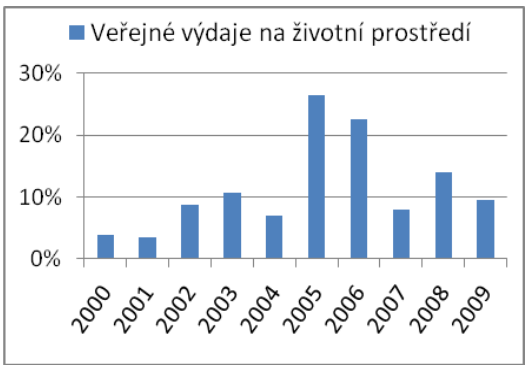

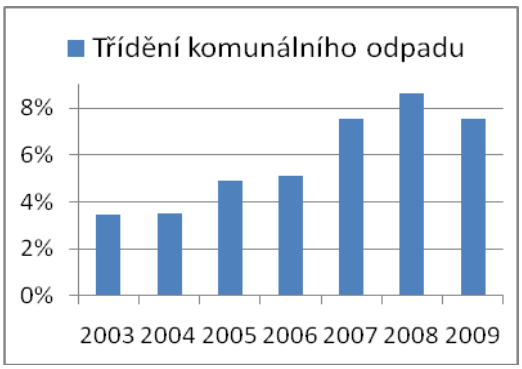

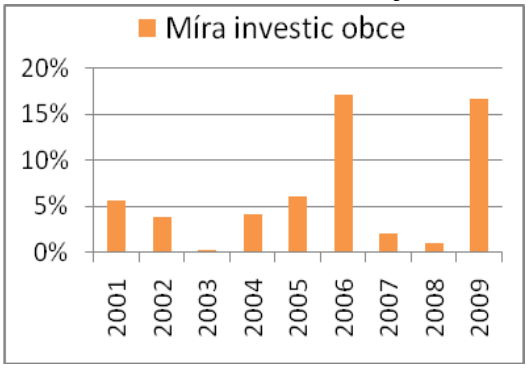

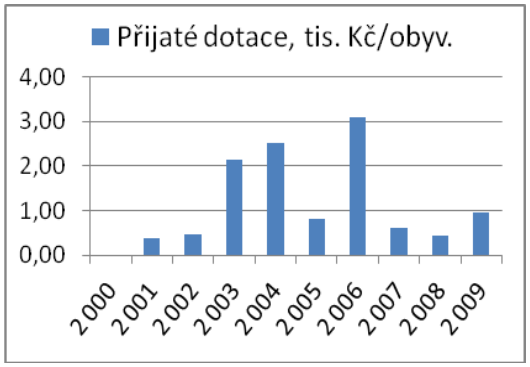

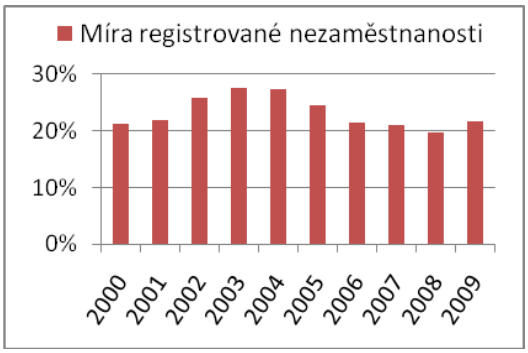

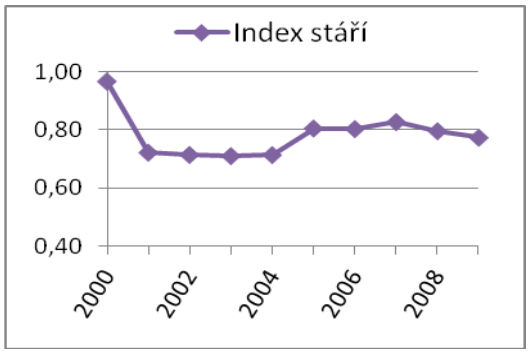

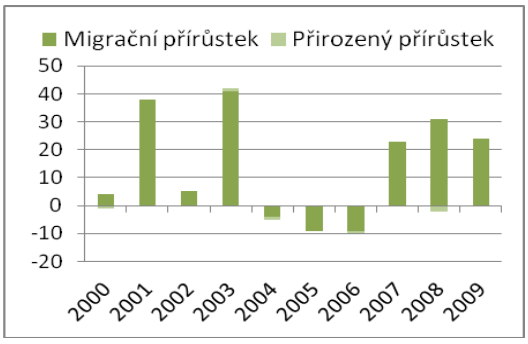
Příloha 9.9 Staré Křečany

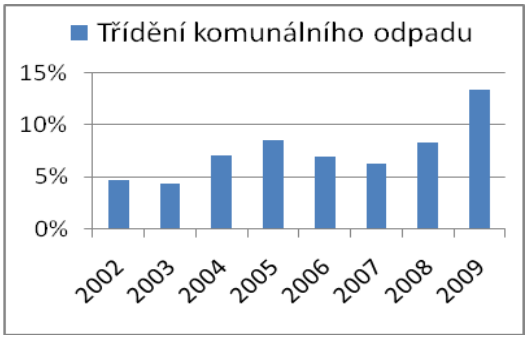

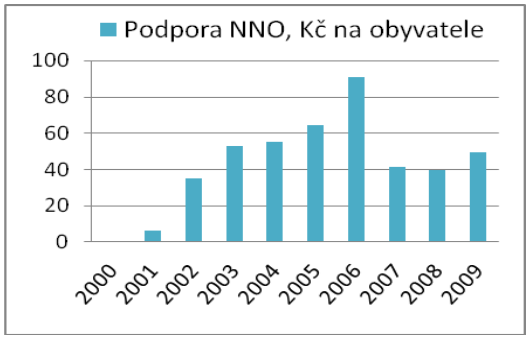

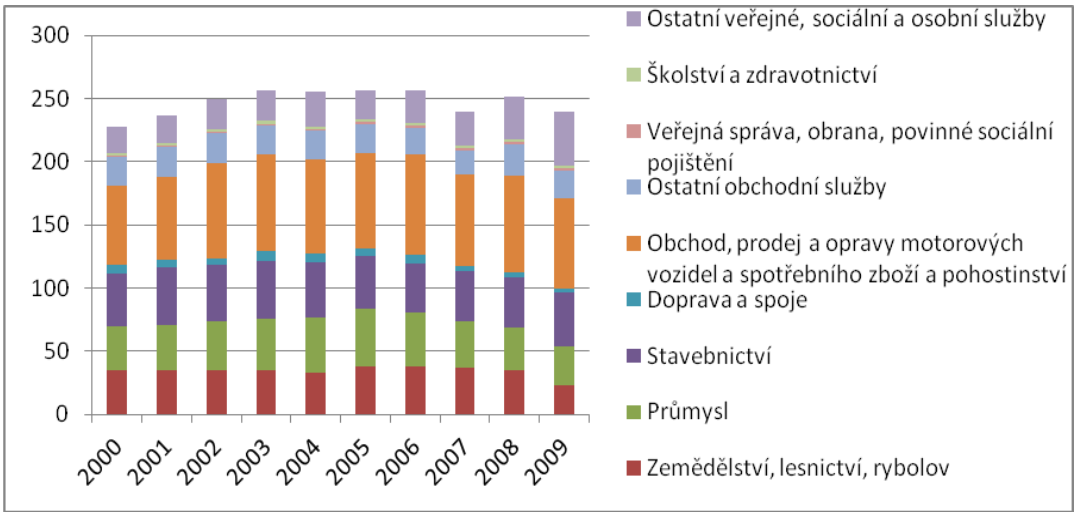

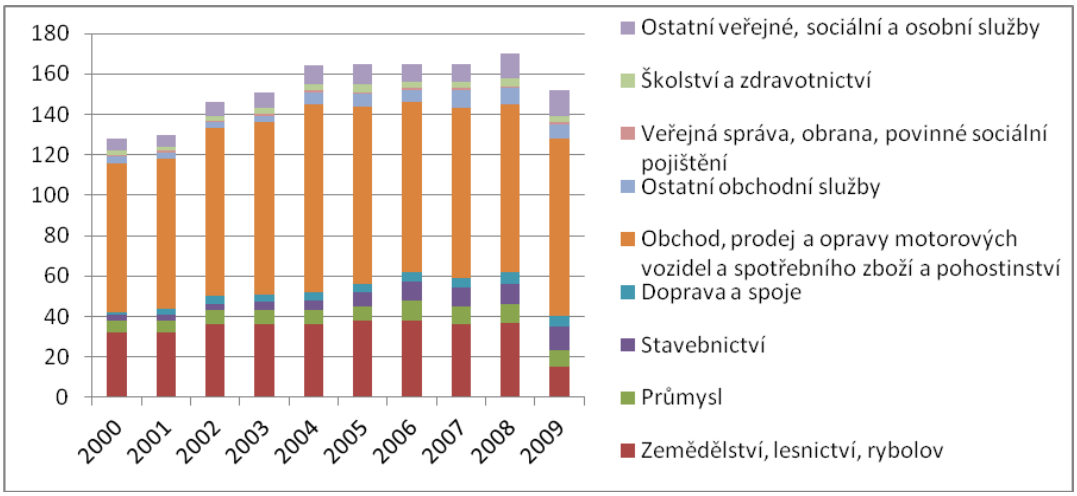

Příloha 10 Struktura podnikatelů podle hlavní činnosti ve vybraných obcích[233]

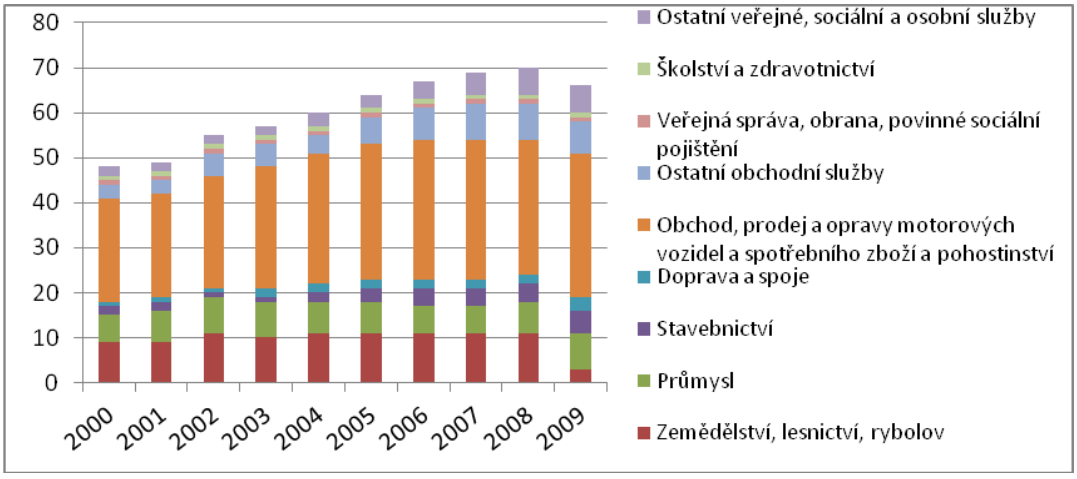
Graf 10 Struktura podnikatelů, obec Chřibská

Graf 11 Struktura podnikatelů, obec Jetřichovice

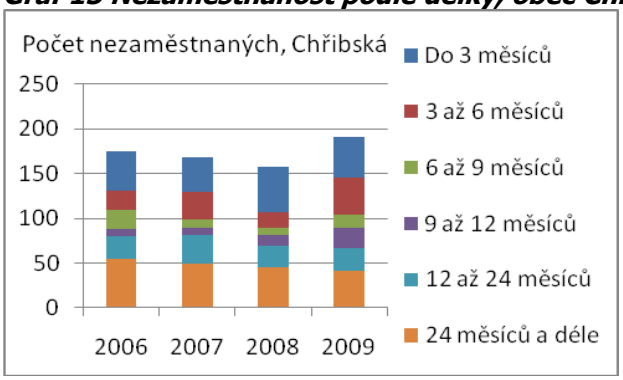
Graf 12 Struktura podnikatelů, obec Srbská Kamenice

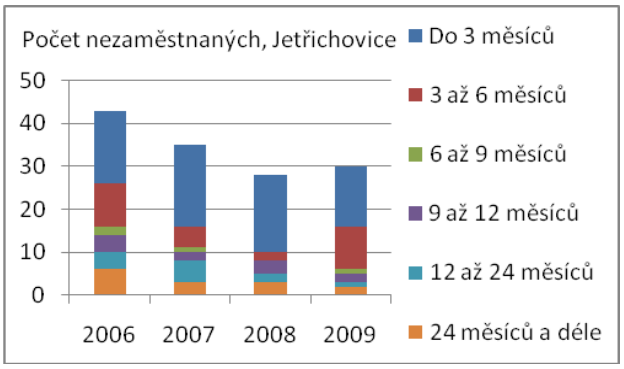
[233] ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 11 Struktura nezaměstnanosti podle délky ve vybraných obcích[234]

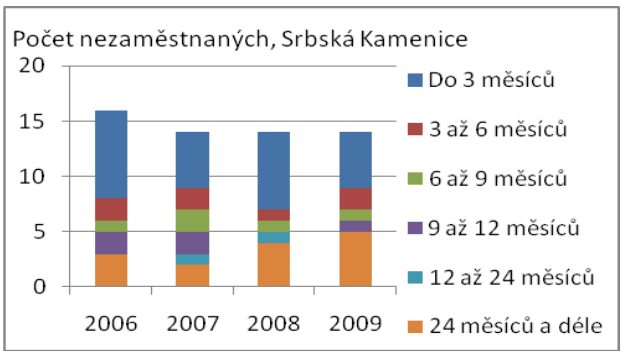
Graf 13 Nezaměstnanost podle délky, obec Chřibská

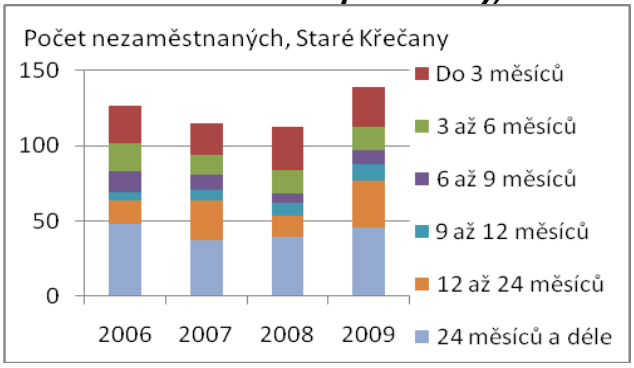
Graf 14 Nezaměstnanost podle délky, obec Jetřichovice

Graf 15 Nezaměstnanost podle délky, Srbská Kamenice

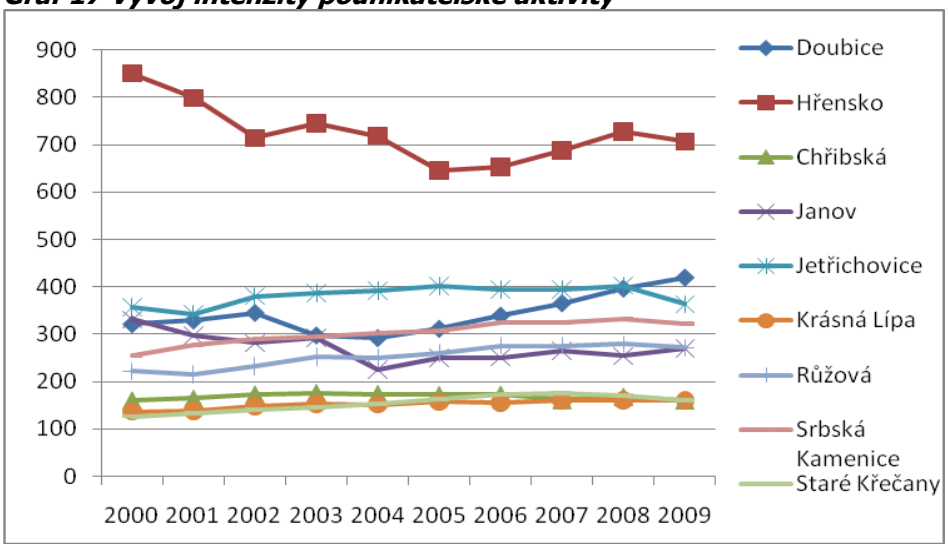
Graf 16 Nezaměstnanost podle délky, Staré Křečany

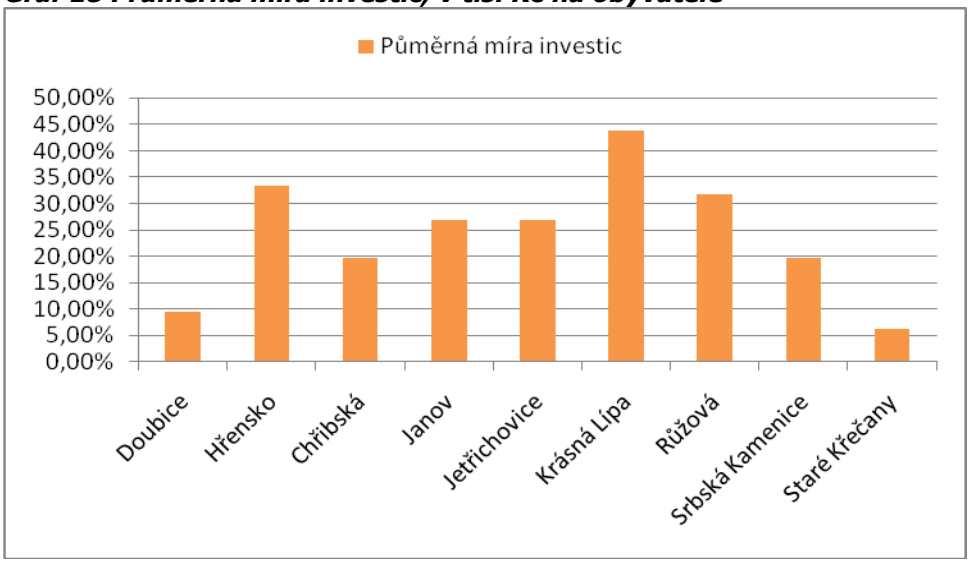
[234] Úřad práce, Děčín, vlastní zpracování

Příloha 12 Benchmarking

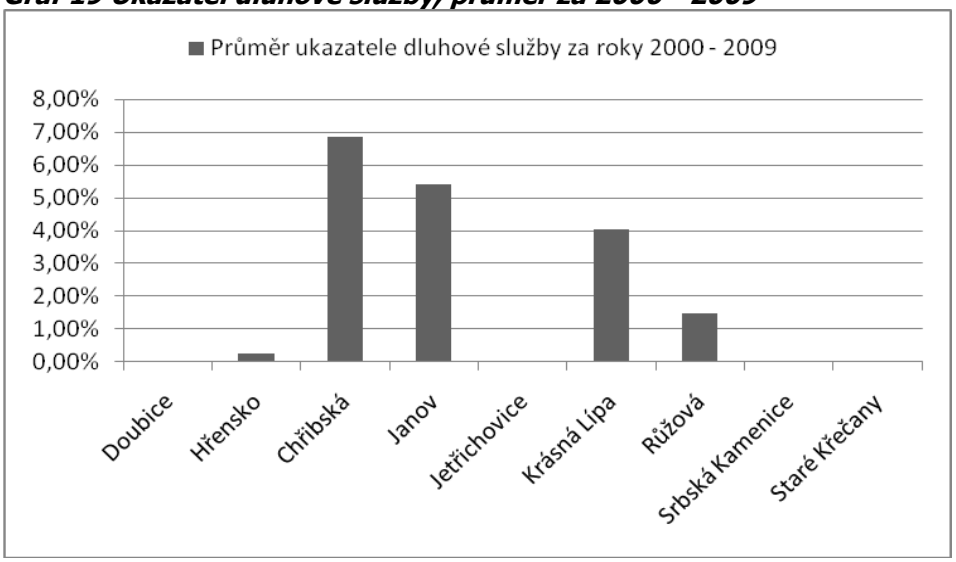
Graf 17 Vývoj intenzity podnikatelské aktivity

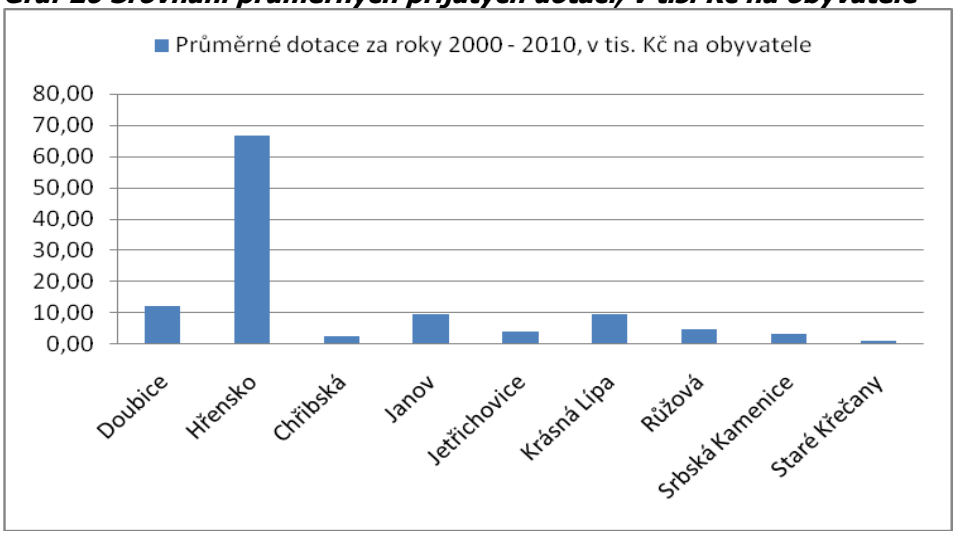
Graf 18 Průměrná míra investic, v tis. Kč na obyvatele

Graf 19 Ukazatel dluhové služby, průměr za 2000 - 2009

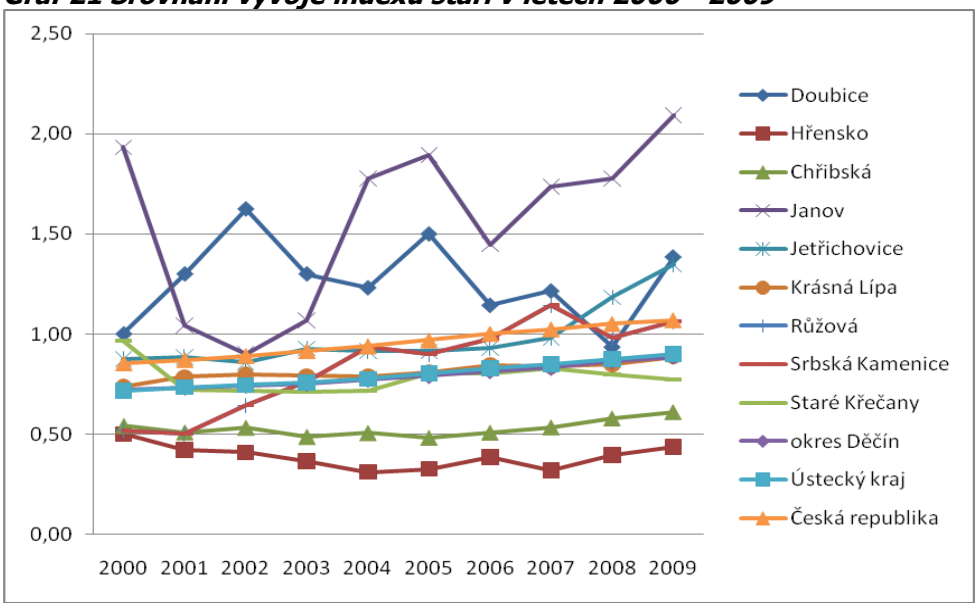
Graf 20 Srovnání průměrných přijatých dotací, v tis. Kč na obyvatele

Tabulka 43 Srovnání míry registrované nezaměstnanosti v roce 2009

Míra registrované nezaměstnanosti 2009													
Doubice	Hřensko	Chřibská	Janov	Jetřichovice	Krásná Lípa	Růžová	Srbská Kamenice	Staré Křečany	**průměr regionu**	**okres Děčín**	**Ústecký kraj**	**ČR**
12,24%	4,61%	22,22%	21,05%	18,64%	16,90%	18,50%	20,24%	21,69%	17,34%	13,41%	12,38%	7,98%

Graf 21 Srovnání vývoje indexu stáří v letech 2000 - 2009

Tabulka 44 Výdaje na ochranu životního prostředí, 2009

Výdaje na životní prostředí	2009
Doubice	7,53%
Hřensko	10,40%
Chřibská	4,58%
Janov	13,40%
Jetřichovice	22,45%
Krásná Lípa	3,85%
Růžová	11,29%
Srbská Kamenice	9,59%
Staré Křečany	21,69%
město Děčín	8,41%
Česká republika	0,74%

Tabulka 45 Ekologická stabilita, průměr 2000 - 2009

Ekologická stabilita, 2009	
Doubice	40,04
Hřensko	12,08
Chřibská	3,51
Janov	1,62
Jetřichovice	13,50
Krásná Lípa	3,38
Růžová	2,13
Srbská Kamenice	6,03
Staré Křečany	5,97
Česká republika	1,04